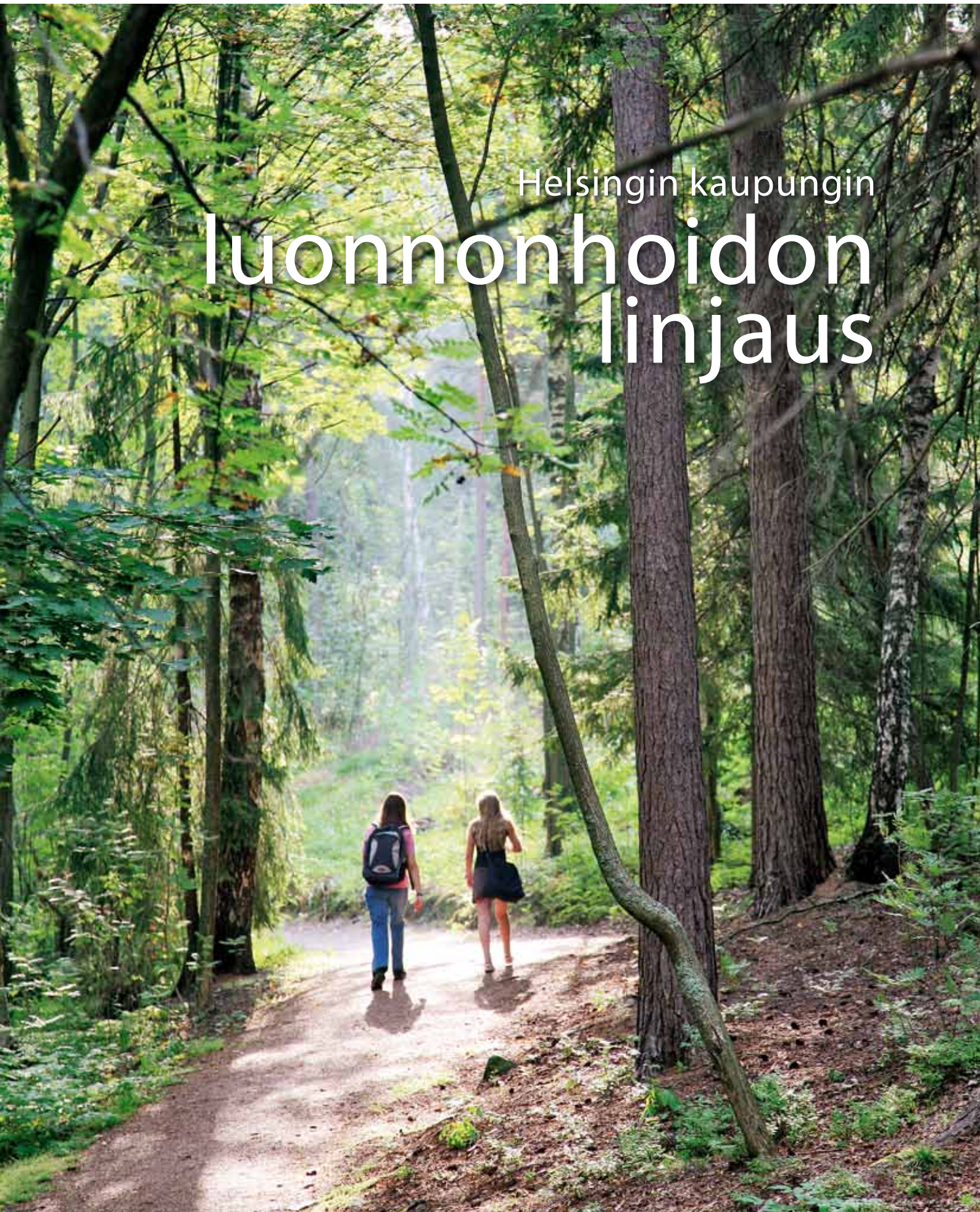

Helsingin kaupungin luonnonhoidon linjaus

Helsingin kaupungin luonnonhoidon linjaus

Helsingin kaupunki, rakennusvirasto
Tiina Saukkonen, Luonnonhoitoryhmä
e-mail: tiina.saukkonen@hel.fi

Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisut 2011:14

Julkaisija | Helsingin kaupungin rakennusvirasto
Kirjoittaja | Tiina Saukkonen, Luonnonhoitoryhmä
Toimittaja | Tiina Saukkonen
Taitto | Olli Turunen | Tovia Design Oy
Kuvat | Jaana Junkkari, Roy Koto, Tiina Saukkonen
Paino | Kopio Niini Oy, Helsinki 2011
Painosmäärä | 100 kpl
ISBN (painettu) | 978-952-272-102-0
ISBN (verkkoversio) | 978-952-272-103-7
ISSN | 1238-9579

Sisällys

1 Johdanto	4
2 Helsingin kaupungin luonto-omaisuus ja sen tila	6
2.1 Kaupunkialue	6
2.1.1 Metsät	6
2.1.2 Niityt	9
2.1.3 Pellot ja maatalousalueet	11
2.1.4 Saaristo	12
2.1.5 Luonnonsuojelualueet ja muut arvokkaat luontokohteet	14
2.1.6 Viherverkoston toimivuus ja ekologiset yhteydet	17
2.2 Muissa kunnissa sijaitsevat alueet	18
2.2.1 Helsingin maanomistus ja alueiden maankäyttö	18
2.2.2 Luonnonhoidon suunnittelutilanne	19
2.2.3 Arvokkaat luontoalueet ja alue-ekologiset yhteydet	20
3 Luonnonhoidon linjaus	21
3.1 Arvot	21
3.2 Toimintaperiaatteet	22
3.3 Luonnonhoidon strategiset painopisteet	24
3.3.1 Viheralueiden luonnon monimuotoisuuden, elinvoimaisuuden ja kestävyys turvaaminen	24
3.3.2 Luonnonhoitoressurssien varaaminen ja kokonaistaloudellinen luonnonhoito	25
3.3.3 Luonnonhoidon kehittäminen	25
3.3.4 Varautuminen poikkeustilanteisiin ja tuhoihin	26
4 Tavoitteet ja toimenpiteet	28
4.1 Luonnonhoidon tavoitteet ja toimenpiteet	29
4.2 Muissa kunnissa sijaitsevien alueiden erityistavoitteet ja toimenpiteet	41
5 Luonnonhoidon linjauksen toteuttaminen	43
5.1 Suunnittelu, tilaaminen, toteutus ja laadunvarmistus	43
5.2 Yhteistyö ja vuorovaikutus	46
6 Talous	48
6.1 Taloudelliset vaikutukset	48
6.2 Erillishankkeet	50
7 Arviointi ja seuranta	51
Liitteet	
1. Tausta-aineisto ja käsitteet	52
2. Viheralueiden hoitoluokitus	55
3. Talouden tunnuslukuja	56
4. Työryhmä, ohjausryhmä ja sidosryhmäkokouksiin kutsutut	58
 Tiivistelmä	60
Resumé	61
Abstract	62
Kuvailulehti	64

1 Johdanto

Helsingin kaupungin luonnonhoidon linjaus on kokonaisvaltainen ja moniarvoinen viheralueiden pitkän tähtäimen toimintasuunnitelma, joka on voimassa toistaiseksi. Kaupunginhallitus hyväksyi luonnonhoidon linjauksen tavoitteet 8.2.2010. Yleisten töiden lautakunta hyväksyi 18.10.2011 Helsingin kaupungin luonnonhoidon linjauksen noudatettavaksi alue-suunnitelmien laadinnassa ja muussa toiminnassa.

Luonnonhoidon tavoitteena on viihtyisä, toimiva, kestävä, turvallinen ja terveellinen ympäristö kaikille helsinkiläisille ja muille viheralueiden käyttäjille. Tavoitteena on myös pyrkimys viheralueiden luonnon rikkauksen säilyttämiseen ja kehittämiseen. Luonnonhoidolla tuetaan ekosysteemipalveluja eli ekosysteemien tuottamia elintärkeitä aineellisia tai aineettomia hyötyjä, tuotteita tai prosesseja (mm. Ympäristöministeriö, LU-MONET, 2010). Luonnonhoidon avulla yhdistetään niin luonnon ja maiseman kuin asukkaiden kokemat arvot monipuoliseksi ja toimivaksi kokonaisuudeksi.

Linjaus ohjaa alue- ja luonnonhoidon suunnittelua, kunnostustöitä ja alueiden ylläpitoa. Keskeisenä tavoitteena on turvata viheralueiden elinvoimaisuus, kestävyys ja luonnon monimuotoisuus. Helsingin luonto-omaisuutta ja sen asukkaille tar-

jolla olevia arvoja säilytetään ja kehitetään. Vuorovaikutuksen ja asiakaspalvelun tehostaminen on myös yksi keskeisistä painopisteistä. Lisäksi pyritään kohdentamaan luonnonhoitoon varattavia resursseja tarkoituksenmukaisesti ja tehokkaasti.

Luonnonhoidon linjaus määrittelee luonnonhoidon tavoitteet ja toimenpiteet. Tärkeimmät toimenpiteet on ohjelmoitu osaksi rakennusviraston ydintehtäviä. Osa niistä on määritelty erillishankkeiksi. Linjauksen toteutumista seurataan vuosittain. Lisäksi vaikutuksia ja linjausta arvioidaan ja päivitetään tarvittaessa.

Linjauksen laadinta on jatkoa aiemmille Helsingin viheralueiden ja metsien hoitoa ohjanneille ohjelmille, Viheralueohjelmalle ja Metsien hoito-

Mikä on luonnonhoidon linjaus?	Siinä kuvataan Helsingin kaupungin omistamien viheralueiden luonnonhoidon periaatteet, toimintatapa ja tärkeimmät toimenpiteet. Kaupunginhallitus on hyväksynyt sen tavoitteet 8.2.2010 ja se on voimassa toistaiseksi.
Mitä se koskee?	Linjaus koskee kaikkia luonnonmukaisia viheralueita, kuten metsiä, niittyjä, kallioalueita, rantoja, kosteikkoja, pienvesiä, soita ym. luonnonalueita sekä lisäksi peltoja ja muita maatalousalueita.
Mitä se sisältää?	Linjaus sisältää luonnonhoidon tavoitteet ja toimenpiteet. Lisäksi siinä kuvataan luonto-omaisuuden tila vuonna 2006.
Miten se on laadittu?	Linjaus on työstetty työryhmässä yhdessä luonnonhoidon suunnittelusta ja toteutuksesta vastaavien tahojen kanssa. Linjauksen laadinnassa on oltu vuorovaikutuksessa eri hallintokuntien, keskeisten sidosryhmien ja asukasedustajien kanssa.

ohjeelle ”Helsinki – metsäinen kaupunki meren rannalla”. Aiemmista ohjelmista Luonnonhoidon linjaus poikkeaa siinä, että se kattaa kaikki Helsingin omistuksessa olevat luonnonmukaiset viheralueet, pellot ja maatalousalueet sekä kaupunkialueella että muissa kunnissa.

Linjauksen laadinnan työvaiheet ja osalliset

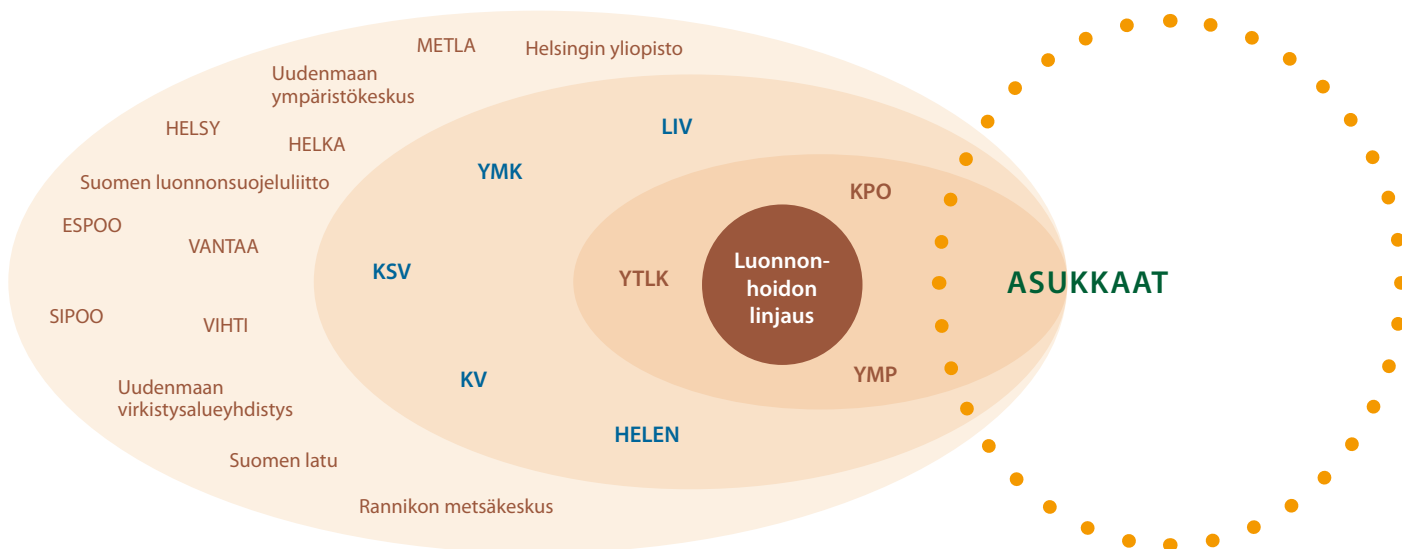
Luonnonhoidon linjauksen laadinta alkoi perusteellisella lähtötilanteen selvityksellä, ja se on tehty rakennusviraston katu- ja puisto-osaston luonnonhoitoryhmässä 2005–2006. Työryhmää on täydentänyt keskeisissä työvaiheissa laajempi asiantuntijaryhmä rakennusvirastosta. Linjausta on esitelty yleisten töiden lautakunnalle sen valmisteluvaiheessa 7.9.2006.

Yleisten töiden lautakunta käsitteli linjauksen 30.8.2007 ja lähetti sen kaupunginhallituksen hyväksyttäväksi. Luonnonhoidon linjausta ja samaan aikaan ympäristökeskuksessa valmisteilla ollutta Luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelmaa (ns. LUMO-ohjelma) tarkistettiin vuonna 2008 siten, että ne ovat sopu- soinnussa keskenään. Kaupunginhallitus hyväk-

syi 8.2.2010 sekä Luonnonhoidon linjauksen että LUMO-ohjelman tavoitteet. Luonnonhoidon linjausraportti päivitettiin vastaamaan LUMO-ohjelmaa tekemällä siihen luonnon monimuotoisuutta ja sen huomioon ottamista koskevia tarkennuksia. Linjausraportti ja siihen tehdyt päivitykset käsiteltiin kaupunginjohtajan asettamassa luonnonhoidon työryhmässä. Yleisten töiden lautakunta hyväksyi 18.10.2011 Helsingin kaupungin luonnonhoidon linjauksen noudatettavaksi aluesuunnitelmien laadinnassa ja muussa toiminnassa.

Helsingin kaupungin muiden hallintokuntien edustajat sekä luonnonhoidon kannalta keskeisten sidosryhmien edustajat ovat osallistuneet linjauksen laadintaan seurantaryhmäkokouksissa ja kommentoineet lähtökohtia ja luonnosta. Asukkaiden näkemyksiä on saatu seurantakokouksiin osallistuneiden asukasyhdistysten edustajien kautta. Kaikkiaan linjauksen laadinnan aikana on pidetty lähes 60 kokousta tai muuta tilaisuutta.

Työryhmän vetäjänä on toiminut luonnonhoidon suunnitteluvastaava **Tiina Saukkonen** rakennusvirastosta. Työryhmän ja ohjausryhmän kokoonpano sekä seurantaryhmäkokouksiin kutsutut on esitelty liitteessä 4.

Kaavio 1. Linjauksen laadinnassa mukana olleet sidosryhmät. Sisimmässä vyöhykkeessä ovat rakennusviraston yhteistyötahot eli katu- ja puisto-osasto (KPO), ympäristötuotanto (YMP) ja yleisten töiden lautakunta (YTLK). Keskimmäisessä vyöhykkeessä ovat kaupungin muut hallintokunnat eli ympäristökeskus (YMK), liikuntavirasto (LIV), kaupunkisuunnitteluvirasto (KSV) ja Helsingin Energia (HELEN). Uloimmassa vyöhykkeessä ovat keskeisimmät sidosryhmät, joista lyhenteillä on esitetty Helsingin kaupunginosayhdistysten liitto ry (HELKA), Helsingin luonnonsuojeluyhdistys ry (HELSEY) ja Metsäntutkimuslaitos (METLA). Asukasyhteistyö on toteutettu yhteistyössä HELKAN kanssa.

2 Helsingin kaupungin luonto-omaisuus ja sen tila

Yleistä

Luonnonhoidon linjaus koskee alueita, joiden yhteenlaskettu pinta-ala oli vuonna 2006 noin 13 700 hehtaaria. Alueeseen sisältyvät kaikki kaupungin omistamat metsät, niityt, rannat, suot, kosteikot, pienvedet, maatalousalueet ja luonnonsuojelualueet sekä kaupunkialueella että muissa kunnissa. Helsingin omistamilla luonnonmukaisilla viheralueilla on niiden määrän, sijainnin ja monipuolisuuden vuoksi huomattava merkitys pääkaupunkiseudun ja Uudenmaan kannalta.

Helsingin kaupungin hallinnollisen rajan sisäpuolella oli vuonna 2006 rakennusviraston hoidossa metsää 4 020 hehtaaria, niittyjä 537 hehtaaria, pelloja 423 hehtaaria ja luonnonsuojelua-

alueita 425 hehtaaria. Kun lisäksi lasketaan mukaan rakennetut puistot (902 ha), on kaupunkialueella yhteensä 6 307 hehtaaria viheralueita (112 m²/asukas).

Helsinki omisti vuonna 2006 muiden kuntien alueella 7 380 hehtaaria maata, mistä valtaosa oli metsää (6 953 ha). Muut alueet olivat 319 hehtaaria peltoa ja 200 hehtaaria luonnonsuojelualueita. Vuoden 2009 alussa osa Sipoon kunnan alueesta liitettiin Helsinkiin. Tällöin 780 hehtaaria Helsingin omistamaa maata siirtyi kaupungin rajojen sisäpuolelle.

Kaupunkialueen ylläpidettävät viheralueet on luokiteltu rakennusviraston katu- ja puisto-osaston viheraluekisterissä hoitoluokkiin seuraavasti: **A rakennetut puistot**, **B niityt** ja **C taajamametsät**. Tämän lisäksi viheralueisiin kuuluvat luonnonsuojelualueet **S**.

Helsingin kaupunkialueen viheralueet vuonna 2006

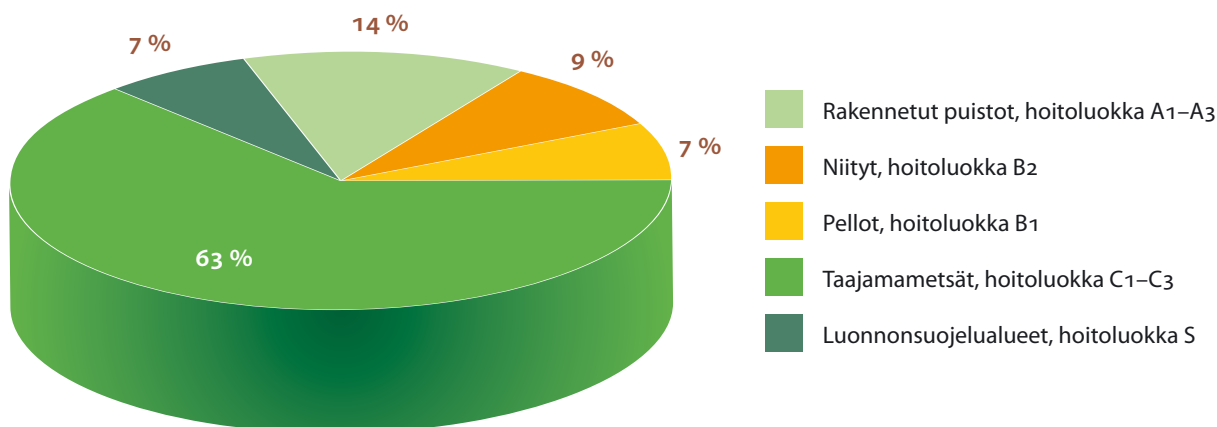
Rakennetut puistot A1–A3	902 ha
Taajamametsät C1–C3	4 020 ha
Niityt B2	537 ha
Pellot B1	423 ha
Luonnonsuojelualueet S	425 ha
Yhteensä	6 307 ha

2.1 Kaupunkialue

2.1.1 Metsät

Helsingin kaupunkialueella oli vuonna 2006 rakennusviraston hoidossa olevaa metsää 4 020 ha. Metsien osuus oli 22 prosenttia koko kaupungin

Helsingin kaupunkialueen viheralueet vuonna 2006

maapinta-alasta (185 km²). Vastaava osuus Keski-Euroopan kaupungeissa oli keskimäärin 12 prosenttia, joten Helsingin tilanne oli vielä varsin metsäinen. Rakennusviraston hoitovastuulla olevien kaupunkimetsien määrä oli keskimäärin 71 m²/asukas vuonna 2006.

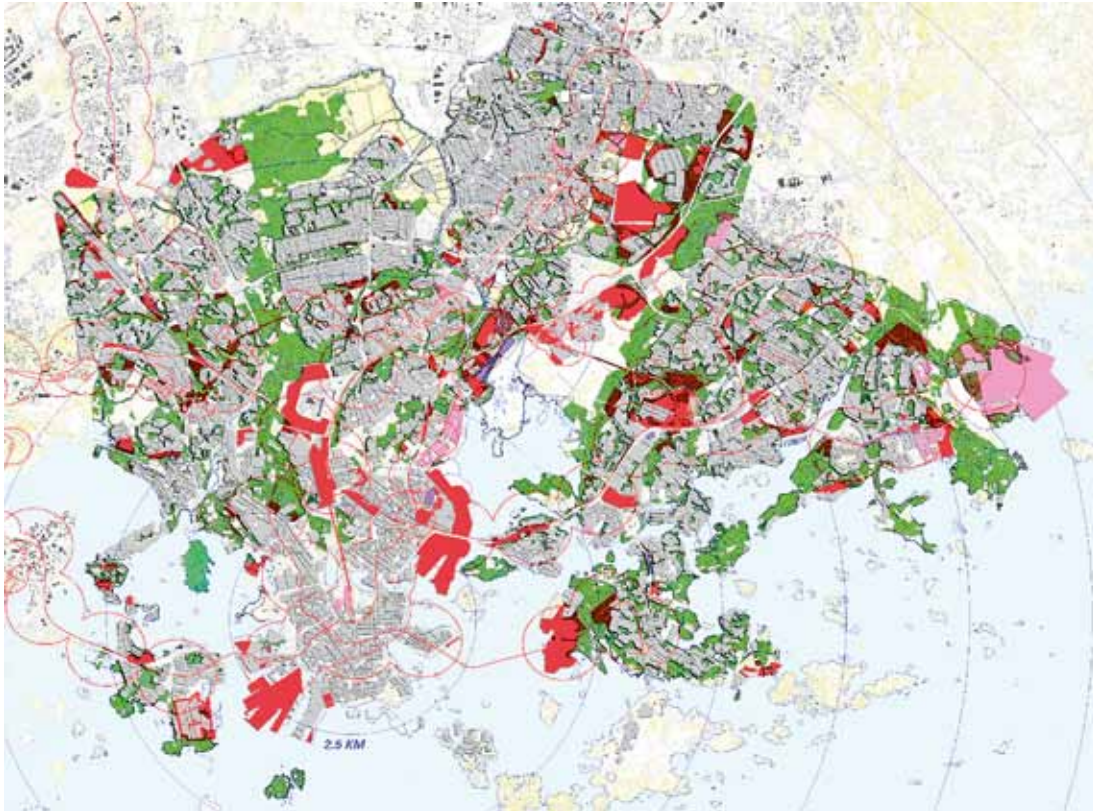
Helsingin metsien yleisin kasvupaikkatyyppi on tuore kangasmetsä ja toiseksi yleisin on lehtomainen kangas. Tämän tyyppisiä metsiä sijaitsee eniten Pohjois-Helsingissä. Kuusi on niiden yleisin pääpuulaji. Itä-Helsingissä taas vallitsevat karummat metsätyypit, kuten kuivahkot ja kallioidet kangasmetsät. Niiden pääpuulajina on mänty. Helsingissä esiintyy myös lehtoja, joiden puustossa esiintyy vaateliaampia puu- ja pensaslajeja. Puustoisia soita sijaitsee kaupunkialueella hyvin vähän, ja ne ovat pienialaisia.

Metsien määrä vaihtelee huomattavasti kaupungin eri osissa. Eniten metsäalueita on Helsingin pohjois- ja itäosissa. Laajemmat metsäalueet keskittyvät Keskuspuistoon, Uutela–Mustavuoreen, Viikin–Vanhankaupunginlahden, Östersundomin,

Kuva 1. Rakennetut puistot ja luonnonmukaiset metsäalueet täydentävät toisiaan. Kaupunkilaiset ja turistit viihtyvät Alppipuistossa ja Linnanmäen metsäisillä kallioalueilla.

Meri-Rastilan, Ramsinniemen ja Kivikon alueelle sekä suurimpiin saariin. Lukumääräisesti suurin osa kaupunkimetsistä on pienialaisia, kapeita ja pirstoutuneita sijoittuen rakennettujen alueiden sisään. Näiden metsien kasvillisuus on muuttunut ihmistoiminnan vaikutuksesta. Tulevien rakennustoimien vuoksi metsien määrä vähenee edelleen ja jäljelle jäävien metsien käyttö, kuluminen ja reuna-vaikutus lisääntyvät huomattavasti.

Helsingin metsiä on hoidettu jo reilusti yli 100 vuoden ajan 1890-luvulta lähtien. Pitkän hoitohistorian ja vahvan asutusvaikutuksen vuoksi Helsingistä ei löydy enää täysin luonnontilaista metsää. Helsingin metsäluonto on kuitenkin monimuotoista. Monimuotoisuusarvojen säilyminen

Kartta 1. Helsingin kaupunkimetsät on kuvattu vihreällä. Keskuspuiston, Uutelan–Mustavuoren ja Viikin–Vanhankaupunginlahden laajemmat metsät erottuvat selvästi. Yleiskaava 2002:n mukaiset rakentamisalueet (punaisella) kaventavat metsäalueita edelleen, kun rakennetaan ruskeat alueet, joissa metsät ja rakentamisalueet leikkaavat.

on ollut tärkeää metsien hoidossa. Kaupungin metsistä löytyy merkittäviä määriä luonnontilaisen kaltaisia elinympäristöjä sekä tällaisten elinympäristöjen rakennepiirteitä kuten eri-ikäistä puustoa ja lahoppuuta. Näitä arvoja on luotu säästämällä kohteita ja rakennepiirteitä.

Helsingin metsillä on todettua merkitystä lukuisille harvinaistuneille ja jopa uhanalaisiksi luokitelluille lajeille. Luonnonsuojelualueiden lisäksi osa metsistä on rajattu hoitotoimenpiteiden ulkopuolelle. Sekapuustoisuutta suosineiden hoitotoimenpiteiden johdosta kaupunkimetsät ovat puulajisuhteiltaan varsin monipuolisia. Metsissä on myös paljon ulkoilijoiden arvostamia varttuneita ja vanhempia metsiä.

Kaupunkimetsien hoidon tavoitteena on ollut 1950-luvulta lähtien kasvattaa vanhojen metsien osuutta, koska tuolloin kaupungin metsät olivat suhteellisen nuoria. Vuosituhannen loppua kohti tavoite saavutettiin ja metsät ovat pääosin hyväkuntoisia ja ne tarjoavat asukkaille ulkoilu-, maisema- ja monimuotoisuusarvoja. Paikoin ikään-

tynyt puusto on alkanut heikentyä ja sen tuhot lisääntyä (mm. sienitaudit, hyönteistuhot, myrkytuhot, kuivuustuhot). Toisaalta mm. lahoppuutta sisältävillä luonnon arvokohteilla tapahtuva puuston heikentyminen lisää luonnon monimuotoisuutta. Hoidon piirissä olevissa heikentyneissä metsissä on uudistamistarvetta, johon vaikuttaa ensisijaisesti puuston kunto sekä ympäristöstä, monimuotoisuudesta, käytöstä tai maisemasta johtuvat tekijät. Mm. ilmaston muutosten vaikutuksiin on syytä varautua ajoissa metsien kestävyiden turvaamiseksi. Runsaasti käytetyillä alueilla tulisi uudistamiseen ryhtyä ajoissa, jotta ulkoilun turvallisuusriskit voidaan välttää.

Helsingin kaupunkialueen metsien hoidossa on tehty kahden viime vuosikymmenen aikana pääasiassa harvennushakkuita, yksittäisten huonokuntoisten puiden poistoa ja pienpuuston hoitoa. Metsien uudistamiseen tähtääviä hakkuita ja uuden metsän istutusta on tehty yhteensä vain muutaman hehtaarin alueella vuosittain. Hoidon piirissä olevilla metsäalueilla, joiden puusto

on vanhaa ja heikentynyttä, eikä uutta taimikkoa ole kasvamassa, on tulevien metsien puusukupolvien jatkuvuus paikoin uhattuna. Tämä on ongelmana erityisesti vanhoissa kuusikoissa. Mäntyvaltaiset metsät pysyvät hyväkuntoisina huomattavasti pidempään.

Hoidettavien metsien uudistamismäärät on määritelty kymmeneksi vuodeksi laadittuihin alue-suunnitelmiin eri kaupunginosille.

Yhtenä luonnonhoidon tavoitteena on ollut säilyttää luonnonsuojellisesti arvokkaita kohteita kaupunkimetsissä. Tämä on toteutettu rajaamalla suunnitelmiin luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä metsäalueita. Keskimäärin 10 prosenttia metsäalueista on jätetty hakkuiden ja muiden hoitotoimien ulkopuolelle. Hakkuiden ulkopuolelle luontoarvojen takia jätettyjen metsien määrä vaihtelee suuresti alueittain. Hoidettuihin metsiin on tämän lisäksi jätetty lahopuustoa lahottajaeliöstöä varten. Luonnon arvokohteiden suojelu on perustunut ympäristökeskuksesta saataviin luontotietojärjestelmän kohdetietoihin, jotka on otettu huomioon suunnitelmia laadittaessa ja hoitotoimenpiteitä toteutettaessa. Koska vain 1,5 prosenttia Helsingin maapinta-alasta on suojeltu ja suojelualueet ovat pieniä (yli puolet alueista alle 3 ha), on luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeiden kohteiden tunnistaminen ja huomioon ottaminen luonnonhoidossa tärkeää jatkossakin.

Helsingin kaupunkimetsien ylläpitoon (mm. hakkuut, hoito, puhtaanapito) käytettiin vuonna 2005 rahaa 1 823 059 €, mikä oli 490 €/ha laskettuna ylläpidettävää metsäpinta-alaa kohden, eli 3,30 €/asukas. Luvuissa ei ole otettu huomioon metsistä saatua hakkuu- tai energiapuutuloja. Rakennettujen puistojen ylläpitoon kului samana vuonna keskimäärin 10 200 €/ha eli 14,20 €/asukas.

2.1.2 Niityt

Helsingissä oli vuonna 2006 viherrekisterin mukaan niittyjä 537 hehtaaria. Niittyluokkaan sisältyy monenlaisia avoimia ja puoliavoimia alueita laajoista entisistä pelloista pienialaisiin kallioketoihin. Viherrekisterissä niityiksi luokitelluista alueista osa on ns. luonnonniittyjä. Nämä kohteet eivät

tarvitse hoitoa puhtaanapitoa lukuun ottamatta.

Pinta-alaltaan suurimmat niityt sijaitsevat koillisessa, pohjoisessa ja itäisessä suurpiirissä. Vuonna 2005 katu- ja puisto-osastossa tehtiin niityinventointi yhteensä 410 hehtaaria niitypinta-alalla. Tästä oli hoidon piirissä 250 hehtaaria eli 61 prosenttia. Eniten hoidettua niitypinta-alaa on koillisessa ja vähiten kaakkoisessa suurpiirissä.

Koillisessa suurpiirissä niityt ovat enimmäkseen vanhoja savipeltoja. Määrällisesti ja pinta-alallisesti niittyjä on eniten Vantaanjoen ja Keravanjoen varressa, jossa ne muodostavat suuria, yhtenäisiä niityalueita. Näiden entisten peltöjen lisäksi jokivarressa on myös luonnollisesti syntyneitä rantaniittyjä. Muualla Helsingissä niityt ovat keskimäärin pieniä ja hajallaan kaupunkirakenteessa.

Perinnekohteita ja kasvistollisesti merkittäviä niittyjä on eri puolilla kaupunkia. Ne ovat keskimäärin pienialaisia. Niiden osuus niittyjen kokonaispinta-alasta on 26 hehtaaria, mikä on vain 6,3 prosenttia niittyjen kokonaismäärästä. Arvokkaiksi kohteiksi luokiteltuja alueita on yhteensä 38, joista viisi on ns. uusniittyjä. Suurin osa näistä niityistä on tällä hetkellä hoidon ulkopuolella tai hoito on ollut satunnaista.

Suurin osa niittyjen käytöstä on läpikulkua. Lähes jokaiselle niitylle on tallautunut yksi tai useampi polku, joka kulkee niityalueen läpi. Koh-

teet, joiden kasvillisuus on enemmän heinämäistä ja kukkivaa, ovat usein paljon käytettyjä. Tällaiset niityt ovat myös auringonotto- ja ajanviettopaikkoja. Roskia niityillä on melko vähän, eniten niitä on kalliikohteissa.

Niittyjen suunnitelmallinen hoito käynnistyi 1990-luvun alussa, jolloin noin 100 ha niittypinta-alaa otettiin hoidon piiriin. Silloin tavoitteena oli säilyttää avoimet maisema-alueet ja tarjota asukkailla luonnonmukaisia virkistysmahdollisuuksia. Viime vuosien aikana niittyjen merkitys kaupunkiluonnon monimuotoisuuden rikastuttajana on lisännyt tarvetta hoitomenetelmien kehittämiseen ja hoidettavan niittypinta-alan lisäämiseen. Niityt reuna-alueineen lisäävät merkittävästi kaupunkiluonnon monimuotoisuutta tarjoten elinympäristön monille kaupungissa muuten vähälukuisille eliöille, erityisesti hyönteisille. Arvokkaille alueille on laadittu erilliset hoitosuunnitelmat etenkin niille kohteille, joissa on tavattu uhanalaisia ja harvinaisia kasveja.

2000-luvulla niittyjen käytännön hoitoa varten on rakennusvirastossa luotu oma hoitoluokitussensa, josta käytetään nimeä hoitotapa (luokitus). Yleisin hoitotapa kaikissa suurpiireissä on niitto ja niittojätteen murskaus kerran kesässä. Vähiten on kohteita, joissa niitetään ja kerätään niittojätte pois kaksi kertaa kesässä. Käsityövaltaisia kohteita on pinta-alaltaan ja kohteina vähän. Osassa niittyjä umpeenkasvu eli metsittyminen on jo niin pitkällä, että niiden palauttaminen niityiksi ei ole ollut perusteltua. Niittyjen hoito tilattiin rakennusviraston ympäristötuotannosta.

Kuva 2. Suuri osa kaupungin niittyalueista on entisiä viljelyssä olleita pelto- ja laidunalueita.

Kuva 3. Arvokkaimpien niittyalueiden hoitoa tehostetaan, että niiden arvokas kasvi- ja hyönteislajisto säilyisivät.

Niittyjen ylläpidon (mm. niitto, puhtaanapito) kustannukset vuonna 2005 olivat 250 667 euroa, mikä oli 466 €/ha laskettuna niittypinta-alaa kohden ja 0,45 €/asukas.

2.1.3 Pellot ja maatalousalueet

Helsingin kaupunkialueella oli vuonna 2006 kaupungin omassa hoidossa olevia pelloja eli ns. maisemapelloja 423 hehtaaria. Laajin yhtenäinen maisemapeltoalue on Haltialan ja Tuomarinkylän yhteensä noin 295 hehtaarin alue Pohjois-Helsingissä. Muita pienempiä peltoalueita on Malminkartanossa, Maununnevalle, Suutarilassa, Malmilla ja Itäväylän varressa.

Maisemapellot ovat EU-tukijärjestelmän ja valtakunnallisten maatalouden tukijärjestelmien piirissä. Näitä on viljelty EU-tukiehtojen mukaisesti tavanomaisen viljelyn menetelmin. Maisemapeltojen hoidossa on tutkittu mahdollisuutta siirtyä luonnonmukaiseen viljelyyn ja suorakylvön käyttöön. Tämä on aloitettu kokeiluna noin 20–30 hehtaarin alueella vuonna 2007.

Yleiskaava 2002:ssa Haltialan ja Tuomarinkylän peltoalueet ovat virkistysalueita, jotka ovat kult-

♦ **Kuva 4.** *Haltialan laajojen peltoalueiden reunavyöhykkeillä kasvavat tuomet kukkivat toukokuussa. Monikerroksiset ja -lajiset reunavyöhykkeet ovat arvokkaita linnustolle.*

♦ **Kuva 5.** *Puidut pellot muuttuvat syksyisin ulkoilualueiksi ja talvisin hiihtäjien lenkkimaastoiksi.*

tuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittäviä. Ne ovat osa Helsingipuistona kehitettävää aluetta. Pienemmät peltoalueet ovat yleensä jäänteitä aiemmista laajemmista viljelyksistä. Viljelypellot ovat asema-kaavoissa pääosin virkistyskäyttöön varattuja alueita. Joitakin alueita hoidetaan peltolina, kunnes ne siirtyvät muuhun käyttöön.

Haltialan tilalla esitellään erilaisia kotieläimiä ja järjestetään tapahtumapäiviä. Tilalla kasvatetaan yleisiä Suomessa kasvatettavia kotieläimiä, joista osa on alkuperäisrotuja. Osa pelloista on eläinten laitumina.

Maisemapelloilla viljellään vilja- ja öljykasvien lisäksi poimittavia kasveja. Pienet, metsän ympäröivät peltolohkot ovat riistapeltolina. Osalla pelloista on monivuotisia heinäkasvustoja, jotka niitetään vähintään kerran kesässä. Vantaanjoen ja Näsinjoen varsille on perustettu suojavyöhykkeet, joita hoidetaan EU:n ympäristötuen ehtojen mukaan.

Peltoalueilla on merkitystä erityisesti linnustolle. Haltialan peltoalue on linnustollisesti arvokas. Se on sekä tärkeä pesimä- ja ruokailualue pellolla ja sen reunoilla pesiville lajeille että levähdys- ja ruokailualue muuttolinnuille. Myös Longinajan

laakson peltoalueet ovat linnustollisesti arvokkaita. Peltoalueisiin rajautuu useita arvokkaita luon- tokohteita Haltialan alueella.

Erityisesti Haltialan ja Tuomarinkylän pelto- alueet ovat ahkerassa virkistyskäytössä. Kesällä alueella pääsee liikkumaan ulkoiluteitä ja vanho- ja tilusteitä pitkin. Talvisin peltoalueelle tehdään latuja, mikäli lunta on riittävästi. Lumisina tal- vina pienetkin pellot ovat suosittuja hiihtomaas- toja, jonne kaupunkilaiset tekevät latujaan oma- toimisesti.

Vuonna 2005 peltoalueiden ylläpitoon käytet- tiin 547 250 €, mikä oli 1 294 €/ha hehtaaria kohden. Haltialan tilan eläinten hoitoon ja tapahtumien järjestämiseen käytettiin sa- mana vuonna 84 700 €. Luvuissa ei ole otettu huomioon saatuja EU-tukia tai maataloustu- loja. Nämä kustannukset olivat yhteensä 1,13 €/asukas.

2.1.4 Saaristo

Helsingin saaristo on rannikon suunnassa noin 20 km leveä ja 10 km rannasta merelle ulottuva alue. Saariston osayleiskaava-alueen pinta-ala on noin 260 km², josta maan osuus on vajaa 15 km². Kaupungin omistuksessa on saariston osayleiskaava-alueen maapinta-alasta noin 290 hehtaaria eli noin neljäsosa. Valtion omistuksessa on yli puolet maapinta-alasta. Valtaosa kaupungin omistamista saarista on pienialaisia. Rakennusviraston hallinnassa on kaupungin omistamista saarista

Kuva 6. *Helsingillä on monimuotoinen ja maisemiltaan edustava saaristo. Se tarjoaa ainutlaatuiset ulkoilu- ja veneilymahdollisuudet kaupunkilaisille.*

noin 18 prosenttia, ulkoilusaaret ovat liikuntaviraston hallinnassa.

Rakennusvirasto on vuoteen 2006 saakka vartannut hallinnassaan olevien saarten luonnonhoidon lisäksi myös liikuntaviraston hallinnassa olevien saarten luonnonhoidosta. Luonnonhoidon yhteispinta-ala oli 81,7 hehtaaria vuonna 2005. Siitä oli Helsingin kaupunkirajojen sisällä olevissa saarissa 64,8 hehtaaria ja Espoossa 16,9 hehtaaria. Sipoon ja muiden kuntien saarten pinta-ala on kerrottu muissa kunnissa olevien alueiden esittelyn yhteydessä (luku 2.2).

Helsingin saaristo sisältyy yleiskaava 2002:een. Tarkemmin saaristoa on selvitelty ja määritelty sen käyttötavoitteita kaupunginvaltuuston 1997

hyväksymässä saariston osayleiskaavassa. Joillekin saarille on laadittu myös asemakaavoja, kuten Vasikkasaarelle, Paloluodolle, Koivusaarelle ja Merisataman saarille. Asemakaava on tekeillä Vasikkaluotoon, Lonnaan ja Satamakareille. Espoon alueella sijaitseva Varsasaari kuuluu Etelä-Espoon osayleiskaava-alueeseen. Helsingin saaristo on säilynyt ensi sijassa omalla veneellä liikuvien ulkoilijoiden virkistysalueena ja kesäajan vuokraajien kohteena. Potentiaalia suurempien ulkoilijamäärien kohteeksi saaristossa kyllä olisi oikein kohdennettuna.

Helsingin (ja Espoon Varsasaaren) luonnonhoidon alueista on metsämaata 38,9 hehtaaria, kitumaata, joutomaata tai muuta maata on 42,7 hehtaaria. Viimeksi mainittuun, osuudeltaan yli puoleen määrään sisältyvät mm. kaikki karut kalliometsät ja niityt.

Saaristossa on paljon arvokkaita luontokohteita. Luonnonsuojelulain nojalla rauhoitettuja

➡ **Kuva 7.** Saaristo kallioluotoineen ja rantoineen on yksi linjauksen mukaisista hoidon painopistealueista. Se pystyy oikein hoidettuna ottamaan vastaan nykyistä enemmänkin ulkoilijoita.

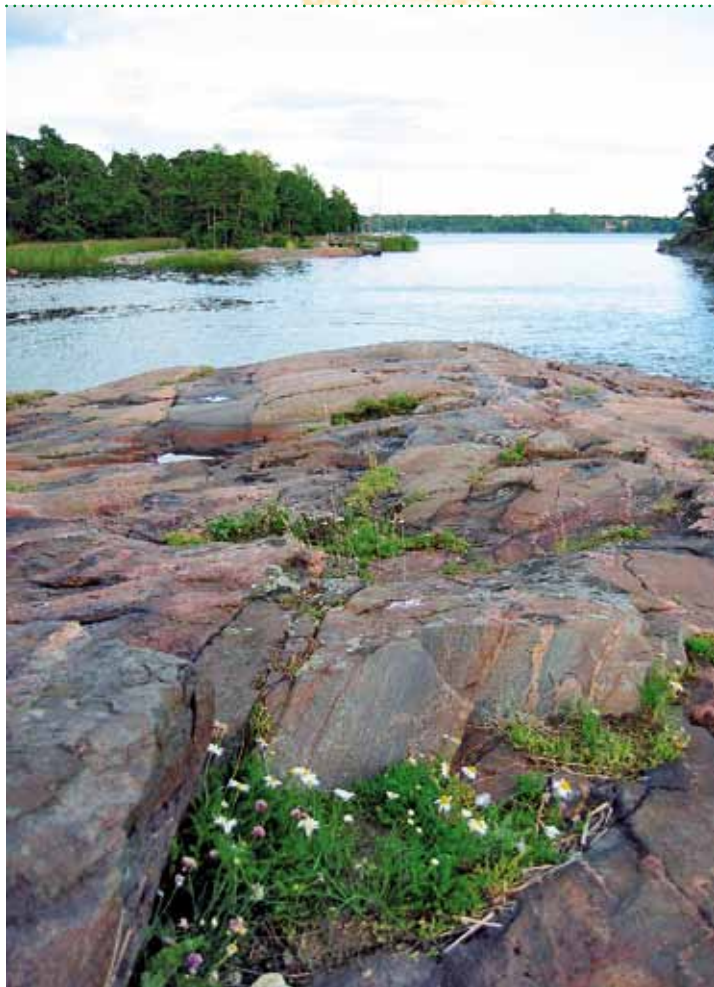
alueita on vesialueineen yhteensä 38,5 hehtaaria. Luonnonsuojelulain mukaisia suojeltuja luontotyyppejä on yhteensä 7,4 hehtaaria. Lisäksi on yksi luonnonsuojelulain mukainen suojeltu lajikohte, jonka koko on 0,13 hehtaaria. Näistä vain osa on Helsingin kaupungin omistuksessa ja hoidossa.

Saarten luonnonhoitoa ei ole pystytty niukkojen ylläpitoresurssien takia tekemään riittävästi, vaikka saaristo ja sen palvelujen kehittäminen mainittiin vuonna 1999 Viheralueohjelmassa yhdeksi Helsingin kehitettävistä helmistä. Saariston puustoa on hoidettu tarpeen mukaan vain vaarallisia puita poistamalla. Riittämättömästi hoidettu saariston puusto onkin päässyt monin paikoin heikentymään. Tämän lisäksi vuosien 2002 ja 2003 kuivuustuhot vaurioittivat erityisen pahasti saaristometsiä. Osalle näistä alueista on kehittynyt luonnon monimuotoisuusarvoja. Ulkoilukäyttö on myös paikoin kuluttanut saarten herkkää pintakasvillisuutta liikaa. Saaristometsien hoitokustannukset on sisällytetty kaupunkimetsien hoidon kustannuksiin.

2.1.5 Luonnonsuojelualueet ja muut arvokkaat luontokohteet

Vuonna 2010 kaupunkialueella oli luonnonsuojelualueita yhteensä 48 kappaletta ja niiden pinta-ala oli yhteensä 608 hehtaaria, johon sisältyvät myös vesialueet. Yli puolet suojelualueista on alle 3 hehtaarin kokoisia. Merkittävimmät ja pinta-alaltaan laajimmat alueet sisältyvät Helsingin Natura 2000 -kohteisiin: Vanhankaupunginlahden lintuvesi, Kallahden niitty, harju ja vesialueet sekä

➡ **Kuva 8.** Luonnon arvokohteet otetaan huomioon luonnonhoidossa. Purot lähiympäristöineen jätetään hoitotoimenpiteiden ulkopuolelle luonnon monimuotoisuutta turvaamaan.

Mustavuoren lehto ja Östersundomin lintuvedet.

Luonnonsuojelulain mukaisia suojeltuja luontotyypppejä löytyy Helsingin alueelta yhteensä 29 saariston kohteet mukaan lukien. Nämä ovat pähkinäpensaslehtoja, tervaleppäkorpia, luonnontilaisen kaltaisia hiekkarantoja ja merenrantaniittyjä. Lisäksi on yksi lehmusmetsikkö. Edellä mainituista noin kaksi kolmasosaa on Helsingin omistuksessa. Lisäksi on pienialaisia luonnonsuojelulain mukaisia suojeltuja lajikohteita yhteensä neljä. Eri suojelualueiden pinta-ala on yhteensä noin 1 110 ha.

Helsingin ympäristökeskuksessa on laadittu Helsingin luonnonsuojeluohjelma 2008–2017, jossa on esitetty suojeltavaksi 29 luontokohdetta pääosin kaupungin omistamilta mailta. Lisäksi Helsingin ympäristökeskuksessa on laadittu luonnonsuojelualueille hoito- ja käyttösuunnitelmia yhteistyössä rakennusviraston kanssa. Tämän lisäksi Haltialan lehtokorven alueelle on tehty ennallistamissuunnitelma vuonna 2005, ja sen toteutus on käynnistetty syksyllä 2006. Kohteen lajiston muuttumista seurataan seuraavien 20 vuoden ajan.

Luonnonsuojelualueiden lisäksi rakennusviraston laatimiin alue- ja luonnonhoitosuunnitelmiin on jätetty hoidon ulkopuolelle tai hoidettu erityistoimenpitein suunnittelun aikana inventoituja luonnon arvokohteita kuten lähteitä, puroja, soita sekä runsaslahopuustoisia luonnontilaisen kaltaisia kangas- ja kalliometsiä luonnon monimuotoisuutta turvaamaan. Helsingin ympäris-

Kuva 9. *Runsaslahopuustoiset, lähellä luonnon tilaa olevat vanhat metsät, jätetään hoitotoimien ulkopuolelle, kuten tämä kohde Haltialassa.*

tökeskuksen ylläpitämän luontotietojärjestelmän tiedot arvokkaista luontokohteista on otettu huomioon luonnonhoidon suunnittelussa. Lisäksi hoidettaviin metsiin on jätetty lahoppuuta harkitusti turvaamaan siinä elävää lajistoa.

Kurton ja Helynrannan (1998) kasvillisuustutkimusten mukaan Helsingin putkilokasvilajisto on muodostunut rikkaaksi pitkän kaupunkihistorian ja ihmisvaikutuksen ansiosta. Monimuotoista lajistoa kasvaa mm. muinaismuistoalueilla ja arvoniityillä. Kaupunkiympäristöön sopeutuneita eläin- ja kasvilajeja on lukuisa joukko. Helsingissä on paljon harvinaisia ja uhanalaisia tulokaskasvilajeja, jotka tekevät floorastamme selvästi muuta Etelä-Suomea lajistoltaan runsaamman ja samalla myös omaleimaisen. Monet näistä lajeista tarvitsevat jatkuvaa hoitoa tai kasvupaikan umpeenkasvun estämistä. Tämä Helsingille ominainen erityisarvo tulee ottaa huomioon luonnonhoidossa.

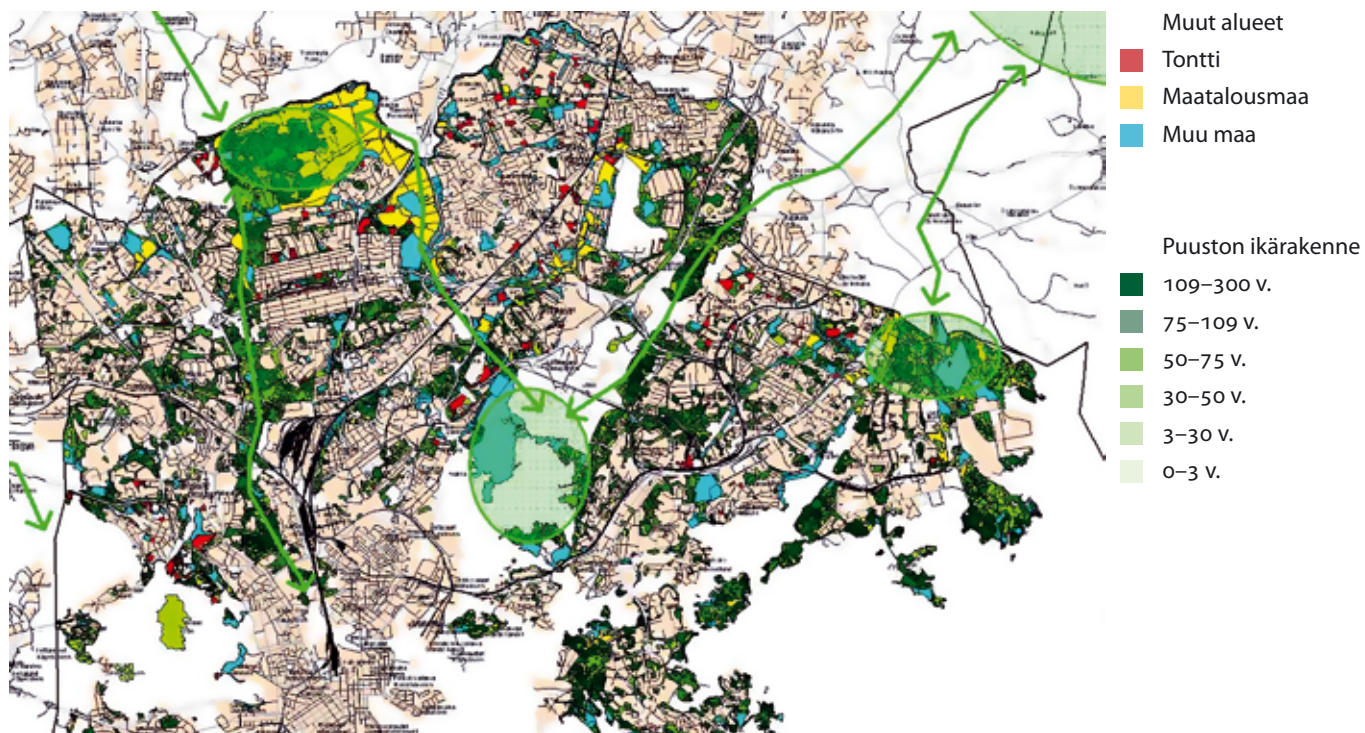
Luonnonsuojelualueiden ylläpitokustannukset ja esim. rakenteet, pitkospuut ja polkujen kunnostukset) kaupunkialueella vuonna 2005 olivat 303 620 €, mikä oli 723 €/ha eli 0,54 €/asukas.

2.1.6 Viherverkoston toimivuus ja ekologiset yhteydet

Kaupunkialueen luonnonmukaiset viheralueet, kuten metsät, niityt ja rannat, muodostavat verkoston suhteessa rakennettuun kaupunkialueeseen. Lukumääräisesti enemmistö metsäalueista on kooltaan alle 2 hehtaaria, ja niiden lajisto on tutkimusten mukaan muuntunut. Tutkimusten mukaan reunavaikutus näkyy etenkin pienia-

Kuva 10. *Joenrantojen niityt ja pensastot ovat tärkeitä pesimis- ja suojapaikkoja linnuille ja muille eläimille. Myös avoimet näkymät joelle kuuluvat maisemaan.*

Kartta 2. Ekologiset ydinalueet Haltiala, Vanhankaupunginlahti ja Mustavuori - Porvarinlahti sekä niiden keskeiset yhteydet Helsingissä Väreen ja Krispin (2005) mukaan. Puustoltaan varttuneiden ja vanhojen metsien suuri osuus metsäpinta-alasta näkyy selvästi. Osa kasvullisista viheralueista on maankäyttöluokaltaan tonttimaata (punainen).

Lähde: metsätietojärjestelmä 2005, © Kaupunkimittausosasto, Helsinki 035/2004

◆ **Kuva 12.** Luukin ulkoilualue on erittäin suosittu ympärivuotinen ulkoilu- ja retkeilyalue. Kuvassa kartanon päärakennus, jossa toimii kesäisin kahvila.

laisempien metsäalueiden reuna-alueilla kenttä- ja pohjakerroksen putkilokasvilajiston runsaus-suhteiden muutoksina. Vaikka reunavaikutus on haitaksi joillekin lajeille, on se osalla lajeista jopa eduksi ja osalle sillä ei ole erityistä merkitystä.

Seija Väreen ja Jukka Krispin vuonna 2005 tekemän tutkimuksen mukaan ekologisesti tärkeitä **ydinalueita** Helsingissä ovat Haltialan, Mustavuoren–Porvarinlahden ja Viikin–Vanhankaupunginlahden alueet. Näiden yhteydet mm. Kivikon kautta lähimpiin laajoihin metsäalueisiin, kuten esimerkiksi Sipoon Östersundomiin ja Sipoonkorven metsiin, ovat tutkimuksen mukaan monin kohdin kaventuneet kaupungin rakentamisen myötä. Tiet, kadut ja radat muodostavat esteitä eläimistön kulkuyhteyksille. Pienehköjen metsäalueiden yhteydet ydinalueille ja toisiinsa ovat kaupunkialueella heikot. Myös viheryhteydet ydinalueiden välillä ja Kehä III:n pohjoispuolella oleville laajemmille luonnonalueille ovat heikot. Monet metsäalueet ovat jääneet yksittäisiksi pieniksi saarekkeiksi, ja esimerkiksi niiden vanhojen metsien eliölajisto on vaarantunut.

Helsingin kaupunkialueen luonto on kulttuuriseurannaislajistoltaan monimuotoista. Helsingissä on mm. muita rannikkokuntia huomattavasti rikkaampi putkilokasvilajisto (Kurtto ja Helynranta 1998.) Oman lisänsä kaupunkiluonnon monimuotoisuuteen ja -puolisuuteen tuovat laajojen pientaloalueiden, kartanopuistojen ja siirtolapuutarhojen kasvillisuuden elinympäristöt.

Pienvedet, kuten purot, norot, ojat, lammet ja lähteet, ovat tärkeitä luonnon monimuotoisuudelle ja ekologisille yhteyksille kaupunkiluonnossa. Pienvesistä on tehty rakennusviraston katu- ja

◆ **Kuva 11.** Viikin–Vanhankaupunginlahden luonnonsuojelualueelle pääsee pitkospuita pitkin.

puisto-osastolla selvitys vuonna 2007. Kaupunkialueen pienvedet ovat kärsineet monista ympäristöhaitoista, kuten roskaantumisesta, myrkyllisistä ja rehevöittävästä valumavesistä, putkituksesta, kuivatuksesta ja valuma-alueiden muutoksista, kuten viemäröinneistä.

Saaristo ja luonnonmukaiset ranta-alueet ovat ekologisesti merkittävä kokonaisuus ja Helsingin luonnon erityinen arvo. Saariston yhteydet muuhun uusmaalaiseen merelliseen luontoon ovat tärkeä osa Helsingin luonnon monimuotoisuutta, joka on säilyttänyt erityispiirteensä melko hyvin.

2.2 Muissa kunnissa sijaitsevat alueet

2.2.1 Helsingin maanomistus ja alueiden maankäyttö

Helsingin kaupunki omisti vuonna 2005 rajojen ulkopuolella maata yhteensä 7 380 hehtaaria kaikkiaan 19 eri kunnassa. Valtaosa pinta-alasta oli metsää. Luku sisälsi myös viljelykäytössä olevat, ulkopuolisille vuokratut pellot (3 19 ha) sekä rauhoituspäätöksin suojellut luonnonsuojelualueet (200 ha). Mukana olivat lisäksi niityt sekä kirjava joukko eri maankäyttömuotoja palvelevia alueita, kuten teitä, tontteja ja teknisen huollon alueita. Luonnonsuojelualueiden pinta-alaosuus kaikista alueista oli 2,75 prosenttia vuonna 2005. Vuonna 2009 Sipoon alueella olevista Helsingin omistamista maista siirtyi Helsingin kaupungin rajojen sisäpuolelle 780 ha.

Pinta-alaltaan suurimmat Helsingin kaupungin omistamat alueet vuonna 2005 sijaitsivat Nuuksion järviylängöllä Espoossa ja Vihdissä (3 314 ha). Myös Kirkkonummen (592 ha), Hangon (349 ha) ja Inkoon (357 ha) kuntien alueella Helsingillä on merkittävää maanomistusta. Maanomistus Uudellamaalla kunnittain ja sen jakautuminen peltoihin, pihoihin ym. sekä metsiin ilmenee taulukosta sivulla 19. Jonkin verran maanomistusta on myös muissa kunnissa. Taulukon luvuissa ei ole vielä huomioitu sitä, että Sipoossa olevista Helsingin omistamista alueista siirtyi alueliitoksen yhteydessä 780 ha Helsinkiin vuoden 2009 alussa.

Liikuntavirasto hallinnoi suurinta osaa muissa kunnissa sijaitsevia Helsingin omistamia maa-alueita. Sen vuokraamien ulkoilualueiden yhteispinta-ala oli vuonna 2005 noin 4 098 hehtaaria.

Kuva 13. Nuuksion lukuisilla lammilla on mukava meloa.

- Nuuksion järviylängöllä sijaitsevat ulkoilu-alueet, Espoo, Vihti
- Elisaari, Inkoo
- Lähteellä, Kirkkonummi
- Talosaari, Sipoo
- Kaunissaari, Sipoo
- Eestiluoto, Sipoo
- Kaivokari, Porvoo

Liikuntaviraston hallinnoimien alueiden lisäksi Helsingillä oli vuonna 2005 omistuksessaan noin 2 230 hehtaaria alueita, joilla on merkitystä pääkaupunkiseudun asukkaiden virkistyskäytölle. Si-

jaintinsa vuoksi niillä on myös muuta maankäytöllistä merkitystä. Näillä alueilla ei ole liikuntaviraston järjestämiä ulkoilupalveluita, vaan virkistyskäyttö perustuu jokamiehen oikeuteen.

- Metsäalueet Sipoossa
- Kauhalan ulkoilualue Kirkkonummella
- Bengtsårin saariryhmä Hangossa
- Martinkylä Espoossa

Edellisten alueiden lisäksi Helsingin kaupungilla oli omistuksessaan noin 992 hehtaaria maa-alueita, muita alueita ja pihvoja tai tontteja, joilla ei ole laajempaa merkitystä virkistyskäytön kannalta. Valtaosa näistä alueista on erilaisia laitoksia ympäröiviä metsäalueita, kuten Tervalammen huoltolaitos, Outamon vastaanottokoti, Killinmäen huoltolaitos ja Lemmilän vastaanottokoti. Alueisiin kuuluu mm. ampu-maratoja, sora-alueita ja kaupungin vesihuoltoon liittyviä kohteita.

2.2.2 Luonnonhoidon suunnittelutilanne

Helsinki on hoitanut muissa kunnissa sijaitsevia metsäalueitaan 10-vuotiskausiksi laadittujen metsäsuunnitelmien pohjalta.

Muissa kunnissa olevien metsien hoitoon käytettiin 220 000 € vuonna 2005 ja 233 000 € vuonna 2006. Tämä on vain 11 prosenttia Helsingin

metsien hoidon kokonaisbudjetista, vaikka näiden metsien pinta-alaosuus on 70 prosenttia kaikista Helsingin omistamista metsistä. Tämä on johtunut siitä, että luonnonhoitoon varatut rahat on jouduttu kohdistamaan pääasiassa kaupunkialueen hoitoon. Tämän vuoksi hoitohakkuut ovat viivästyneet ja taimikot ovat kärsineet kasvutapioita hoidon puutteesta.

Vuonna 2005 tehtiin muissa kunnissa sijaitsevista metsistä hoitotöitä yhteensä 170 hehtaarin alalla. Näistä töistä luovutettiin kaupungin omalla työllä tai urakoitsijan hakkaamina yhteensä 4 071 m³ puutavaraa. Vuosina 2003–2006 muiden kuntien hakkuukeskiarvo oli 4 200 m³/v, kun vastaavasti Helsingin hallinnollisen alueen sisällä tehtyjen puutavaran hakkuuiden keskiarvo vuosina 2003–2006 oli 15 222 m³/v.

Muissa kunnissa sijaitsevien Helsingin metsien hoidon kustannukset (sis. reittien varret) vuonna 2005 olivat 220 000 €, mikä oli kaikkia muissa kunnissa olevien metsien kokonaispinta-alaa (7 380 ha) kohden 32 €/ha ja 0,39 €/Helsingin asukas. Luvuissa ei ole otettu huomioon metsistä saatuja hakkuu- tai energiapuutuloja. Ulkoilumetsien reiteistä, rakenteista, puhtaanapidosta ja palveluista vastaa liikuntavirasto, jonka hallinnassa ulkoilualueiden, kuten Nuuksion, metsät ovat.

Helsingin kaupungin maanomistus ja alueiden maankäyttö muissa kunnissa vuonna 2005

Kunta	Maapinta-ala/kunta yhteensä (ha)	Pellot (ha)	Pihat, tontit, tekn. huollon alueet (ha)	Metsät (ha)
Espoo	2285	19		2266
Vihti	1488	152	10	1326
Kirkkonummi	592	6		586
Lohja	133	12	1	120
Inkoo	357			357
Hanko	349		1	348
Karkkila	16			16
Nurmijärvi	45		26	19
Sipoo	1726	114	18	1594
Porvoo	32			32
Vantaa	232	16	13	203
Yhteensä	7255	319	69	6867

Kartta 3. Helsingin omistamat tilat (punainen raja) ja ympäristön arvokohteet (SYKE) pääkaupunkiseudun ympäristössä: Natura-alueet on esitetty turkoosilla, maisema-alueet oranssilla, pohjavesialueet mustalla, suojelualueet violetilla ja, liito-oravahavainnot vihreillä pisteillä. Linjauksessa analysoidut ekologiset ydinalueet ja yhteydet on kuvattu vihreällä.

© Ympäristöhallinto, © Metsähallitus 2005, © Kaupunkimittausosasto, Helsinki 035/2004

2.2.3 Arvokkaat luontoalueet ja alue-ekologiset yhteydet

Suomen ympäristökeskus ylläpitää paikkatietomuotoista rekisteriä erilaisista ympäristön arvokohteista, kuten Natura-alueista, luonnonsuojelualueista, arvokkaista maisema-alueista, pohjavesialueista. Nämä tiedot saadaan Uudenmaan ympäristökeskukselta paikkatietomuodossa. Muissa kunnissa sijaitsevia Helsingin omistamia maa- ja vesialueita tarkastellaan suhteessa ympäristön arvokohteiden sijaintiin. Nuuksion alueella on runsaasti erilaisia kohteita. Nuuksion alue, Sipoonkorven ja Lähteelän alue kuuluvat Uudenmaan keskeisiin alue-ekologisesti tärkeisiin aluekokonaisuuksiin. Ympäristökeskuksista saatujen tietojen lisäksi rakennusvirastolla on käytettävissään luonnonsuojelun suunnittelun yhteydessä kertyvää lisätietoa metsien ja muun ympäristön arvokohteista.

Osalla Helsingin omistamista muissa kunnissa olevista luontoalueista on jopa valtakunnallista luonnonsuojelumerkitystä. Erityisen tärkeitä ovat Nuuksion järviylängön ja Sipoonkorven alueen metsät. Myös monilla muilla muissa kunnissa olevilla Helsingin omistamilla alueilla on merkittäviä luontoarvoja.

- Helsingin omistuksessa on merkittäviä, luonnonarvoiltaan rikkaita kohteita, joiden pinta-ala on huomattavasti suurempi kuin kaupungin rajojen sisällä sijaitsevien suojelualueiden pinta-ala.
- Muutamille luonnonsuojelulain nojalla rauhoitetuille kohteille on laadittu hoito- ja käyttösuunnitelmat mm. Elisaaren Tammitolalle, Bengtsårin lehdolle ja Nuuksion vanhoille metsille.
- Luonnonsuojelualueiden hoitoon tarvittavat resurssit ovat olleet riittämättömät, ja ne ovat keskittyneet etupäässä Nuuksioon.

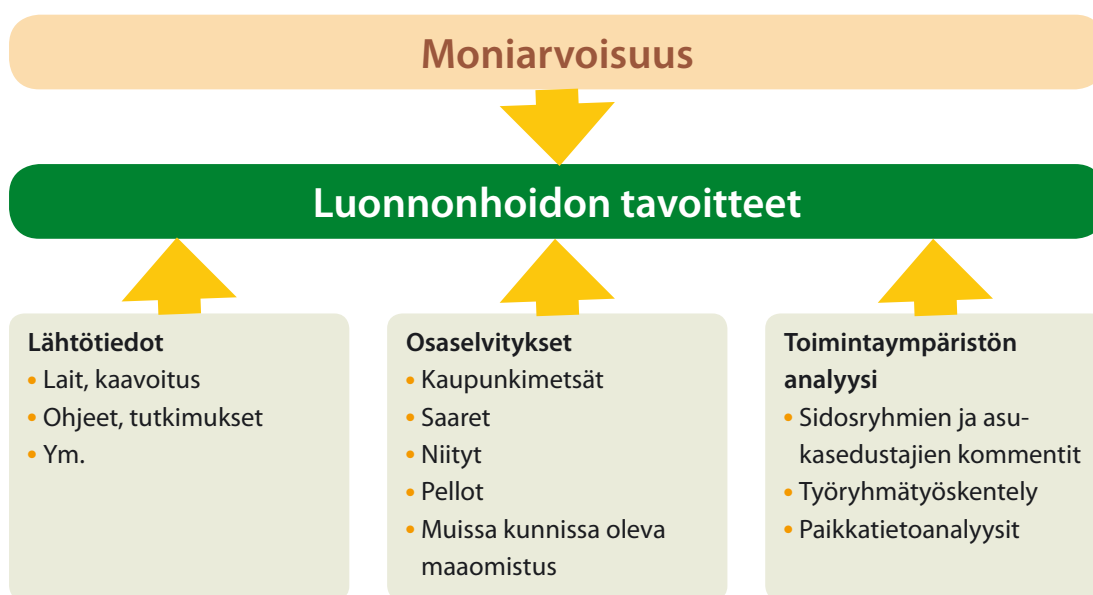
📍 Kuva 14. Helsingin ulkoilualueilta löytyy laaja latuverkko, jossa on hiihtäjän hyvä hiihdellä.

3 Luonnonhoidon linjaus

3.1 Arvot

Luonnonhoidon linjauksen näkökulma perustuu **moniarvoisuuteen**. Moniarvoinen tavoitteiden asettelu on tarpeen, koska asiantuntijanäkökulman lisäksi kaupungin sidosryhmien ja asukkaiden sekä heidän arvostuksiansa kirjo on laaja. Myös alueet ovat erilaisia. Moniarvoisuudella tarkoitetaan viheralueiden sosiaalisia, esteettisiä, ekologisista ja ekonomisia arvoja.

- Sosiaaliset arvot ovat asukkaiden ja alueiden käyttäjien kokemia arvoja.
- Esteettiset arvot ovat maiseman, luonnon kauneuden, kulttuuriympäristön ja kaupunkikuvan arvoja.
- Ekologiset arvot ovat luontotyyppien ja lajiston monimuotoisuuteen sekä luonnon omien prosessien turvaamiseen liittyviä arvoja.
- Ekonomisilla arvoilla tarkoitetaan luonnonhoitoon varattavien taloudellisten resurssien mahdollisimman tehokasta ja tarkoituksenmukaista kohdentamista alueiden hoidossa sekä alueiden monien eri arvojen (virkistys, maisema, luonto) säilymisessä.

3.2 Toimintaperiaatteet

Helsingin kaupungin luonnonhoidon toimintaperiaatteet:

- Luonnonhoidon linjaustavoitteet ovat pitkäjänteisiä ja ne ovat voimassa toistaiseksi. Aluesuunnitelmissa tavoitteet asetetaan aina seuraavaksi 10 vuodeksi tai sitä pidemmäksi ajaksi. Tavoitteiden toteutumista seurataan vuosittain. Linjauksen päivityksestä vastaa rakennusvirasto. Päivitys tehdään, jos toimintaympäristössä tapahtuu merkittävä muutos, esim. organisaatiomuutos tai merkittävä lainsäädännön muutos. Linjauksen päivitys tehdään vuorovaikutteisesti yhdessä asukkaiden, sidosryhmien ja muiden kaupungin virastojen kanssa.
- Vahvistetut asema- ja yleiskaavat ohjaavat luonnonhoitoa. Lisäksi luonnonhoitoa ohjaavat ympäristökeskuksessa laadittu Luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelman eli ns. LUMO-ohjelman 2008–2017 tavoitteet (ks. s. 28). Lisäksi luonnonhoidossa otetaan huomioon myös muut Helsingin tärkeät ohjelmat kuten pienvesiohjelma ja hulevesistrategia.
- Asukkaiden tarpeiden ja toiveiden huomioiminen on keskeinen lähtökohta ja periaate luonnonhoidossa. Asukkaita kuullaan muun muassa silloin kun virkistysalueiden hoitoa aiotaan tehostaa, ja toiveet vaikuttavat myös hoidon toteutukseen. Varjostavien puiden, maisemallisten avausten ym. yksittäisten asu-

kastoiveiden toteuttamisessa asetetaan yleinen alueiden hoidon etu yksittäisten asukkaiden edun edelle.

- Vuorovaikutteinen suunnittelu on ollut ja on jatkossakin rakennusviraston luonnonhoidon keskeinen toimintalinjaus. Vuorovaikutustapoja kehitetään mm. internetin käyttöä lisäämällä. Vuorovaikutuksen tavoitteena on, että luonnonhoidon suunnittelu ja toteutuksesta tiedottaminen voisivat tavoittaa eri ikäryhmät ja erilaisissa elämänvaiheissa olevat asukkaat.
- Helsingin kaupungin metsille tai pelloille ei ole asetettu taloudellisia tuottotavoitteita. Luonnonhoitoon kuuluvat arvot ja tavoitteet sovitetaan yhteen suunnittelussa ja ylläpidon ohjelmoinnissa linjauksen mukaan. Hoidon painotukset tehdään alueiden ominaisuuksien mukaan ja asukkailta tulevat tarpeet huomioon ottaen. Moniarvoista tavoitteiden asettelua käytetään kaikilla Helsingin omistamilla alueilla sekä kaupungissa että sen ulkopuolella. Luonnonhoidon tarpeita määriteltäessä otetaan huomioon myös viheralueiden tärkeä merkitys matkailijoiden ja turistien virkistysympäristönä ja Helsingin imagotekijänä.
- Kaupunkialueen asemakaavoitetuilla alueilla luonnonhoidossa noudatetaan maankäyttö- ja rakennuslakia sekä luonnonsuojelulakia. Asemakaava-alueen ulkopuolella luonnonhoitoa ohjaa eniten metsä- ja luonnonsojelulaki. Muita luonnonhoitoon vaikutta-

via lakeja ovat maa-aineslaki, vesilaki ja muinaismuistolaki.

- Helsingin viheralueiden ylläpidossa käytetään uutta, vuonna 2007 julkaistua valtakunnallista hoitoluokitusta. Tarkempi kuvaus hoitoluokituksesta on liitteessä 2.
- Kaikki luonnonhoitomenetelmät eli, metsien, niittyjen ja peltojen hoitomenetelmät ovat käytettävissä. Metsiä uudistettaessa käytetään, luontaisen uudistamisen lisäksi pienaukkohakkuita, joiden enimmäiskoko on 0,3 ha. Peltoviljelyssä ovat käytettävissä kaikki

↑ **Kuva 15.** Keskuspuiston metsät ovat pitkän metsänhoitoperinteen tulosta. Hoitoa täytyy jatkaa saman periaatteen mukaisesti huolehtien metsien elinvoimaisuudesta ja uudistumisesta.

suomalaiset EU:n maataloustukiehtojen mukaiset viljelytavat. Kullekin hoidettavalle alueelle valitaan sille parhaiten sopivat hoitomenetelmät ja ne määritellään suunnitelmiin. Menetelmien valintaan vaikuttavat alueiden käyttö, ympäristöarvot, alueiden kunto sekä kustannukset. Luonnonhoidon käytössä ole-

Kuva 16. Hoidettavissa ulkoilu- ja virkistymetsissä on uudistushakkuu ja sen jälkeen perustettavan taimikon hoito uuden puusukupolven edellytys.

vat menetelmät, hakkuu-, niitto- ym. hoitotavat ja ohjeet kuvataan yksityiskohtaisemmin työohjeessa.

3.3 Luonnonhoidon strategiset painopisteet

3.3.1 Viheralueiden luonnon monimuotoisuuden, elinvoimaisuuden ja kestävyiden turvaaminen

Luonnonmukaisia viheralueita eli metsiä ja niittyjä hoidetaan suunnitelmallisesti ja pitkäjänteisesti. Hoitotoimenpiteet painotetaan erityisesti kaupunkialueen metsiin ja niityille. Hoidon piirissä olevien metsien elinvoimaisuuden ja kestävyiden turvaaminen tarkoittaa, että ne pidetään hyvässä kunnossa ja niiden uudistamisesta huolehditaan. Metsien elinvoimaisuudella tarkoitetaan erityisesti puuston elinvoimaisuutta, kasvu- ja uudistumiskykyä sekä metsälajiston hyvinvointia. Elinvoimaisen puuston lisäksi turvataan metsäluonnon monimuotoisuus. Tämä tarkoittaa mm. sitä, että hoidettavissa metsissä on riittävästi lahoavaa puuainesta lahottajaeliöstölle myös tämän kaltaisen luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi. Monimuotoisuutta turvataan lisäksi monella muulla tavoin, kuten mm. suosimalla metsien luontaista uudistamista ja puuston eri-ikäisrakennetta niille sopivilla kohteilla, sekä jättämällä linnustolle ja eläimistölle tiheiköjä. Niittyalueilla luonnon monimuotoisuuden turvaamisella tarkoitetaan säännöllistä ja oikea-aikaista monipuolistavaa niittämistä. Pienvesien osalta tämä tarkoittaa niiden kunnostusta luonnonmukaisemmiksi mm. taimenta varten. Hoitotoimenpiteet kohdistetaan siten, että ne luonnon arvokohteet, jotka tulee säilyttää mahdollisimman luonnontilaisina, jätetään hoitotoimenpiteiden ulkopuolelle.

Kuva 17. Taimikon hoito on erityisen tärkeää rehevillä kasvupaikoilla.

Metsiä uudistettaessa käytetään, luontaisen uudistamisen lisäksi pienaukkohakkuita ja metsän viljelyä. Pienialaisten ympäristöön ja maisemaan sovitettavien vaihteittain toteutettavien uudistusaukkojen koko on enintään 0,3 ha. Uudistamismenetelmät valitaan, toimenpiteet toteutetaan ja metsien hoito tehdään alueiden ominaisuuksien ja luonnonhoidon tavoitteiden mukaisesti.

Niittyjen peruskunnostustarpeet ja jatkuvan hoidon menetelmät määritellään, kunnostustoimenpiteet suunnitellaan ja hoito ohjelmoidaan vuosityöohjelmiin. Vieraslajien leviämisen ehkäisyyn pyritään löytämään keinoja ympäristökeskuksessa vuonna 2011 alkavan vieraslajistrategian laadinnan yhteydessä ja niitä pyritään toteuttamaan käytettävissä olevien resursien puitteissa.

3.3.2 Luonnonhoitoresurssien varaaminen ja kokonais-taloudellinen luonnonhoito

Aluesuunnitelmiin laaditaan alustavat luonnonhoidon kustannusarviot. Luonnonhoitoa toteutetaan yleisten töiden lautakunnan osoittamien määrärahojen puitteissa.

Luonnonhoito suunnitellaan kustannustietoisesti siten, että hoitotekniikoiden valinnassa suositetaan mahdollisimman edullisia ja tehokkaita keinoja. Kaikessa töiden toteutuksessa huomioidaan työn laatu, ympäristöön sopivuus ja turvallisuus. Rakennusviraston luonnonhoidon suunnittelusta ja ylläpidosta vastaavat keräävät suunnittelun ja tilaamisen tueksi tietoa työläji- ja suoritekohtaisista hinnoista Helsingin rakentamispalvelusta Starasta ja muista Etelä-Suomen kunnista sekä yksityisiltä urakoitsijoilta. Hintatietoja käytetään katu- ja puisto-osaston luonnonhoidon vuosibudjettia laadittaessa ja vertailtaessa Staran tarjousten yksikköhintoja alueittain ja vuosittain.

3.3.3 Luonnonhoidon kehittäminen

Luonnonhoidon tärkeimpien tavoitteiden saavuttaminen vaatii monen eri toimijan yhteistyötä ja toimintatapojen kehittämistä. Kaikki painopisteinä olevat toimenpiteet ovat rakennusviraston tulevien vuosikymmenten ydintehtäviä. Luonnonhoidon yhteistyötä, suunnittelua, ylläpitoa ja toteutusta kehitetään. Kohteita ovat

Kuva 18. Maastoon sijoitettavat opastaulut ovat tärkeä osa luontovalistusta ja luonnonhoidon tiedotusta.

- Viranomais- ja asiantuntijayhteistyön kehittäminen mm. kaavoituksen ja erilaisten inventointien yhteydessä.
- Luonnonhoidon suunnitteluun kuuluvien inventointien ja suunnittelumenetelmien kehittäminen.
- Luonnonhoidon tilausasiakirjojen tarkentaminen.
- Toteutuksen laadunvalvontamenetelmien kehittäminen.
- Luonnonhoidon työohjeen laadinta.
- Vuorovaikutusmenetelmien kehittäminen (mm. työryhmätyöskentely eri sidosryhmien kanssa).

Kaupunginhallituksen 8.2.2010 tekemän luonnonhoidon linjausta koskevan päätöksen mukainen kaupunginjohtajan asettama luonnonhoidon työryhmä osallistuu alue- ja luonnonhoitosuunnitelmien ja työohjeiden laadintaan sekä toimeenpanon seurantaan. Työryhmän toimintaa ohjaavat kaupunginhallituksen hyväksymät LUMO-ohjelman ja luonnonhoidon tavoitteet.

Luonnonhoidon työohjeen laadinnasta vastaa rakennusviraston luonnonhoitoryhmä. Työohje toimii rakennusviraston toiminnan ohjausvälineenä. Työohje sisältää tarkennetut luonnonhoito-ohjeet. Se ohjaa alueiden ylläpitoa ja hoitotöiden toteutusta sekä Helsingissä että muissa kunnissa sijaitsevilla Helsingin omistamilla maila. Työohje koskee metsiä, niittyjä, peltoja, pientä vesiä sekä luonnonsuojelualueilla tehtäviä töitä.

Kuva 19. Rakennusviraston luonnonhoitoa esitteleviä sivuja kehitetään. Ne ovat tärkeä osa vuorovaikutusta.

Tilausasiakirjoja tarkennetaan ja laadunvarmistusmenetelmiä kehitetään. Tavoitteena on, että lopputuote eli luonnonhoidon toimenpiteillä saavutettava tulos vastaa mahdollisimman hyvin suunnitelmien ja tilausten mukaista laatu- ja kustannustasoa.

Luonnonhoidon toteutuksessa ovat käytössä sekä koneistetut sekä ihmistyövaltaiset tekniikat. Tekniikka valitaan suunnitelmien ja ylläpidon ohjeiden mukaan. Jos käytettävää tekniikkaa ei ole määritelty, voi työn toteuttaja valita sen työohjeen mukaisesti.

Rakennusviraston katu- ja puisto-osasto tilaa luonnonhoidon toteutuksen pääosin Helsingin rakentamispalvelusta Starasta. Osa rakennusviraston luonnonhoidon toteutuksesta tilataan ulkopuolisilta urakoitsijoilta. Töiden toteutuksen tulee täyttää siltä vaadittavat laatuksiteerit.

Vuorovaikutusmenetelmiä kehitetään seuraavasti:

- Asukasyhteistyötä kehitetään ja asukkailta saatavan tiedon hyödyntämistä parannetaan.
- Vuorovaikutus järjestetään siten, että sen vaikuttavuus tulee selkeästi myös asukkaiden tietoon.
- Vuorovaikutuksen avulla annetaan asukkaille lisätietoa luonnosta ja sen hoidosta.
- Internetin käyttöä lisätään suunnitelmien ja toteutuksen vuorovaikutuskanavana. Pidetään nähtävillä ajankohtaisia aluesuunnitelmaluonnoksia ja esitellään rakennusviraston tarjoamia viherpalveluja.

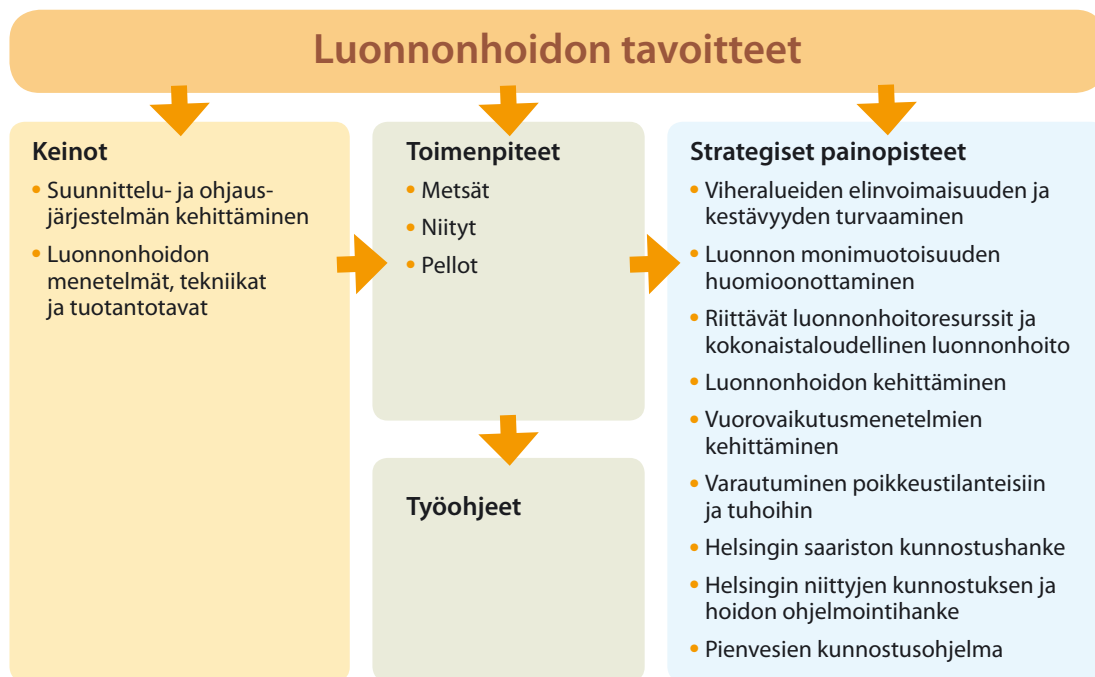
- Luonnonhoitoon liittyvää asiakaspalvelua kehitetään yhteistyössä rakennusviraston asiakaspalvelun kanssa.
- Pelkän ajankohtaisten suunnitelmien ja toteutuskohteiden tiedotuksen lisäksi tuodaan tiedotteilla esiin kaupunkimetsiin, niittyihin ja muihin luonnonalueisiin liittyviä hyötyjä ja palveluja.
- Osallistutaan esimerkiksi lapsille ja nuorille tarjottavien tilaisuuksien valmisteluun yhteistyössä tapahtumien järjestäjien kanssa. Lisäksi suunnitellaan ja varataan kouluille opetuskohteita.
- Työryhmytyöskentelyn kehittäminen (mm. kirjallisten kommenttien vastineet).

3.3.4 Varautuminen poikkeustilanteisiin ja tuhoihin

Katu- ja puisto-osaston budjettiin tulisi varata vuosittain resursseja poikkeustilanteiden varalle. Luonnonhoitoon vaikuttavia poikkeustilanteita ovat kaikki merkittävät ja laaja-alaiset luonnontuhot ja poikkeusilmiöt, kuten myrskyt ja kuivuuden aiheuttamat vauriot sekä niiden seuraustuhot kuten hyönteistuhot. Suunnitelmallinen luonnonhoito, erityisesti metsänhoito, turvaa metsien elinvoimaisuutta ja ennaltaehkäisee parhaiten erilaisia tuhoja. Suunnitelmallinen hoito on huomattavasti edullisempaa ja tuloksellisempaa kuin vaurioiden korjaus. Pienimuotoiset puiden kuolemiset ja kuivumiset kuuluvat luontaisen metsän kiertoon.

Kun ilmastomuutos toteutuu, kuivuus, tuulisuus ja säiden epävakaisuus lisääntyvät tulevaisuudessa. Tämä lisää vastaavasti tuhoriskejä, varsinkin kun inventointitulosten mukaan kaupunkialueen metsät ovat monin paikoin kuusivaltaisia, ikääntyneitä ja tuhoille alttiita. Vanhimpien ja huonokuntoisimpien kaupunkimetsien uudistamisella voidaan ottaa nämä ongelmat huomioon.

Mikäli aluesuunnitelmien mukaisiin luonnonhoidon teknisiin toteutussuunnitelmiin on tarvetta tehdä luonnontuhoista aiheutuvia tai muita vähäisiä muutoksia suunnitelmien voimassaoloaikana, ne tehdään luonnonhoidon linjauksen tavoitteiden ja työohjeen mukaisesti rakennusvirastossa. Tuhokohteilla jätetään osa kuolleista puista laho-
puiksi.

♦ **Kuva 20.** Uudistusalat sovitetaan maisemaan niin, että niistä ei aiheudu merkittäviä maisemavaurioita. Kuvassa on uudistusala Paloheinän täyttömaän läheltä Keskuspuistosta ilmasta kuvattuna.

4 Tavoitteet ja toimenpiteet

Luonnonhoidon tavoitteena on kehittää ja ylläpitää viihtyisää, kestävää, toimivaa, turvallista ja terveellistä asuin-, ulkoilu- ja virkistysympäristöä.

Helsingin kaupunginhallitus hyväksyi 8.2.2010 luonnonhoidon tavoitteet. Lisäksi kaupunginhallitus päätti perustaa kaupunginjohtajan erillisellä päätöksellä luonnonhoidon työryhmän, jossa on edustus rakennusvirastosta, rakentamispalvelusta, ympäristökeskuksesta, liikuntavirastosta ja luonnonsuojelujärjestöistä sekä kaupunki- ja metsäekologian asiantuntemusta edustavilta tahoilta. Luonnonhoidon työryhmä osallistuu alue- ja luonnonhoitosuunnitelmien ja työohjeiden laadintaan sekä toimeenpanon seurantaan. Työryhmän toimintaa ohjaavat kaupunginhallituksen hyväksymät Luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelman 2009–2017 ja luonnonhoidon tavoitteet.

Luonnonhoidon tavoitteet ja toimenpiteet koskevat kaikkia kaupungin omistuksessa olevia niin kaupunkialueella kuin muissa kunnissa sijaitsevia metsiä, niittyjä ja muita luonnonmukaisia viheralueita, pelloja sekä luonnonsuojelualueita. Asuin- ympäristöjen hoitoa ohjaava erityistavoite ja siihen liittyvät toimenpiteet koskevat ainoastaan Helsingin kaupunkialuetta.

Helsingin kaupunginhallitus hyväksyi 8.2.2010 Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelman (LUMO) 2008–2017 tavoitteet.

1. Ekologinen verkosto ja siihen sisältyvät arvokkaat luonnon ydinalueet turvataan sekä Helsingissä että koko pääkaupunkiseudulla.
2. Helsingin vakiintuneen eliölajiston säilyminen turvataan.
3. Metsien ja soiden luontaiset piirteet sekä luonnon monimuotoisuutta ylläpitävät kasvuun ja eloperäisen aineksen hajotustoimintaan liittyvät prosessit turvataan.
4. Kulttuuriympäristöjen monimuotoisuus turvataan.
5. Vesialueiden hyvä luonnontila turvataan.
6. Edistetään ympäristövastuullisuutta.

Luonnonhoidossa noudatetaan luonnonhoidon linjauksen ja LUMO-ohjelman tavoitteita. Luonnonhoidon linjausraportti on päivitetty vastaamaan LUMO-ohjelmaa.

Luonnonhoidon linjaustavoitteiden määrittely perustuu laajoihin lähtötietoihin ja osaselvityk-

Luonnonhoidon tavoitteet (Kaupunginhallituksen hyväksymä 8.2.2010)

1. Asuinympäristöt ovat viihtyisiä, kestäviä ja turvallisia, ja ne lisäävät asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia.
2. Ulkoiluympäristö on toimiva ja elämyksellinen.
3. Luonnonympäristön maisemakuva on korkealaatuinen ja omaleimainen.
4. Luonnon monimuotoisuus on otettu huomioon ja luonnonsuojelualueiden arvot säilytetty.
5. Metsäiset viheralueet ovat elinvoimaisia ja kestäviä ja niiden olemassaolo turvataan myös tulevaisuudessa.
6. Niityt, pellot, pienvedet, rannat sekä saaristo ovat monimuotoisia.
7. Liikenneväylien ympäristöä hoidetaan huomioiden sekä suoja- että maisemavaikutukset.

siin, jotka tehtiin katu- ja puisto-osastossa vuosien 2005 ja 2006 aikana. Tavoitteita määriteltiin sidosryhmien ja asukasedustajien kanssa. Linjaus noudattaa vuonna 2006 valmistunutta katu- ja puisto-osaston toimintastrategiaa sekä kaupungin yleisstrategioita.

Viheralueiden suunnitteluun ja hoitoon tulee varata rahoitusta ja resursseja tasapuolisesti, sekä rakennettuihin puistoihin että luonnonmukaisille viheralueille. Linjauksen mukainen luonnonhoito näkyy tulevaisuudessa nykyistä viihtyisämpänä ja turvallisempuna viherympäristönä, jonka metsä- ja niittyluonto on elinvoimaista ja monimuotoista. Hoitotoimenpiteet tehdään linjaustavoitteiden mukaisesti kaupunkialueen lähimetsissä sekä ulkoilu- ja virkistysalueilla ja muilla hoidon piirissä olevilla viheralueilla. Jotta tavoitteet saavutetaan, on tulevana vuosina varattava riittävästi hoitoresursseja luonnonhoitoon.

4.1. Luonnonhoidon tavoitteet ja toimenpiteet

1. Asuinympäristöt ovat viihtyisiä, keskeisiä ja turvallisia, ja ne lisäävät asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia.
– Helsingin kaupunkialuetta koskeva erityistavoite ja toimenpiteet

Helsingin kaupunkialueen asuinalueiden lähimetsät, niityt ja ranta-alueet ovat asukkaille tärkeää jokapäiväistä virkistysympäristöä. Lähivirkistysalueiden odotetaan olevan siistejä ja turvallisia. Niityalueiden halutaan olevan avoimia ja hoidettuja. Alueiden halutaan olevan viihtyisiä, rauhallisia ja terveyttä edistäviä niin, että niissä voidaan levätä ja rentoutua. Metsiä ja niittyjä hoidetaan paikoin aikaisempaa puistomaisemmin, koska kaupunkirakenne on tiivis ja käyttöpaine kova. Vastaavasti siihen soveltuvilla lähellä luonnontilaista olevilla alueilla jätetään paikoin metsiköitä hoidon ulkopuolelle luonnon monimuotoisuutta turvaamaan.

Lähimetsiä hoidetaan siten, että niiden valta- ja pienpuusto säilyvät hyväkuntoisina sekä tiheydeltään sopivina. Niiden turvallisuudesta huolehditaan mm. kaatamalla vaarallisia puita ulkoilureittien varsilta ja tonttien rajoilta. Ulkoilualueilla, joilla esiintyy järjestyshäiriöitä, voi-

📌 Kuvat 21–23. Asuinalueiden lähimetsät ovat kuluneita, ne roskaantuvat ja toisin paikoin kasvavat liiaksi umpeen. Niiden hoitoa tullaan parantamaan.

daan turvallisuutta parantaa säilyttämällä riittävä näkyvyys. Näkyvyyden parantaminen on tärkeää myös katualueiden läheisyydessä liikenneturvallisuu- den takia. Luonnon monimuotoisuusarvot otetaan huomioon säästämällä arvokkaat luon- tokohteet ja jättämällä lahoppuuta ja tiheitä pen- saikkoja niille sopiviin kohtiin. Asuin ympäristön viihtyisyyteen vaikuttavat lisäksi tontteihin rajau- tuvan puuston kunto ja viheralueiden roskatto- muus. Roskat ja puutarhajätteet tosin kulkeutu- vat valittavan usein lähimetsiin ja -puroihin lä- hiasukkaiden mukana. Asuinalueiden lähimets- siin ja puronvarsiin tuotu (asukkaat) puutarha- ja muu jäte on laitonta roskaamista kaupungin viheralueilla. Lähimetsät ovat usein kuluneita, ja niiden kulutuskestävyyttä tulee parantaa. Luon- nonhoitotyöt toteutetaan nopeasti, jolloin asuk- kaille on niistä mahdollisimman vähän haittaa.

Toimenpiteet

- Asuinalueiden lähimetsien ja niittyjen hoito- tasoa tehostetaan tarpeen mukaan käytettä- vissä olevien resurssien puitteissa.
- Asukastoiveita otetaan huomioon niin, että yleinen kaupungin ja kaupunkilaisten etu on merkittävämpi kuin yksittäisen asukkaan tai tontinomistajan etu: Esimerkiksi rantamet- sään ei avata merinäköalaa yksityistonteille.
- Jos asuinalueiden läheisyydessä on tiedossa olevia tai suunnittelun aikana esiin nousseita luonnon arvokohteita, ne jätetään hoidon ul- kopuolelle, elleivät luontoarvot vaadi erityi- siä hoitotoimia.
- Metsien harvennukset ja uudistaminen teh- dään hoitotarpeessa olevilla kohteilla ajois- sa ja riittävän tehokkaasti siten, että puuston elinvoimaisuus ja kestävyys säilyvät.
- Metsien hoitotoimet sovitaan asuin ympä- ristön maisemaan, maastonmuotoihin ja kas- vupaikkoihin.
- Kasvillisuudeltaan arvokkaita tai aktiivisessa ulkoilukäytössä olevia niittyjä niitetään sään- nöllisesti.
- Asukkaille ja ulkoilijoille tai kiinteälle omai- suudelle vaaralliset puut kaadetaan pikaisesti sen jälkeen kun vaarallisuus on todettu.
- Asuinalueiksi kaavoitettujen tonttien tulevia reunametsiä valmennetaan tulevan rakenta- misen aiheuttamaan ympäristömuutokseen

Kuva 24. Kunnossapidetyt ulkoilureitit kanavoivat kulkemista tehokkaasti ja luonnon kasvillisuus säilyy kulumattomana.

- harvennuksin tai tarvittaessa uudistuksin.
- Viheralueisiin rajautuvia tontteja rakennet- taessa ehkäistään siitä aiheutuvia vaurioita (puuston runko- ja juuristovauriot, pintakas- villisuuden vauriot) riittävien toimenpitein. Tarvittaessa urakoitsija veloitetaan rakenta- maan tontin ja rakennustyömaan rajalle työ- maa-aita.
- Luonnonmukaisten viheralueiden osia voi- daan vuokrata rakentamisen aikaisiksi työ- maa-alueiksi vain poikkeustapauksissa si- ten, ettei siitä aiheudu pysyvää haittaa alueen

◆ **Kuva 25.** *Koiran kanssa lenkkeily on yksi kaikkein suosituimmista ulkoilutavoista – ympärivuotisesti.*

kaavanmukaiselle käytölle, luonnonlle, maisemalle tai suunnitelmien mukaiselle luonnonhoidolle.

- Tontteihin rajautuvia metsiä hoidetaan siten, että asukkaiden toiveet huomioidaan puuston uudistamisen ja harvennusten yhteydessä mahdollisuuksien mukaan.
- Metsien uudistamisen ja hoidon yhteydessä suositetaan kulutusta ja reunavaikutusta kestäviä puulajeja, kuten erilaisia lehtipuita ja pensaita tai havupuista mäntyä.
- Lähiympäristön kuluneisuutta kanavoidaan

ohjaamalla ulkoilukäyttöä reiteille ja poluille. Kulkua voidaan kanavoida myös pensaiden tai maapuiden avulla. Joillakin kohteilla pintakasvillisuutta voidaan elvyttää puuston harvennuksin. Erikoiskohteilla, kuten koulujen tonttien rajalla voidaan kuluneisuutta torjua esim. haketta levittämällä.

- Luonnonhoitotyöt toteutetaan nopeasti, jolloin asukkaille on niistä mahdollisimman vähän haittaa.
- Roskaantumista ja puutarhajätteen läjitystä ehkäisevää asukastiedotusta tehostetaan ja kannustetaan muun muassa kompostointiin omalla pihalla.
- Puutarhajätteitä voidaan poistaa lähimetsistä asukastalkoilla, joiden järjestämiseen voidaan kannustaa. Samalla tavoin, talkootyönä, voidaan poistaa myös aggressiivisia vieraslajeja.
- Kaupunkiluontoon tulleiden uusien haitallisten vieraslajien leviämistä kaupunkialueelle pyritään estämään.
- Roskaisuuden torjuntaa tehostetaan valistamalla ja järjestämällä talkoita.

2. Ulkoiluympäristö on toimiva ja elämyksellinen

Luonnossa liikkuminen on helsinkiläisten suosituin ulkoilumuoto sekä kaupunkialueella että muissa kunnissa olevilla ulkoilualueilla. Suurin ympärivuotinen ulkoilijaryhmä ovat kävelijät. Lapset käyttävät lähimetsiä ja niittyjä leikkeihin. Koiranomistajat lemmikkeineen ovat suuri lähimetsiä ja ulkoilualueita säännöllisesti käyttävä ryhmä. Erikoispalveluna tälle ryhmälle on tarjolla koira-aitauksia, joissa lemmikkejä on mahdollista juoksuttaa vapaana. Hiihtoreitit ovat runsaassa käytössä talvisin laajemmilla metsäalueilla, meren jäillä ja pelloilla. Maastopyöräilijät ja ratsastajat tarvitsevat omat reittinsä, ettei synny turvallisuusriskejä tai liiallista maaston kulumista.

Luonnonhoidon tavoitteena on, että ulkoilu ympäristöt ovat elämyksellisiä, monimuotoisia, luonnonarvoiltaan rikkaita ja turvallisia. Ulkoilu ympäristön tulee tarjota vaihtelevia reittejä erilaisissa ympäristöissä, erilaisissa puulajisuhteiltaan ja tiheydeltään vaihtelevissa metsissä, niityillä, pelloilla, kallioilla ja rannoilla. Elämyksellisessä ulkoilu ympäristössä tulee olla reittien lisäksi kulkukelpoisia hoidettuja metsiä, avoimia niittyjä ja näkymiä se-

Kuva 26. *Ulkoilualueiden opastaulut ja viitoitus ohjaavat ja tuovat lisätietoa alueen luonnosta.*

Kuva 27. *Ulkoilureittien varsien riittävät näkymät ovat tärkeitä turvallisuuden ja viihtyisyyden tekijöitä.*

kä luonnonarvoiltaan rikkaita, hoidon ulkopuolelle jätettäviä alueita. Metsistä tulee voida kerätä sieniiä ja marjoja. Lisäksi ulkoiluympäristöstä tulee löytyä paikkoja, joissa voi istuskella ja tavata muita ihmisiä.

Toimenpiteet

- Ulkoilualueiden metsiä, niittyjä, peltoja, rantoja ja pienvesiä hoidetaan käytettävissä olevien resurssien puitteissa.
- Osa umpeen kasvaneista niittyistä voidaan ennallistaa eli perata vesakot ja palauttaa niitykasvillisuus.
- Hoitotoimenpiteet sovitetaan maastonmuotoihin ja kasvupaikkoihin niin, että ulkoilijat voivat kokea ympäristön mielenkiintoiseksi ja elämykselliseksi.
- Metsien harvennukset ja uudistaminen tehdään ajoissa ja riittävän tehokkaasti siten, että niiden elinvoimaisuus ja jatkuvuus säilyvät.
- Tiedossa olevat luonnon arvokohteet, luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen arvokkaat kohteet sekä uhanalaisten ja vaate-laiden lajien esiintymis- ja elinpaikat otetaan huomioon ulkoiluympäristön hoidossa.
- Ulkoilumetsiin jätetään hoitamattomia kohtia lisäämään luonnon monimuotoisuutta. Myös lahoppuuta jätetään.
- Metsäluonnon tärkeät elinympäristöt ja arvokkaat luontokohteet jätetään kehittämään luonnontilaisen kaltaiseksi tai niitä voidaan

hoitaa luontoarvojen parantamiseksi.

- Niittyjä hoidetaan osana ulkoiluympäristöä säännöllisesti ja käyttöniityille kunnostetaan ulkoilu- ja oleskelupaikkoja.
- Hoidettujen niittyjen pinta-alaa pyritään lisäämään.
- Maisemapeltojen hoidossa otetaan huomioon ulkoilu- ja virkistyskäyttö.
- Ulkoilualueiden käyttäjien toiveita selvitetään ulkoilualueiden suunnittelun yhteydessä.
- Hienoja maisemakohteita otetaan reittien varsilla esiin hoitotoimin, kuten erikoisia puuyksilöitä, suuria kiviä, sammaleisia puunrunkoja, kukkivia pensaita ym.
- Oleskelualueiden ympäristöjä ja reittien varsia hoidetaan säännöllisesti ja muuta ulkoilu-ympäristöä tehokkaammin mm. pienpuustoa hoitamalla ja pientareita niittämällä.
- Reittivalaisimia otetaan esiin parantamaan ulkoilijoiden turvallisuutta ja viihtymistä.
- Ulkoilumetsistä pyritään korjaamaan hakkuutähteet niin, että niissä on helppo ulkoilla, marjastaa ja sienestää. Syrjäisemmillä metsäalueilla hakkuutähteet jätetään metsiin.
- Runsaasti käytettyjen metsäalueiden kuluneisuutta ja kulutuskestävyyttä parannetaan ulkoilupolkujen ja kuluneimpien kohteiden kunnostuksella esimerkiksi haketta levittämällä.
- Metsien ja niittyjen ym. luonnonmukaisten viheralueiden käyttöä massatapahtumiin tulee rajoittaa, mikäli ne selvästi kuluttavat kas-

◆ **Kuva 28.** Maiseman reunavyöhykkeiden kauniit yksityiskohdat otetaan esiin riittävän raivauksin. Erikoiskohteita voidaan korostaa maisemaan sopivilla perinneaidoilla.

◆ **Kuva 29.** Peltoalueeseen rajautuva haavikko tuo näkymään komean yksityiskohdan varsinkin ruska-aikaan.

villisuutta tai aiheuttavat muuta häiriötä paikalliselle luonnolle.

- Peltoalueilla lisätään poimittavien ja kukkivien kasvien määrää ja sijoitetaan poiminta-alueita entistä enemmän eri puolille kaupunkia.
- Helsingin edustan ulkoilusaarten metsäalueita kunnostetaan uudistamalla heikentyneitä metsiä ja kuivuustuhojen seurauksia.
- Ulkoilusaarilla käynnistetään yhteishankkeita liikuntaviraston kanssa kunnostamalla saarten reittejä, kuluneisuutta ja palveluvarustuksia saatavissa olevien resurssien mukaan.
- Ulkoilusaarten merenrantaniittyjen kukkaloistoa ylläpidetään tarvittavin raivauksin, ja luontokohteiden rauha turvataan kulun ohjauksella ja maihinnousun rajoituksin.
- Osa ulkoilusaarissa olevista kuivuustuhojen takia kuolleista puista jätetään saaristometsiin lahoppuiksi luonnonsuojelusyistä.
- Kaupunkiluontoon tulneiden uusien haitallisten vieraslajien leviämistä kaupunkialueelle pyritään estämään.

3. Luonnonympäristön maisemakuva on korkealaatuinen ja omaleimainen

Helsingin luonnonmaisemien omaleimaisuutta, merellisyyttä ja kaupungin pitkää kulttuurihistoriaa korostetaan luonnonhoidossa. Metsien ja niittyjen maisemakuvaan luodaan vaihtelevuutta ja omaleimaisuutta hoidon keinoin sekä säästämäl-

lä kauniita luontokohteita. Maiseman kohokohtia korostetaan jalopuuistutuksin sekä ottamalla esiin komeita yksittäisiä puita tai kukkivia puulajeja, kuten tuomia, pihlajia tai pajuja. Eksoottisia lajeja, kuten lehtikuusia ja erilaisia koriste pensaita, käytetään istutuksiin vain harkittuihin kohtiin, esimerkiksi korostamaan rakennettujen puistojen reunavyöhykkeiden kohokohtia. Puuston ja metsien hoidon keinoin korostetaan tärkeitä näkymiä ja reunavyöhykkeitä. Luontaista puulajien ja eri-ikäisen puuston, tiheämpien ja harvempien metsän kohtien, aukoiden ja varjoisten tilojen vaihtelua lisätään ulkoilu ympäristöä elävöittämään. Ulkoilureiteiltä avataan vesistönäkymiä joille, merelle ja pienvesistöihin harkitusti ja luontoarvot huomioiden. Kasvillisuudeltaan arvokkaimpia umpeen kasvavia niittyalueita kunnostetaan. Osan metsittyneistä niittyalueista annetaan muuttua metsäksi.

Kaupunkialueen pellot pidetään viljeltynä ja osana Helsingin perinteikästä ja arvokasta kulttuurimaisemaa. Peltoalueet, jotka sijaitsevat pääasiassa Haltialassa, Koillis-Helsingissä ja Vantaanjoen varrella, tarjoavat kaupunkilaisille elämyksellisen ulkoilu ympäristön kaikkina vuodenaikoina. Helsingissä on runsaasti kulttuurihistoriallisia kohteita, joiden hoidosta osa on luonnonhoitoa. Tällaisia ovat esimerkiksi sotahistorialliset muinaismuistokohteet ja huviloiden pihapiirit eri puolilla kaupunkia. Helsingin kartanot puistometsineen hoidetaan erityisellä huolella, ja va-

lituissa kohteissa palautetaan vanhaa historiallista ympäristöä.

Toimenpiteet

- Maiseman ja kulttuuriympäristön kohokohtia otetaan esiin hoitotoimin, kuten näkymävauksilla, harvennuksilla ja pienpuuston hoidolla, ja niitä ylläpidetään säännöllisesti.
- Luonnonmukaisilla viheralueilla (metsät, niityt, pellot) roskien keräämistä, kalusteiden sijoittelua ja käytävien hoitoa tehostetaan siten, ettei raja mm. rakennettuihin puistoihin näy maastossa.
- Ulkoilureittien lähimaiseman kohokohtia otetaan esiin harkitusti.
- Metsien luontaisia puulajisuhteita käytetään kasvupaikkojen ja maiseman monipuolisuuden ilmentäjänä.
- Kotimaisten jalopuiden osuutta lisätään metsissä ja maisemapuuryhminä niityillä niille sopivilla paikoilla.

⇒ **Kuva 31.** Kosteissa lehdoissa vallitsevat lehtisammalet ja saniaisat.

◆ **Kuva 30.** Lahopuuta jätetään maapuiksi ulkoilu- ja virkistysalueilla kohtiin, jossa niistä ei ole haittaa ulkoilulle tai maisemakuvalle.

- Rakennettujen puistojen reunavyöhykkeillä oleville metsien tai niittyjen reunoille sekä kartano- ja huvilaympäristöihin ja kulttuuri- maiseman reunavyöhykkeille voidaan istuttaa harkittuihin kohtiin kestäviä ja kauniita eksoottisia puu- ja pensaslajeja sekä erilaisia kukkivia puita ja pensaita maiseman kohokohdiksi ja elävöittäjiksi.
- Niittyjen hoitotasoa parannetaan maisemallisesti keskeisillä ja käytetyillä alueilla ja hoitoa jatketaan säännöllisesti.
- Tärkeät avoimet näkymät tunnistetaan ja niitä ylläpidetään säännöllisellä hoidolla.
- Metsien reunavyöhykkeitä hoidetaan luonnollisina ja monikerroksisina, ja tarvittaessa tehdään näkymävauksia.
- Metsien reunavyöhykkeet otetaan huomioon siten, että tulevan rakentamisen maisemavauriot voidaan välttää. Heikkokuntoisimmat metsäalueet uudistetaan ennen rakentamista.
- Kaupunkikuvaa ja arkkitehtuuria korostetaan keskeisissä kaupunkinäkymissä, joissa metsät ja puusto toimivat näkymien taustoina tai rajaajina.
- Kaupunginosien omaleimaiset piirteet tun-

Kuva 32. *Luonnontilaisen kaltaisina säilyneet purot ja ojat ovat arvokkaita pienvesikohteita. Niiden varsilla pyritään säilyttämään varjostava lehtipuusto.*

nistetaan, ja niitä säilytetään ja korostetaan.

- Peltoalueet säilytetään viljeltynä osana vanhaa kulttuurimaisemaa.
- Topografian tuomaa maiseman vaihtelua hyödynnetään metsien ja avointen alojen hoidossa.
- Sotahistoriallisia ja muita muinaismuistokohteita ja -alueita hoidetaan erillisten ohjeiden mukaan mm. poistamalla vesakkoa sekä rakenteiden säilymistä vaarantavaa kasvilisuutta (etenkin puustoa) ja siivoamalla roskaa.
- Ranta-alueiden, jokien ja pienvesien maiseman kohokohtia avataan harkitusti.

4. Luonnon monimuotoisuus on otettu huomioon ja luonnonsuojelualueiden arvot säilytetty

Helsingin kaupunkialue on niin tiiviisti rakennut, ettei täysin luonnontilaisia alueita löydy. Lähinnä luonnontilaisia ovat, luonnon monimuotoisuuden ja kaupunkiekologian kannalta tärkeimmät aluekokonaisuudet vuonna 2006 keskittyvät neljälle ydinalueelle. Niitä ovat: Haltia-la, Viikki–Vanhankaupunginlahti ja Uutela–Mustavuori–Porvarinlahti sekä saaristo. Näiden alu-

eiden luonnonarvot pyritään säilyttämään jättämällä mahdollisimman suuri osa alueista hoitotoimenpiteiden ulkopuolelle ja tekemällä tarvittavia luonnonsuojelua tukevia hoitotoimia. Näiden ydinalueiden lisäksi on muita Helsingin mitakaavassa tärkeitä luonnontilaisen kaltaisia alueita, joita voidaan tukea aluesuunnittelussa ja joiden luontoarvot otetaan huomioon luonnonhoidossa.

Luonnon monimuotoisuus otetaan luonnonhoidossa huomioon kaupunginhallituksen 8.2.2010 hyväksymien LUMO ohjelman tavoitteiden mukaisesti. Luonnon monimuotoisuusarvojen säilymistä turvataan tunnistamalla ja rajaamalla alue- ja luonnonhoitosuunnitelmiin läpäisyperiaatteella luonnonsuojelubiologisesti arvokkaat alueet (mm. runsaslahopuustoiset kangas- ja kalliometsät, kedot, niityt, perinnebiotoopit, rantaluhdat, suot, korvet purot, ojat, joet, lähteet, lammet ym.). Tällaisia kohteita ovat mm. metsälain erityisen tärkeät elinympäristöt, jotka otetaan huomioon metsien hoidossa myös asemakaava-alueella, vaikka metsälaki ei ole siellä voimassa. Osa kaupungin alueella olevista alueista on jo tiedossa ja rajattuna ympäristökeskuksen luontotietojärjestelmään ja luonnonhoidon suunnitelmiin. Niitä löydetään lisää aluesuunnittelun yhteydessä tehtävässä luonnonhoidon suunnittelussa. Kohteet jätetään joko kokonaan hoitotoimenpiteiden ulkopuolelle tai niillä voidaan resurssien mukaan tehdä suojeltavien biotooppien tai lajien vaatimia toimenpiteitä.

Kuva 33. Vanhat kuuset ovat alkaneet heikentyä. Aina heikentyminen ei puista näy näin selvästi päällepäin. Ulkoilu- ja virkistysalueiden kuusivaltaisista metsistä on syytä ryhtyä uudistamaan.

Luonnon monimuotoisuutta turvataan monin tavoin luonnonhoidossa. Esimerkiksi metsiä hoidetaan siten, että niissä on riittävästi lahoavaa puuainesta lahottajaeliöstölle, suositetaan luontaista uudistamista ja puuston eri-ikäisrakennetta niille sopivilla kohteilla, sekä jätetään linnustolle ja eläimistöille tiheikköjä. Myös lintujen pesimäajan rauhoittaminen uudistus- ja harvennushakkuilta turvaa luonnon monimuotoisuutta. Niittyalueilla luonnon monimuotoisuuden turvaamisella tarkoitetaan mm. säännöllistä ja oikea-aikaista kasvi- ja hyönteislajistoa monipuolistavaa niittämistä. Pienvesien osalta tällä tarkoitetaan niiden siivousta roskista ja kunnostusta luonnonmukaisemmiksi vesieliöstöä varten mm. purouomia muotoilemalla, kutsuraikkoja tekemällä ja viivytyksaltaita rakentamalla.

Kasvillisuudeltaan arvokkaita ketoja ja niittyjä niitetään säännöllisesti, että niiden monimuotoinen eliölajisto, kuten runsaslajiset päiväperhospopulaatiot viihtyvät. Arvokkaita pienvesikohteita kunnostetaan luontokohteiksi ja ulkoiluympäristön monipuolistajiksi. Metsä on kokonaisuus, johon kuuluvat lahoppu ja tiheet linnuston sekä muun eläimistön suojapaikat. Tästä syystä niitä jätetään hoidettaviin ulkoilu- ja virkistysmetsiin harkittuihin kohtiin.

Helsingin ympäristökeskus tekee Natura-alueiden, luonnonsuojelualueiden, suojeltujen luontotyyppien ja erityisesti suojeltavien lajien hoitoon

Kuva 34. Puutavaraa korjataan metsätraktorilla. Hakkuutähteet kerätään ja haketetaan bioenergiaksi.

erilliset hoito- ja käyttösuunnitelmat yhteistyössä virastojen ja muiden sidosryhmien kanssa. Toimenpiteiden toteutuksesta vastaa rakennusvirasto. Edellä mainittuja alueita koskee luonnonsuojelulainsäädäntö ja suunnitelmat vahvistaa Uudenmaan ELY-keskus. Luonnonsuojelualueille voidaan jättää mahdollisuuksien mukaan tukialueita alueen sijainnin ja lähiympäristön käytön tai ympäristön olosuhteiden mukaisesti. Tukialueet ovat suojelualueisiin rajautuvia tai liittyviä vyöhykemäisiä alueita, joiden hoito suunnitellaan siten, että suojelualueiden arvokkaat piirteet säilyvät ja vahvistuvat. Näin voidaan parantaa esimerkiksi lahoppuusta riippuvaisten eliölajien elinolosuhteita.

Toimenpiteet

- Luonnonsuojelualueiden hoitotöihin varataan riittävät resurssit luonnonsuojeluarvojen säilyttämiseksi ja ulkoilurakenteiden ylläpitämiseksi.
- Peltoalueiden reunavyöhykkeiden mahdollisuuksia toimia luonnon ja maiseman monimuotoisuuden parantajana lisätään.
- Kasvillisuudeltaan ja muulta eliöstöltään arvokkaiden niittyjen hoito käynnistetään kiireellisesti, jotta luontoarvot eivät heikkene tai häviä kokonaan.
- Kulttuuriympäristöjen ja perinnebiotooppien harvinaisten ja uhanalaisten, lähinnä niittyjen kasvi- ja hyönteislajien elinolosuhteita parannetaan hoitamalla niittyjä säännöllisesti.

◆ **Kuva 35.** Viljeltyt pellot ja vanhat maatalousrakennukset ovat arvokasta helsinkiläistä vanhaa kulttuurimaisemaa.

Parhaita alueita säilytetään rakentamattomina ja hoidettuina.

- Vesiensuojelua ja luonnon monimuotoisuutta parannetaan peltojen suojavyöhykkeillä, suorakylvöllä ja luonnonmukaisilla viljelyta-voilla.
- Metsien hoidossa suositetaan kotimaisia jalopuita ja niiden määrää lisätään metsien uudistamisen yhteydessä sopiville kasvupaikoille kotimaisella taimikannalla.
- Helsingille ominaisen kasvi- ja eläinlajiston säilyminen otetaan luonnonhoidossa huomioon.
- Metsien kerroksellisuutta, eri-ikäisrakenteisuutta ja pensaskerroksessa olevien tiheikköjen jättämistä suositetaan linnustollisesti arvokkailla alueilla.
- Aggressiivisten vieraslajien leviämistä metsiin ja niityille estetään hoitotoimin sekä niitä poistetaan.
- Pienialaiset luonnon monimuotoisuuskohdeet, kuten purot, lähteet, louhikot ym. huomioidaan luonnonhoidossa jättämällä niiden ympärille riittävä määrä puustoa ja muuta kasvillisuutta.
- Metsäalueiden sisäinen kytkeytyneisyys otetaan huomioon.
- Lahopuuta, sekä maapuita että pystylahopuita, jätetään kohtiin, jossa on jo muitakin luontoarvoja kuten esimerkiksi lehtoihin ja luhtiin sekä vanhoihin metsiin ja linnustollisesti arvokkaille alueille. Lahopuun määrää

◆ **Kuva 36.** Haltialan tilan hoidossa käytetään leikkuupuimuria ja maataloustraktoria.

pyritään lisäämään lahopuukohteissa.

- Lahoavaa puuta; eri puu- ja pensaslajeja ja eriasteisesti lahonnutta, sekä maapuita että pystylahopuita, jätetään kaupunkimetsiin harkitusti sellaisiin kohtiin, joissa siitä ei ole haittaa lähiasukkaille tai ulkoilijoille.
- Lahopuita ei jätetä maisemakuvaltaan herkkiin kohtiin esimerkiksi puistometsissä, johon kuolleet puut ja lahopuut eivät sovi.
- Uudistusaloille jätetään säästöpuita metsän tulevaisuuden lahopuiksi kohtiin, joissa ne eivät aiheuta turvallisuusriskiä asukkaille tai ulkoilijoille.
- Lahopuun jättämisessä suositetaan maapuita lähivirkistys- ja ulkoilumetsissä käyttäjien turvallisuussyistä.
- Yksityiskohtaiset ohjeet lahopuun jättämisestä annetaan luonnonhoidon työohjeessa.
- Kasvillisuustiheikköjä jätetään harkittuihin kohtiin hoidettaviin lähimetsiin, ulkoilu- ja virkistymetsiin sekä metsien reunavyöhykkeille lintujen ja muiden eläinten suoja- ja pesimispaikoiksi.
- Metsien hoidossa käytetään ympäristöstä välttämättömiä tekniikoita. Hoitotoimenpiteissä ja puutavaran korjuussa vältetään metsätyökoneiden aiheuttamien maastovaurioiden syntymistä sulan maan aikana.
- Uudistus- ja harvennushakkuista pidättäydytään lintujen pesintäaikana 1.4.–31.7. muissa kuin erityiskohteissa tai -toimenpiteissä (mm. vaarallisten puiden poistot).
- Hoidettuja (viljeltyjä tai luontaisesti uudis-

tettuja) liian kuusivaltaisia lehtoja ja lehtomaisia metsiä voidaan uudistaa kasvupaikan olosuhteet huomioon ottaen jaloille lehtipuille ja lehtopensaille, eli käyttää uudistamista lehtojen kasvillisuuden palauttamiseen sellaisilla kasvupaikoilla, joilla kyseisiä jaloja lehtipuita on kasvanut aikaisemminkin.

- Mahdollisuuksia ennallistaa luonnon monimuotoisuuskohteita tutkitaan, ja ennallistamista toteutetaan käytettävissä olevien resurssien mukaan.
- Mikäli ulkoilumetsissä haluttaisiin käyttää luonnon monimuotoisuutta lisäävää kulotusta, jouduttaisiin muuttamaan pienaukkojen kokoa 0,3 hehtaaria suuremmaksi, mikä ei toistaiseksi ole mahdollista.

5. Metsäiset viheralueet ovat elinvoimaisia ja kestäviä sekä niiden olemassaolo turvataan myös tulevaisuudessa

Hoidon piirissä olevia metsiä hoidetaan siten, että niiden elinvoimaisuus ja kestävyys sekä olemassaolo turvataan myös tulevaisuudessa. Tämä varmistetaan riittävien uudistamistoimin ja oikea-aikaisin harvennuksin. Suunnitelmallinen uudistaminen on pienipiirteistä ja hallittua.

Uudistaminen toteutetaan vaiheittain ja alueittain aluesuunnitelmien mukaisesti. Uudistamista tehdään metsikkökohteissa, joiden kunto on heikentynyt tai uudistamiselle on jokin muu selkeä alueen hoitoon liittyvä peruste. Uudistaminen pyritään tekemään luontaisesti. Milloin tämä ei ole mahdollista, uusi puusukupolvi istutetaan tai kylvetään. Istutusta tai kylvöä voidaan käyttää myös tukemaan luontaista uudistumista. Luontaisesti syntyvät taimikot perustetaan niille sopiviin kohtiin.

Jotta luontainen uudistaminen voisi onnistua, on maanpinnan käsittelyyn ja uudistumista tukevaan istutukseen tai kylvöön laadittava tarkentavat työohjeet.

Uudistamistoimet pyritään toteuttamaan siten, että niistä aiheutuu mahdollisimman vähän maisemahaittoja tai häiriöitä asukkaille tai ulkoilijoille. Luonnon monimuotoisuutta parantavaa lahopuuainesta ja säästöpuita jätetään uudistusaloille. Metsien uudistamistoimet toteutetaan suunnitelmallisesti hakkuusta elinvoimaiseen taimikkoon

 Kuva 37.

asti. Taimikon varhaishoito ja nuorten puuston hoito on tärkeää elinvoimaisten metsien saavuttamiseksi.

Metsiä uudistettaessa käytetään luontaisen uudistamisen lisäksi pienaukkohakkuuta ja metsän viljelyä. Pienialaisten ympäristöön ja maisemaan sovitettavien vaiheittain toteutettavien uudistuksiaukkojen koko on enintään 0,3 ha.

Uudistamisella metsiin saadaan puulajeiltaan ja tunnelmiltaan vaihtelevia alueita. Luontaisesti tai istuttaen uudistetut nuoret taimikot tuovat vaihtelua ja eri-ikäisrakennetta tasaikäiseen vanhaan metsään. Uudistuskohdeet avaavat uusia näkymiä metsän sisään tai metsästä avoimmille alueille. Ulkomaisia puu- ja pensaslajeja käytetään istutuksissa vain harkituissa kohdin.

Metsät ovat tärkeitä hiilidioksidin nieluja sitoessaan hiiltä biomassansa. Hiiltä on sitoutuneena myös metsämaahan. Kun puuston elinvoimaisuus turvataan, parannetaan myös sen kykyä kestää ilmaston muutoksia ja ääriolosuhteita. Ilmaston muutosten on ennustettu lisäävän mm. tuulisuutta ja äärimmäisiä sääolosuhteita, kuten kuivuutta ja runsaita sateita. Myös tuholaisriskien ennustetaan mahdollisesti kasvavan. Edellä mainituilla muutoksilla on vaikutusta Helsingin nykyisiin ja tulevaisuuden metsiin. Metsien kykyä reagoida muutoksiin ylläpidetään kasvattamalla metsiä mahdollisimman monilajisina. Ilmastonmuutos otetaan huomioon istuttamalla eri puulajeja maaperän, maiseman ja muiden kasvuolosuhteiden mukaan. Yksi mahdollisuus on suosia sopivilla kasvupaikoilla kotimaisia jalopuita. Il-

Kuva 38. Kalastus on suosittu vapaa-ajan harrastus, johon Helsingissä ja muissa kunnissa olevilla Helsingin kaupungin ulkoilualueilla löytyy hyviä paikkoja.

mastonmuutokseen varautumisen keinoja kehitetään edelleen rakennusvirastossa.

Lähi-, ulkoilu- ja virkistysmetsien oikea-aikainen harventaminen parantaa puuston kasvuolosuhteita siten, että puuston odotettavissa oleva ikä pitenee. Harvennuksilla sekä rajaamalla osa metsistä harvennushakkuiden ulkopuolelle voidaan metsien puulajisuhteita ja puuston ikärakennetta ohjata siten, että kullakin kasvupaikalla on sille sopiva elinvoimainen ja monimuotoinen puusto. Harvennuksessa jätetään mahdollisuuksien mukaan eri-ikäisiä ja -lajisia puustoryhmiä ja pensaita, mikä tukee metsien eri-ikäisrakennetta ja parantaa metsien luonnon ja maiseman monimuotoisuutta. Runsaan ulkoilukäytön kuluttamissa metsissä torjutaan kuluneisuuden aiheuttamaa haittaa erilaisin keinoin

Metsien hoidossa käytetään ympäristöystävällisiä tekniikoita. Hoitotoimenpiteissä ja puutavaran korjuussa vältetään metsätyökoneiden aiheuttamien maastovaurioiden syntymistä sulan maan aikana. Uudistus- ja harvennushakkuista pidättäytyään lintujen pesintäaikaan 1.4.–31.7. muissa kuin erityiskohteissa tai -toimenpiteissä (mm. vaarallisten puiden poistot). Luonnonhoitotoistia tiedotetaan riittävästi ennen toimenpiteitä ja niiden aikana. Hoitotyöt tehdään nopeasti, jotta niistä aiheutuisi mahdollisimman vähän haittaa ulkoilulle. Puupinot kuljetetaan pois, hakkuutähteet korjataan ja muut työmaan jäljet siivotaan nopeasti.

Toimenpiteet

- Lähimetsien, ulkoilu- ja virkistysmetsien sekä suojavyöhykemetsien uudistaminen.
- Metsien harvennusten toteutus.
- Puuston eri-ikäisrakenteisuuden suosiminen.

- Taimikoiden ja pienpuuston hoito.
- Kuluneisuuden torjunta.
- Tarkemmat metsien hoito-ohjeet tehdään luonnonhoidon työohjeisiin.

6. Niityt, pellot, pienvedet, rannat sekä saaristo ovat monimuotoisia

Niityt ovat suosittuja ulkoilualueita Helsingissä ja muissa kunnissa sijaitsevilla Helsingin ulkoilualueilla. Ne vaativat säännöllistä ja oikea-aikaista hoitoa. Osalla niityistä voidaan niittojäte kerätä pois niiton yhteydessä virkistyskäytön tai luontoarvojen parantamisen takia. Nämä kohteet valitaan luontoarvojen ja käytettävissä olevien resurssien mukaan aluesuunnitelmien laadinnan yhteydessä. Osa niittyalueista on metsittymässä umpeen, ja ne tarvitsevat peruskunnostusta ennen koneellisen niittämisen aloittamista.

Pellot ja maatalousalueet ovat tärkeä osa Helsingin kulttuurimaisemaa ja ulkoiluympäristöä. Erityisesti Tuomarinkylän kartanon ja Haltialan tilan pellot ovat osa kartanon ja tilan kulttuurihistoriallisesti arvokasta ympäristöä, ja ne muodostavat monimuotoisen elinympäristön kasvi- ja eläinlajistolle. Peltojen monimuotoisuutta lisää peltojen laidunkäyttö. Luonnonmukaisten viljelymenetelmien kokeilu 20–30 hehtaarin peltoalueella käynnistettiin vuonna 2007 Haltialassa ja Tuomarinkylässä.

Helsingin pienvedet sekä merellinen ranta- luonto ja saaristo ovat ainutlaatuisia luonnonympäristöjä, joiden hoidossa otetaan erityisesti huomioon luonnonsuojelu- ja monimuotoisuusarvot, maisema-arvot sekä ulkoilu- ja virkistysarvot. Ruderaattialueet erilaisilla täyttömaa-alueilla ovat myös monimuotoisia kasvupaikkoja, joiden säilyminen kaupunkialueella on vahvasti kytkeytynyt kyseisten alueiden tulevaan maankäyttöön. Näillä alueilla on merkitystä niillä viihtyvien lintulajien elinpaikkoina.

Toimenpiteet

- Arvokkaiksi luokitellut niityt kunnostetaan ja niiden säännöllinen hoito käynnistetään.
- Hoidettujen niittyjen pinta-alaa lisätään.
- Hoitoresurssit kohdistetaan maisemallisesti ja luonnonsuojelullisesti arvokkaille ja eniten käytetyille niittyalueille.
- Hoitoluokkien tasoa pudottamalla rakennettujen puistojen hoitoluokasta A3:sta niittyjen B-hoitoluokkiin voidaan saada kustannussäästöjä ja lisätä luonnon monimuotoisuutta.
- Ulkoilureittien ja joidenkin katujen pientareita hoidetaan niittäen ja ne täydentävät kaupungin niittyverkostoa.
- Tarkemmat niittyjen hoito-ohjeet tehdään luonnonhoidon työohjeisiin.
- Peltoalueet säilytetään viljelyssä.
- Pelloilla viljeltävän lajiston monipuolisuudella luodaan paremmat edellytykset runsaalle hyönteis- ja perhoslajistolle ja niitä ravinnokseen käyttäville linnuille. Lisätään maisemajä poimittavia kasveja peltoalueille eri puolille kaupunkia.
- Viljelykierron avulla vähennetään kasvinsuojeluaineiden käyttöä.

- Haltialan tilalla kasvatetaan jatkossakin eläimiä ja laidunnetaan osaa pelloista.
- Helsingin pienvesiä kunnostetaan luonnonmukaisemmiksi vuonna 2007 laaditun pienvesiohjelman ja vuosittain saatavissa olevien resurssien mukaan.
- Helsingin saariston luonnonhoidon suunnittelu ja toteutus tehdään erillisen hoito- ja kehittämissuunnitelman mukaisesti.
- Osaa ruderaattialueista voidaan ylläpitää mahdollisuuksien mukaan maankäytöstä riippuen. Uusien ruderaattialueiden perustamista esim. maankaatopaikoille voidaan tutkia.

7. Liikenneväylien ympäristöä hoidetaan ottaen huomioon sekä suojettua maisemavaikutukset

Liikenne aiheuttaa melua ja erilaisia päästöjä. Melun torjuntaan tarvittaisiin 100 metrin levyinen metsävyöhyke, ennen kuin siitä olisi riittävästi hyötyä melun vähentäjänä. Sen sijaan tätä paljon kapeampi monikerroksinen kasvillisuusvyöhyke pystyy suodattamaan tehokkaasti ilman epäpuhtauksia ja vaarallisia pakokaasujen pienhiukkaspäästöjä. Suojapuusto vaimentaa tuulta ja toimii näkösuojana. Luonnonmukainen kasvil-

lisuudesta koostuva suojaväyhyke koetaan miellyttävänä, ja se toimii psykologisena melusuoja-
na estäessään näkymän melulähteeseen.

Suojavaikutuksen lisäksi liikenneväylien varsien kasvillisuudella on merkitystä paikkojen tunnistamisessa. Kasvillisuuden hoidolla voidaan katu- ja tienäkymiin ottaa esiin avaria kulttuurimaisemia tai maiseman merkkejä, rakennuksia tai maastonmuotoja. Joskus joudutaan tapauskohtaisesti punnitsemaan, onko tiheän kasvillisuuden tuoma päästösuoja tärkeämpi tavoite kuin väylältä avautuva näkymä. Suojaväyhykemetsiin on mahdollista jättää ulkoilu- ja virkistysmetsiä enemmän luonnon monimuotoisuuspiirteitä.

Toimenpiteet

- Liikenneturvallisudelle tärkeät ja riittävät näkemät pidetään aina avoimina.
- Suojaväyhykepuustojen elinvoimaisuutta ja kerroksellisuutta vahvistetaan riittävän harvennuksin ja pienpuuston hoitotoimenpitein.
- Puuston uudistaminen tehdään pienipiirteisesti.
- Rakentamattomat katualueet (kaavojen varaukset) hoidetaan osana muita viheralueita.
- Tulevaa katu-, rata- tai tiealueen reunapuustoa valmennetaan ajoissa, että se kestäisi tulevan rakentamisen aiheuttaman ympäristömuutoksen.
- Lumitila otetaan huomioon väylien varsilla mm. puiden istutuksessa.
- Katu- ja tieympäristöjen luonnonhoidon alueita ja rakennettuja viheralueita hoidetaan koko kadun pituisina kokonaisuuksina.
- Liikenneväylien maisemiin saadaan vaihtelua maisemaniityillä ja avoimina pidettävillä näkymillä.
- Ulkoilureittien ja joidenkin katujen pientareita hoidetaan niittäen – niittyinä, jolloin ne täydentävät kaupungin niittyverkostoa.
- Joillekin perustettaville katujen ja ulkoilureittien piennarniityille, joita hoidetaan niittämällä, tulee levittää niittykasvillisuudelle sopivaa karumpaa kasvualustaa – ei ravinteikasta multaa, joka vain aiheuttaa rehevän rikkakasvillisuuden kasvua.
- Istutuksien kasvillisuuden lajivalinta tehdään liikenneympäristön vaatimusten mukaan.

Valitaan esimerkiksi sopivan pienikasvuisia puita kohteisiin, joihin kookas puusto ei käy. Kasvivalinnassa otetaan huomioon kasvien liikennepäästöjen sietokyky.

4.2 Muissa kunnissa sijaitsevien alueiden erityistavoitteet ja toimenpiteet

Muiden kuntien alueella olevien Helsingin omistamien alueiden luonnonhoito keskitetään helsinkiläisten eniten käyttämille ulkoilualueille. Luonnonhoitotoimenpiteet sovitetaan alueen ulkoilukäytön, luonnon ja maiseman arvojen mukaan.

Rakennusviraston keskeiset linjaukset muissa kunnissa olevien alueiden luonnonhoitoon ovat seuraavat.

Yhteistyö muiden Helsingin kaupungin hallintokuntien kanssa

- Kiinteistövirasto maanomistajana päättää Helsingin maanomistuksesta ja alueiden sisäisestä vuokrauksesta. Rakennusvirasto vastaa luonnonhoidon suunnittelusta ja toteutuksesta.
- Rakennusvirasto tekee luonnonhoitoon liittyvää yhteistyötä kiinteistöviraston kanssa omaisuuden hallinnan kehittämisessä.
- Muiden hallintokuntien sisäisesti vuokraamat alueet ja niiden vaatimat resurssit kirjataan hallintokuntien kanssa tehtäviin hoitosopimuksiin, koska rakennusvirastolla ei ole johdosäännön mukaista velvoitetta suunnitella, ylläpitää tai hoitaa niitä.

Yhteistyö muiden kuntien viranomaisten, asukkaiden ja sidosryhmien kanssa

- Suunnitelmien laadinnassa ja toteutuksessa ollaan yhteistyössä kyseisten kuntien viranomaisten kanssa.
- Asukas- ja sidosryhmävuorovaikutuksen laajuus määritellään aluekohtaisesti tarpeen mukaan.

Luonnonhoidon tavoitteet

- Alueet suunnitellaan noudattamalla vahvistettuja kaavoja.

- Asemakaavoitetuilla alueilla luonnonhoidossa noudatetaan maankäyttö- ja rakennuslakia sekä luonnonsuojelulakia. Asemakaava-alueen ulkopuolella luonnonhoitoa ohjaa eniten metsä- ja luonnonsuojelulaki. Muita luonnonhoitoon vaikuttavia lakeja ovat maa-ainelaki, vesilaki ja muinaismuistolaki.
- Metsien uudistamisessa käytettävien pientaukkojen enimmäiskoko on 0,3 ha.
- Luonnonhoidon suunnittelu ja toteutus painotetaan vain pitkällä aikavälillä kaupungin omistukseen jääville alueille (> 10 v).
- Luonnonhoitoa tehdään etenkin helsinkiläisten aktiivisessa käytössä olevilla ulkoilu- ja virkistysalueilla.
- Luonnonsuojelualueisiin rajautuville alueille on mahdollista perustaa tukialueita, joiden hoito on muita ulkoilu- ja retkeilyalueita rajoitetumpaa.
- Luonnon monimuotoisuuskohteet turvataan metsien hoidossa.
- Kaupunginhallituksen 8.2.2010 tekemän päätöksen mukaan LUMO-ohjelman tavoitteita edistetään Helsingin omistamalla muissa kunnissa olevilla alueilla.
- Muissa kunnissa olevista luonnonsuojelualueista hoitoresurssit kohdennetaan erityisesti

niille, joilla on runsain helsinkiläisille tarjolla oleva ulkoilu- ja virkistyskäyttö (Nuuksio, Inkoon Elisaari, Hangon Bengtsår).

- Mahdollisuuksia ennallistaa luonnon monimuotoisuuskohteita tutkitaan, ja ennallistamista toteutetaan käytettävissä olevien resurssien mukaan.
- Muissa kunnissa on mahdollista jättää kaupunkialuetta enemmän luonnon alueita hoidon ulkopuolelle.

Luonnonhoidon suunnittelu ja toteutus

- Luonnonhoidon suunnittelu- ja toteutusperiaatteet ovat samat kuin kaupunkialueella asuinalueiden lähimetsien hoitoperiaatteita lukuun ottamatta.
- Luonnonhoidon toteutussuunnitelma on ainoa suunnitelmataso.
- Pystykauppojen osuutta pyritään lisäämään.
- Peltoalueet säilytetään viljelyksessä vuokraamalla niitä maanviljelijöille.

Luonnonhoidon talous

- Alueiden suunnitteluun ja hoitoon pyritään saamaan riittävät resurssit.

5 Luonnonhoidon linjauksen toteuttaminen

Luonnonhoidon toteutus Helsingin kaupunkialueella ja muiden kuntien alueella sijaitsevilla Helsingin omistamilla mailla tehdään rakennusviraston laatimien suunnitelmien ja ylläpidon tilausten mukaisesti. Luonnonhoitotyöt on vuoden 2008 loppuun asti tilattu rakennusviraston ympäristötuotannon luonnonhoitoyksiköstä ja sen jälkeen Starasta. Niitä voidaan tilata myös muilta toimittajilta tai yksityisiltä urakoitsijoilta. Helsingin rakentamispalvelu Staran ympäristönhoito-osasto kilpailuttaa ja tilaa osan luonnonhoitotoista aliurakoitsijoilta, kuten koneellisen puunkorjuun.

5.1 Suunnittelu, tilaaminen, toteutus ja laadunvarmistus

Luonnonhoidon suunnittelu tehdään kaupunginhallituksen 8.2.2010 tekemän päätöksen mukaisesti: ”Luonnonhoidon työryhmä osallistuu alue- ja luonnonhoitosuunnitelmien ja työohjeiden laadintaan sekä toimeenpanon seurantaan. Työryhmän toimintaa ohjaavat kaupunginhallituksen hyväksymät Lumon ja luonnonhoidon tavoitteet. Luonnonhoidon toteutus tehdään aluesuunnitelmissa, jotka yleisten töiden lautakunta hyväksyy 10 vuoden jaksoksi.”

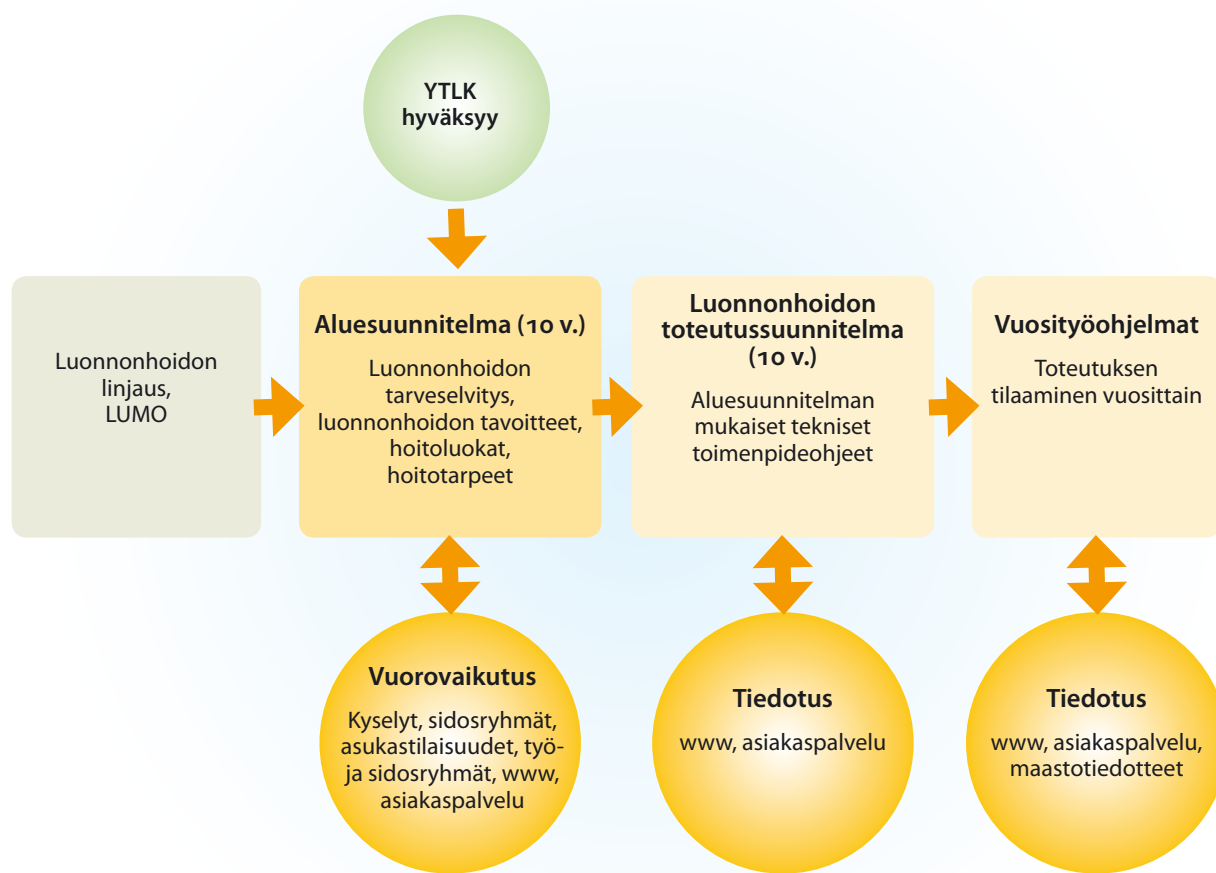
Kaupunkialueen suunnittelu

Tavoitteet ja luonnonhoidon toimenpidetarpeet määritellään aluesuunnitelmissa luonnonhoidon linjausten mukaisesti. Aluesuunnitelma sisältää tietyn kaupunginosan katujen, puistojen ja luon-

nonmukaisten viheralueiden rakentamisen ja ylläpidon tarveselvityksen, tavoitteet ja toimenpidetarpeet 10 vuoden jaksoksi. Suunnitelmat laaditaan kaikille rakennusviraston hallinnoimille alueille sekä osalle liikuntaviraston hallinnassa olevista alueista. Aluesuunnitelmiin sisältyvät lisäksi Helsingin energian hallinnoimat johtokadut. Luonnonhoidon työryhmä osallistuu aluesuunnitelmien laadintaan. Aluesuunnitelmat hyväksytään yleisten töiden lautakunnassa 10 vuoden jaksoksi.

Aluesuunnitelma perustuu maastosta koottavaan inventointitietoon, ympäristön arvokohteisiin, alueen maankäyttöön ja asukkailta sekä keskeisiltä sidosryhmiltä saatavaan tietoon. Suunnittelijoiden ja asukkaiden sekä muiden keskeisten työ- sidosryhmien välinen vuorovaikutteinen työtapo varmistaa mahdollisimman laajan ja monen eri ympäristöarvot huomioon ottavan näkökulman. Aluesuunnitelma tehdään paikkatieto- ja hyväksi käyttäen. Luonnonhoidosta analysoidaan paikkatietoaineistoja sekä GeoMedia- että Tforest-ohjelmistoilla.

Kaupunkialueen luonnonhoitosuunnitelmat eli toiselta nimeltään luonnonhoidon toteutussuunnitelmat tehdään yleisten töiden lautakunnan hyväksymien aluesuunnitelmien mukaisesti. Luonnonhoitosuunnitelma on tekninen ja toteutusta ohjaava, ja siinä esitetään kuviokohtaiset hoitotoimet aikatauluineen 10 vuoden jaksoksi. Suunnitelman laadinnassa käytetään pääasiassa paikkatieto-ohjelmisto Tforestia. Valmiista luonnonhoidon toteutussuunnitelmasta ja sen toteutuksesta tiedotetaan internetin, maastotaulujen sekä

Kaavio 5. Luonnonhoidon suunnitteluprosessi kaupunkialueella.

jaettavien asukas- ja lehdistötiedotteiden kautta. Katu- ja puisto-osasto tilaa luonnonhoitotöiden toteutuksen vuosittain vuosityöohjelmassa aluesuunnitelmien ja luonnonhoidon toteutussuunnitelmien mukaisesti.

Muissa kunnissa olevien alueiden suunnittelu

Muissa kunnissa sijaitsevista Helsingin omistamista alueista, muista kuin luonnonsuojelualueista, laaditaan ainoastaan luonnonhoitosuunnitelmia. Näissä suunnittelun aikainen vuorovaikutus järjestetään alueen erityispiirteiden vaatimalla tavalla. Luonnonhoidon työryhmä osallistuu luonnonhoitosuunnitelmien laadintaan. Luonnonhoitosuunnitelmat hyväksytään yleisten töiden lautakunnassa.

Erityissuunnitelmat

Joillakin Helsingin kaupunkialueen erityisalueilla kuten esim. Seurasaaressa tai Keskuspuistossa

laaditaan **hoito- ja kehittämissuunnitelmia**, joissa määritellään sekä aluekohtaiset kehittämistavoitteet että toimenpiteet seuraavaksi 10 vuodeksi. Suunnitelmat laaditaan vuorovaikutteisesti asukkaiden, muiden hallintokuntien sekä keskeisten sidosryhmien kanssa. Luonnonhoidon työryhmä osallistuu näiden suunnitelmien laadintaan ja ne hyväksytään yleisten töiden lautakunnassa. Helsingin ympäristökeskus tekee luonnonsuojelualueille **hoito- ja käyttösuunnitelmia**, jotka vahvistetaan Uudenmaan ELY-keskuksessa. Rakennusvirasto osallistuu niiden laadintaan. Näissä suunnitellaan luonnonsuojelualueen käyttö, rakentaminen, ylläpito ja mahdolliset ennallistamistoimet seuraavaksi 10 vuodeksi.

Luonnonhoidon tilaaminen

Katu- ja puisto-osaston ylläpitotoimisto vastaa metsien, niittyjen, peltojen, pienvesien, ranta-alueiden, ja muiden maatalousalueiden ja luonnonsuojelualueiden ylläpidon tilaamisesta. Tilaukset

perustuvat aluesuunnitelmiin, luonnonhoitosuunnitelmiin, hoito- ja kehittämissuunnitelmiin, peltojen viljelysuunnitelmiin sekä luonnonsuojelualueilla hoito- ja käyttösuunnitelmiin. Tilaukset sisältävät sekä Helsingin kaupungissa että muissa kunnissa sijaitsevat Helsingin omistamat alueet. Suunnitelmien toteutuksen lisäksi tilataan vuosittaisia säännöllisiä luonnonhoitoon liittyviä ylläpitotehtäviä ja asiantuntijapalveluja. Tilaukset perustuvat tarjouspyyntöihin ja niihin saatuihin tarjouksiin. Tarjouspyynnöt lähetetään joko Staraan tai yksityisille urakoitsijoille.

Luonnonhoidon toteutus ja laadunvalvonta

Kaupunginhallituksen 8.2.2010 tekemän päätöksen mukaisesti luonnonhoidon tavoitteet määritellään aluesuunnitelmissa, jotka yleisten töiden lautakunta hyväksyy 10 vuoden jaksoksi. Sekä kaupunkialueella että muissa kunnissa sijaitsevilla Helsingin omistamilla alueilla luonnonhoidon toteutus tilataan vuosittain Straralta tai yksityisiltä urakoitsijoilta. Tilatun luonnonhoidon laatua valvotaan katu- ja puisto-osastossa. Pelto-

Kuva 39. *Helsinkiäisille on tarjolla tietoa viheralueista monessa eri muodossa. Yksi suosituimmista tavoista osallistua ovat puistokävelyt. Niillä rakennusviraston asiantuntijat esittelevät viheralueita ja niiden erikoisuuksia kuten Haagan alppiruusuapuistoa.*

jen viljelyn toteutumista ja eläinten hoitoa valvovat myös EU-tukiviranomaiset.

5.2 Yhteistyö ja vuorovaikutus

Luonnonhoidon suunnittelu ja toteutus tehdään vuorovaikutteisesti asukkaiden ja keskeisten sidosryhmien kanssa.

Kaupunginhallitus päätti 8.2.2010, että perustetaan kaupunginjohtajan erillisellä päätöksellä luonnonhoidon työryhmä, jossa on edustus rakennusvirastosta, rakentamispalvelusta, ympäristökeskuksesta, liikuntavirastosta ja luonnonsuojelujärjestöistä sekä kaupunki- ja metsäekolo-

gian asiantuntemusta edustavilta tahoilta. Luonnonhoidon työryhmä osallistuu alue- ja luonnonhoitosuunnitelmien ja työohjeiden laadintaan sekä toimeenpanon seurantaan. Työryhmän toimintaa ohjaavat kaupunginhallituksen hyväksymät Lumon ja luonnonhoidon tavoitteet.

Asukkaat ja erilaiset kansalaisjärjestöt osallistuvat vuorovaikutteisesti aluesuunnitelman laadintavaiheessa luonnonhoidon suunnitteluun. Kaupunginjohtajan päätöksellä perustetussa luonnonhoidon työryhmässä on keskeisten virkamiesten lisäksi edustus ainoastaan luonnonsuojelujärjestöistä. Asukasjärjestöjen ja muiden sidosryhmien osallistumista tullaan kehittämään, jotta se olisi tasaveroisessa asemassa luonnonhoidon suunnittelun vuorovaikutuksessa.

Asukkaille ja kansalaisjärjestöille järjestetään erilaisia tilaisuuksia ja osallistumiskanavia, ja niistä tiedotetaan aktiivisesti. Kaupunkialueen luonnonhoidossa keskeisimpiä ovat kunkin kaupunginosan asukasjärjestykset. Asukkaille ja järjestöille pyritään järjestämään mahdollisuuksia osallistua erilaisiin luonnonhoitotalkoihin. Asukkaille tiedotetaan luonnonhoidon toteutuksesta ja heillä on mahdollisuus saada lisätietoja suunnittelijoilta ja toteuttajilta. Asukkaille suuntautuvaa asiakaspalvelua kehitetään edelleen rakennusvirastossa yhteistyössä töiden toteutuksesta vastaavan Staran kanssa, sillä suuri osa asukaspalautteesta ohjautuu sen kautta.

Kaupunkisuunnitteluviraston kanssa tehtävä yhteistyö painottuu asiantuntijayhteistyöhön maankäytön suunnittelussa. Rakennusviraston asiantuntijat osallistuvat kaavoitukseen yhteistyökokouksissa ja kaavalausuntojen antajina. Tämän lisäksi rakennusvirasto tarjoaa kaupunkisuunnitteluvirastolle hallussaan olevaa ympäristötietoa kaavoitustyön tueksi. Rakennusvirasto laatii aluesuunnitelmat vahvistetuissa kaavoissa olevien alueiden käyttötavoitteiden mukaisesti.

Liikuntaviraston hallinnoimien alueiden luonnonhoidon suunnittelusta, ylläpidosta ja toteutuksesta sekä Helsingin kaupunkialueella että muiden kuntien alueella vastaa rakennusvirasto. Hoidettavien alueiden määrästä ja hoidon vaatimista resursseista sovitaan rakennusviraston ja liikuntaviraston kesken. Hoitosopimuksen mukaiset alueet ja niiden hoitokustannukset kirja-

taan omaksi kohdakseen rakennusviraston vuosibudjettiin.

Helsingin ympäristökeskuksen luontoasiantuntijat osallistuvat aluesuunnitelmien laadintaan yhteistyössä rakennusviraston asiantuntijoiden kanssa. Ympäristökeskus ylläpitää kaupungin luontotietojärjestelmää, joka on tärkeä paikkatietomuotoinen lähtötieto luonnonhoidon suunnitteluun. Lisäksi ympäristökeskus vastaa Helsingin kaupunkialueella olevien luonnonsuojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien laadinnasta, ja rakennusvirasto osallistuu siihen. Rakennusvirasto vastaa suunnitelmien toteutuksesta.

Rakennusvirasto vastaa Nuuksion, Inkoon Eliisaaren, Hangon Bengtsårin ja Sipoon alueilla sijaitsevien, Helsingin omistamien luonnonsuojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien laadinnasta ja alueiden hoidosta. Helsingin ympäristökeskus voi tarvittaessa antaa asiantuntija-apua kyseessä olevien alueiden suunnitteluun. Muiden toisissa kunnissa sijaitsevien luonnonsuojelualueiden tarvitsemaan suunnitteluun ja ylläpitoon ei kohdisteta yleensä rakennusviraston resursseja, ellei niitä saada kyseisestä kunnasta tai esimerkiksi valtiolta (ympäristöministeriöltä).

Luonnonhoidon suunnitteluun tarvittavat tiedot luonnonsuojelualueista ja monimuotoisuuskohteista saadaan Helsingin ympäristökeskukselta ja **Uudenmaan ELY-keskukselta**, jotka ovat päävastuussa ympäristötietojen ylläpidosta.

Kiinteistöviraston hallinnoimien alueiden luonnonhoito sekä Helsingin kaupunkialueella että muiden kuntien alueella suunnitellaan rakennusvirastossa. Hoidettavien alueiden määrästä ja hoidon vaatimista resursseista sovitaan rakennusviraston ja kiinteistöviraston kesken. Hoitosopimuksen mukaiset alueet ja niiden hoitokustannukset kirjataan omaksi kohdakseen rakennusviraston vuosibudjettiin.

Sosiaali- ja terveysviraston ja muiden virastojen hallinnoimien alueiden luonnonhoito sekä Helsingin kaupunkialueella että muiden kuntien alueella suunnitellaan rakennusvirastossa. Hoidettavien alueiden määrästä ja hoidon vaatimista resursseista sovitaan rakennusviraston ja kyseisen viraston kesken. Hoitosopimuksen mukaiset alueet ja niiden hoitokustannukset kirjataan omaksi kohdakseen rakennusviraston vuosibudjettiin.

Helsingin Energian tytäryhtiön Helen Sähköverkko Oy:n omistamat suurjännitevoimajohdot sijaitsevat pääosin Helsingin kaupungin omistamilla alueilla. Johtoalueiden luonnonhoidon suunnittelu sisällytetään rakennusvirastossa laadittaviin suunnitelmiin. Helen Sähköverkko Oy antaa suunnittelulle sähköturvallisuuteen liittyvät erityisehdot ja suositukset. Jos johtoalueet eivät sisälly hoidettaviin alueisiin, Helen Sähköverkko Oy hoitaa johtoalueita omien suunnitelmiansa mukaisesti määräajoin.

Muissa kunnissa sijaitsevien Helsingin omistamien alueiden luonnonhoidon suunnittelu tehdään vuorovaikutuksessa kyseisten kuntien kaavoittajien, ympäristöviranomaisten ja muiden vastaavien viranomaisten kanssa. Vuorovaikutuskeinoina ovat suunnittelukokoukset tai lausuntopyynnöt, tarvittaessa maastokatselmukset. Suunnittelun aikainen yhteistyö järjestetään muiden keskeisten sidosryhmien ja asukkaiden kanssa vuorovaikutteisesti ja tarkoituksenmukaisesti suunnitelma-alueen luonteen mukaan. Keinoina voivat olla esimerkiksi suunnittelukokoukset, asukasillat, suunnitelmanäyttelyt, kyselyt, lausuntopyynnöt ja tarvittaessa maastokatselmukset. Ulkoilu- ja retkeilyalueilla sekä luonnonsuojelualueilla keskeisiä sidosryhmiä ovat alueita käyttävien harrastajien järjestöt ja luonnonsuojelujärjestöt.

Tutkimusyhteistyötä jatketaan alan tutkimuslaitosten, korkeakoulujen ja oppilaitosten kanssa tarjoamalla alan tutkijoille ja opinnäytetöiden tekijöille mahdollisuuksia tehdä tutkimusta Helsingissä sekä sen omistamilla, muissa kunnissa sijaitsevilla alueilla. Tutkimusten järjestelyistä tehdään sopimus rakennusviraston kanssa.

Muiden maanomistajien alueita voidaan suunnitella ja hoitaa tapauskohtaisesti. Niistä sovitaan aina erikseen rakennusviraston ja maanomistajien kesken.

6 Talous

6.1 Taloudelliset vaikutukset

Luonnonhoidon toteutukseen tulee varata vuosittain riittävät resurssit siten, että se voidaan tehdä suunnitelmassa olevien toteutusaikataulujen mukaisesti.

Luonnonhoitoon tarvittavien resurssien kohdentamista tehostetaan. Osaa kaupunkialueesta hoidetaan nykyistä tehokkaammin. Samalla osa alueista jätetään vähemmän hoidon piiriin tai sen ulkopuolelle. Tämä ns. hallittu hoitamattomuus säästää kustannuksia, ja luonnon monimuotoisuudelle tärkeät arvokohteet säilyvät.

Kustannussäästöihin ja toiminnan tehostamiseen pyritään keskittämällä luonnonhoidon työmaita, suunnittelemalla työmaita ja lisäämällä hoitotyön koneellistamista mahdollisuuksien mukaan.

Tavoitteita kaupunkimetsiin

- Helsingin puustorakenteen edelleen ikään-tyessä ja puiden kunnon heikentyessä, sekä metsien altistuessa ääreviin sääoloihin kuten lisääntyvään kuivuuteen ja koviin tuuliin, on varauduttava kasvavaan tarpeeseen kaataa reittien ja asutuksen välittömässä läheisyydessä olevia vaaraa aiheuttavia puita. Yksittäisten puiden kaataminen on hidas ja kallis toimenpide, mutta alueiden käyttäjien turvallisuuden kannalta ensisijaisen tärkeä toteuttaa.
- Kuivuus- ja myrskytuhon aiheuttamat toimenpiteet tulee kirjata erillisiksi kustannuseriksi, ja ne tulee toteuttaa erillisrahoituksella tai muuten niin, ettei suunnitelmien toteutusohjelma kärsi.
- Hakkuu- ja hoitotoimenpiteet tulee järjestää tehokkaiksi alueittaisiksi työmaiksi, jolloin saadaan kustannussäästöjä.
- Urakointia sekä koneellista korjuuta tulee lisätä sopivilla kohteilla, jolloin saadaan kustannussäästöjä.

Tavoitteita muiden kuntien alueella oleviin Helsingin omistamiin metsiin

- Luonnonhoitosuunnitelmien toteutukseen tulee varata vuosittain riittävät resurssit siten, että ne voidaan tehdä suunnitelmassa olevien toteutusaikataulujen mukaisesti.
- Metsäalueille on syntynyt hoitorästejä mm. taimikonhoitokohteita, jotka tulee hoitaa kiireellisesti, ettei taimikkojen kasvu vaarannu.
- Pystykauppojen ja koneurakoinnin osuutta hakkuiden toteutuksessa pyritään lisäämään.

Kaupunkialueen niityt ja pellot

- Kaupunkialueen niittyjä otetaan vaiheittain lisää hoidon piiriin kasvillisuudeltaan arvokkaimmista niityistä aloittaen.
- Osassa niityistä joudutaan tekemään peruskunnostus, johon tarvitaan investointirahotusta.

Kaupunkialueen pienvedet

- Pienvesiohjelma on valmistunut vuonna 2007.
- Purojen ylläpitoon on vuonna 2005 kulunut 86 560 €.

Muiden kuntien alueella olevat Helsingin omistamat niityt ja pellot

Muissa kunnissa olevia peltoalueita vuokrataan maatalousyrittäjille. Nuuksion ulkoilualueiden niityt ja avoimet alueet (n. 15 ha) hoidetaan Staran toimesta.

Kaupunkialueen luonnonsuojelualueet

- Luonnonsuojelualueiden hoitoon varattavat resurssit kohdennetaan ensisijaisesti Helsingin kaupunkialueelle.
- Suojelualueiden ylläpitokustannusten arvioidaan kasvavan suojeltavan pinta-alan kasva-

essa ja luonnonhoitotöiden lisääntyessä. Ylläpitoon kuuluu luonnonhoitotöiden lisäksi mm. luonnonsuojelualueiden valvontaa.

- Reittien kunnostus ja rakenteiden uusiminen on merkittävä menoerä kaupunkialueen luonnonsuojelualueiden hoidossa.

Muiden kuntien alueella olevat Helsingin omistuksessa olevat luonnonsuojelualueet

- Luonnonsuojelualueiden hoitoresurssit kohdennetaan ensisijaisesti alueille, joilla on runsas ulkoilukäyttö ja Helsingin kaupungin järjestämät palvelut (LIV, Nuorisosiainkeskus); Nuuksio, Inkoon Elisaari, Hangon Bengtsår. Metsien, niittyjen, peltojen ja luonnonsuojelualueiden luonnonhoidon kokonaismenoja

ja tuloja on tarkastelu oheisessa taulukossa käyttäen esimerkkinä katu- ja puisto-osaston ylläpitotoimistosta saatua vuoden 2005 toteumaa. Taajamametsien tukipalveluihin kuuluvat mm. yksittäiset ja pienet työkohteet, kuivuustuhojen korjuukohteet, asiantuntijapalvelut muut erilliset toimenpiteet. Hakkuista saatavat puunmyyntitulot on ohjattu katu- ja puisto-osaston kautta kaupungin kassaan, eivätkä ne ole suoraan yhteydessä luonnonhoidon käyttö- tai investointirahoitukseen. Toimenpiteiden toteutus on vuonna 2005 tilattu rakennusviraston ympäristötuotannon luonnonhoitoyksiköltä. Vuoden 2009 alusta lähtien STARA:lta. Talouden tunnuslukuja on käsitelty yksityiskohtaisemmin liitteessä 3.

<i>Metsien kokonaismenot ja tulot</i>	<i>tot. 2005</i>	<i>tot. 2010</i>
<i>Toteuma vuonna 2005</i>	€	€
Luonnonhoitosuunnitelmien toteutus kaupunkialueella	655 495	919 574
Kaupunkialueen alueurakat, puhtaanapito, rakenteet	424 062	557 121
Taajamametsien tukipalvelut	743 502	674 076
Kaupunkimetsät yhteensä	1 823 059	2 150 771
Muiden kuntien alueen metsät	221 017	274 069
Menot yhteensä	2 044 076	2 424 840
Tulot yhteensä	464 000	461 445
<i>Niittyjen ja peltojen kokonaismenot ja tulot</i>	<i>tot. 2005</i>	<i>tot. 2010</i>
<i>Toteuma vuonna 2005</i>	€	€
Niityt kaupunkialueella	250 667	391 650
Pellot kaupunkialueella	547 250	591 430
Haltialan tila: eläinten hoito ja yleisötapahtumat	84 700	145 110
Niityt muissa kunnissa	4 200	4 000
Pellot muissa kunnissa	3 000	4 650
Menot yhteensä	889 817	1 136 840
Tulot kaupunkialueen pelloista	291 009	302 098
Tulot muiden kuntien alueiden pelloista	66 295	31 544
<i>Luonnonsuojelualueiden kokonaismenot</i>	<i>tot. 2005</i>	<i>tot. 2010</i>
<i>Toteuma 2005</i>	€	€
Luonnonsuojelualauiden ylläpito kaupunkialueella	257 507	329 980
Luonnonsuojelualueiden ylläpito muissa kunnissa	25 000	32 786
Luonnonsuojelualueiden investoinnit	46 113	
Menot yhteensä	328 620	362 766

6.2 Erillishankkeet

Helsingin saariston kunnostushanke, kaupunkialueen niittyjen kunnostus ja pienvesien kunnostus ovat laajuudeltaan sellaisia, että ne tulee toteuttaa erillishankkeina. Ne vaativat investointirahoituksen. Hankerahoituksen yhtenä mahdollisuutena voidaan selvittää EU:n rahoitusta tai muita ympäristöhankkeita tukevia rahoituskanavia.

Helsingin saariston kunnostushanke

- Saaristoon laaditaan erillinen hoito- ja kehittämissuunnitelma.
- Saariston peruskunnostus ja hoitotoimenpiteiden toteuttaminen rahoitetaan investointirahoituksella.
- Hankkeen toteutuksen jälkeen normaali luonnonhoidon ylläpito ja jatkohoito on helppoa.
- Nykyisellä ylläpitovolyymillä menetetään saariston ulkoilu- ja virkistysarvoja sekä luontoarvoja, ellei käyttötalouteen saada enemmän resursseja saaristoa varten.
- Hankemallina on liikuntaviraston ja rakennusviraston yhteishanke, jossa rakennusvirasto vastaa luonnonhoidon osuudesta.
- Saariston (noin 40 ha) kunnostukseen tarvitaan erillinen investointirahoitus.
- Tavoiteaikataulu on 2013–2015.

Helsingin niittyjen kunnostus ja hoidon ohjelmointi

- Niittyjen peruskunnostukseen varataan investointirahoitusta. Peruskunnostustyöhön sisältyy mm. ojitustöitä, puuston raivausta

sekä siltojen ja rumpujen rakentamista. Kunnostus toteutetaan erillisinä luonnonhoidon investointihankkeina.

- Niittyjen hoidon suunnittelu integroidaan osaksi aluesuunnittelua. Kunnostustyöt liitetään luonnonhoidon toteutussuunnitelmaan, ja siitä edelleen ylläpitotoimistolle yleisten alueiden rekisteriin.

Pienvesiohjelman toteutus

- Kunnostustöiden toteutus tehdään erillisinä luonnonhoidon investointihankkeina tai osina muita investointihankkeita.
- Merkittävät luontokohteet: 25 puroa, 6 lampea, 5 suota ja 6 lähdettä.
- Ekologiset toimenpiteet: Uoman monipuolistaminen (virtausolosuhteiden ja poikkeileikkauksen vaihtelevuus), viherkaistaleen ja vesiyhteyden jatkuvuuden parantaminen.
- Vedenlaadun parantaminen (kosteikot, laskeutusaltaat, kuormituksen vähentäminen, ympäröivän kasvillisuuden monipuolisuus).
- Kalastolliset toimenpiteet: noususteiden purkaminen, vedenlaatu, kutu- ja lepoalueet
- Uoman rakenteen muokkaus, mutkittelu, tulva-alueet.
- Rumpujen korvaaminen silloilla.
- Eroosiosuojaukset.
- Säännöllinen hoito: rummut, välpät, roskat, kasvillisuus ja puusto.

Itämerihaaste

- Helsinki osallistuu Itämerihaasteeseen, mm. rajoittamalla maataloudesta aiheutuvia ravinnepäästöjä suojakaistojen avulla.

7 Arviointi ja seuranta

Luonnonhoidon linjauksen toteutumisen arvioinnista ja seurannasta vastaa rakennusvirasto. Kaupunginjohtajan erillisellä päätöksellä perustettu luonnonhoidon työryhmä osallistuu luonnonhoidon toimeenpanon seurantaan. Seurannan tulokset kirjataan vuosittain laadittavaan rakennusviraston tulosraporttiin.

Liite 1.

Tausta-aineisto ja käsitteet

Rakennusviraston johtosääntö

Helsingin kaupungin rakennusvirasto vastaa kaupungin ohjesäännön mukaan hallinnassaan olevien alueiden suunnittelusta, rakentamisesta ja ylläpidosta. Luonnonhoidon linjaus koskee kaikkia rakennusviraston hallinnoimia ja ylläpitämiä luonnonmukaisia viheralueita, maa- ja metsätalouden alueita, kaavojen rakentamattomia Y-tontteja, johtokatuja sekä vielä kaavoittamattomia alueita.

Voimassa olevasta johtosäännöstä poiketen rakennusvirasto on vastannut myös muiden hallintokuntien, kuten liikuntaviraston luonnonmukaisen viheralueiden (metsien, niittyjen, peltojen), hoidosta sekä kaupunkialueella että muiden kuntien alueella. Tämä käytäntö on peräisin ajalta, jolloin luonnon(metsien) hoito oli vielä osa kiinteistöviraston tointa.

Lainsäädäntö

Luonnonhoidon linjauksen laadinnan perusteenä ovat olleet vuonna 2006 voimassa ollut luonnonhoitoon liittyvä lainsäädäntö. Kaupunkialueella keskeisimpinä ovat maankäyttö- ja rakennuslaki sekä luonnonsuojelulaki. Asemakaava-alueen ulkopuolella luonnonhoitoa ohjaa eniten metsä- ja luonnonsuojelulait. Muita luonnonhoitoon vaikuttavia lakeja ovat maa-aineslaki, vesilaki ja muinaismuistolaki.

Kaavoitus

Helsingin kaupunkialueella luonnonhoidon linjaus noudattaa voimassa olevia asema- ja yleiskaavoja. Helsingin yleiskaavan 2002 yhteydessä on määriteltä keskeiset viheralueet eli ns. vihersormet, joihin kuuluvat mm. Keskuspuisto ja Helsingipuisto. Linjauksessa on määriteltä luonnonmukaisille viheralueille ja peltoalueille suunnitellut tavoitteet, jotka ohjaavat luonnonhoidon suunnittelua ja toteutusta. Niitä ei tule sekoittaa kaavoissa oleviin yksityiskohtaisiin määräyksiin alueiden maankäytöstä.

Ohjelmat, oppaat ja ohjeet

Helsingin luonnonhoidon linjaukseen liittyviä ja sen tavoitteisiin vaikuttavia ohjelmia ja ohjeita:

- Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategia ja toimintaohjelma 2006–2016, ympäristöministeriö
- Yhteinen ympäristömme, Uudenmaan ympäristöohjelma vuoteen 2020, Uudenmaan ympäristökeskus
- Helsingin ekologisen kestävyuden ohjelma 2005 (Helsingin ympäristökeskus)
- Viheralueiden hoitoluokitus 2007 (Viherympäristöliitto ry.)
- Pienvesiohjelma 2007 (Rakennusvirasto)
- Hulevesistrategia 2008 (Helsingin ympäristökeskus)
- Tulvastrategia 2008 (Kaupunkisuunnitteluvirasto)
- Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaaminen – toimintaohjelma 2008–2017 (LUMO), (Helsingin ympäristökeskus)
- Helsingin luonnonsuojeluohjelma 2008–2017 (Helsingin ympäristökeskus)
- Helsingin pienvesiohjelma, Rakennusvirasto, katu- ja puisto-osasto 2007

Luonnonhoidon ja taajamametsien hoidon alalta on julkaistu runsaasti erilaisia suomalaisia ja kansainvälisiä oppaita, ohjeita ja suosituksia. Näistä keskeisimpiä ovat mm. metsäkeskus Tapijon julkaisema Hyvän metsänhoidon suositukset sekä metsien sertifiointikriteerit.

Ympäristötiedot ja tutkimukset

Luonnonsuojelu ja luonnon monimuotoisuus otetaan huomioon luonnonhoidossa. Eri suojeluohjelmien kohdetiedot Helsingin alueelta saa Helsingin ympäristökeskuksen luontotietojärjestelmästä (LTJ). Lisäksi hoidon ohjauksessa käytetään eri kuntiin koottua tietoa niistä luonnon arvokohteista, jotka sijaitsevat Helsingin omistamilla alueilla. Luonnonsuojelulain nojalla rauhoitetuille kohteille

on laadittu alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmia Helsingin ympäristökeskuksen toimeksiannosta.

Luonnonhoidon suunnittelussa ja ohjauksessa käytetään paikkatietoja Suomen ympäristökeskuksen paikkatietojärjestelmässä olevista, valtakunnallisten suojeluohjelmien kohteista ja muista luonnon, maiseman ja kulttuuriympäristön arvokohteista, arvokkaista pohjavesialueista, geologisista kohteista ja pienvesikohteista.

Helsinki on osallistunut viime vuosien aikana mm. Helsingin yliopiston ja Metsäntutkimuslaitoksen kanssa useisiin erilaisiin tutkimushankkeisiin, jotka liittyvät taajaman viheralueisiin. Näistä tutkimuksista ja muista Suomessa ja ulkomailla tehdyistä keskeisistä alan tutkimuksista käytetään saatavissa olevia tutkimustuloksia luonnonhoidon suunnittelussa ja ohjauksessa.

Selvitykset, suunnitelmat, tietojärjestelmät

Luonnonhoidon linjaukseen liittyvistä, vuosien 2005–2007 selvityksistä ja suunnitelmista vain osa on julkaisuja ja loput erilaisia rekistereihin ja tietojärjestelmiin tehtyjä inventointeja tai selvityksiä.

- Metsäselvitys, SITO Oy, Rakennusvirasto, katu- ja puisto-osasto (2004), julkaisu.
- Helsingin saariston inventointi, Anna-Maaria Narvala, Rakennusvirasto, katu- ja puisto-osasto (2005), tietojärjestelmäpäivitys.
- Muissa kunnissa olevien Helsingin omistamien alueiden selvitys, Teemu Niemi, Rakennusvirasto, katu- ja puisto-osasto (2005), rekisteri- ja tietojärjestelmäpäivitys.
- Johtokatu- ja maastoinventointi, Marianne Kapanen, Helsingin energia (2005–2006), tietojärjestelmäpäivitys.
- Niittyselvitys, Hanna Tuovila, Rakennusvirasto, katu- ja puisto-osasto (2005–2006), rekisteri- ja tietojärjestelmäpäivitys.
- Metsätietojärjestelmä, Tforest, Rakennusvirasto, tietojärjestelmä
- Yleisten alueiden rekisteri, MicroStation, Rakennusvirasto, tietojärjestelmä

Lähteet

- Jäppinen, Jukka-Pekka, Seppälä, Juha, Salo Jukka: Ekosysteemilähestymistapa biodiversi-

teetin suojelussa, hoidossa ja kestävässä käytössä, ympäristöministeriö, Helsinki 2004.

- Kurtto, Arto, Helynranta Leena: Helsingin kasvit, Kukkivilta kiviltä metsän syliin, Helsingin kaupungin ympäristökeskus, Yliopistopaino, Helsinki 1998.
- Maa- ja metsätalousministeriö, Metsäntutkimuslaitos ja Suomen ympäristökeskus (Horne ym. toim.): Metson jäljillä, Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman tutkimusraportti
- Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio: Hyvän metsänhoidon suositukset. Helsinki, 2007.
- Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio: Arvokkaiden elinympäristöjen turvaaminen, Helsinki 2004.
- Seija Väre ja Jukka Krisp: Suomen Ympäristö 780, Ekologinen verkosto ja kaupunkien maankäytön suunnittelu. Helsinki 2005.
- Viherympäristöliitto: Viheralueiden hoito- luokitus, Viherympäristöliiton julkaisu 36, Helsinki 2007.
- Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2008–2016, Ympäristöministeriö, Maa- ja metsätalousministeriö.
- Ympäristöministeriö, LUMONET (www.ymparisto.fi), 2010. Ekosysteemipalvelut.

Käsitteet

Biotooppi	Kasvien, eläinten tai muun eliöstön elinympäristö
Ekologinen ydinalue	Laajempi ekologisesti tärkeä alue
Ekologinen yhteys	Eri eliölajien liikkumisen mahdollistava yhteys luontoalueiden välillä
Ennallistaminen	Olosuhteiden tai lajiston muuttaminen luonnontilaisemmaksi
Kaupunkimetsä	Kaupungin rajojen sisäpuolella oleva metsä
Kuvio	Puustoltaan tai muulta kasvillisuudeltaan yhtenäinen rajallinen alue
Lahopuu	Pystyssä tai maassa oleva lahoava puuaines
Luontainen uudistaminen	Uuden puusukupolven aikaansaaminen puuston luontaista siemenainesta hyväksi käyttäen,
Luonnonhoito	Metsien, niittyjen, rantojen ja maatalousalueiden hoito ja muu ylläpito
Luonnonmukainen viheralue	Metsä, niitty, kallio, suo, ym. Vastakohtana rakennetulle puistolle
Luonnontilainen	Kokonaan ihmisen vaikutuksen ulkopuolella ollut alue
Luontoarvo	Kartoitettu kasvillisuus-, eläimistö- ym. luontoon liittyvä arvo
Lähimetsä	Asuinalueita lähellä tai niiden keskellä oleva metsäalue
Maisemakuva	Maiseman näkyvä osa
Paikkatietoanalyysi	Karttoihin paikannetun tiedon analyysi
Perinnebiotooppi	Perinteisen maankäytön (esim. laidunnus) synnyttämä biotooppi
Pienaukkohakkuu	Pienialainen, enintään 0,3 ha kokoinen metsissä käytettävä metsän uudistusala, jolta poistetaan uudistettava puusto, säästö- ja maisemapuita ja pieniä taimiryhmiä voidaan jättää jos niitä on. Uudistus- alalle istutetaan tai kylvetään uusi puusto ja/tai sen annetaan metsittyä luontaisesti.
Pirstoutuminen	Viheralueiden pilkkoutuminen ja kapeneminen rakentamisen takia
Puhtaanapito	Roskien ja jätteiden säännöllinen siivous
Puskurivyöhyke	Alueen reunavyöhyke
Uudistushakkuu	Luontaista uudistumista tai metsän viljelyä tukeva hakkuu
Uudistaminen viljelemällä	Uudistaminen istuttamalla tai kylvämällä
Viheralue	Kaupunkiin ja taajamaan liittyvä kasvullinen alue
Viherverkosto	Viheralueiden muodostama kokonaisuus
Viheryhteys	Toimiva yhteys kahden viheralueen välillä

Viheralueiden hoitoluokitus

Vuonna 2007 julkaistu hoitoluokitus (VYL) on Helsingissä käytössä. Luonnonhoitoa koskevat hoitoluokat ovat B (Avoimet viheralueet) ja C (Taa-jamametsät), toisinaan myös hoitoluokka A (Rakennetut viheralueet). Lisäksi käytetään täydentäviä hoitoluokkia E (Erityisalue), S (Suojelualue), R (Maankäytön muutosalue) ja O (Hoidon ulkopuolella oleva alue). Hoitoluokitusta käytetään Helsingin kaupunkialueen viheralueilla ja muissa kunnissa olevilla Helsingin omistamilla mailla.

Hoitotaso muuttuu vyöhykemäisesti eri hoitoluokkien kesken siten, että taajaman sisällä tai muuten runsaasti käytetyllä alueella hoitotapa on intensiivisempi kuin kauempana taajamista sijaitsevilla viheralueilla. Luonnon tai kulttuurihistorian arvokohteet on määritelty omiin erityisluokkiin (arvoniitty B5, arvometsä C5), jotta niiden hoito voidaan toteuttaa oikealla tavalla. Suojelu-

alueilla on oma luokkansa S. Hoitoluokat ohjaavat luonnonhoidon toteutusta määrittelemällä hoidon laatutasoa kohdealueen käyttötarkoituksen, sijainnin tai muiden erityispiirteiden mukaan. Tarkempi hoitoluokkien kuvaus on esitelty Viherympäristöliiton julkaisussa Viheralueiden hoitoluokitus, Viherympäristöliiton julkaisu 36, Helsinki 2007.

Luonnonhoidon alueet eli metsät, niityt, pellot, suot, rannat ym. jaetaan suunnittelussa kuvioihin. Hoitotoimenpiteet voidaan kohdentaa koko kuviolle tai vain osalle kuviota. Ulkoilureittien varsien hoito tehdään reitille määritellyn hoitotason mukaisesti. Joissakin tapauksissa hoitotoimenpide voidaan kohdentaa vain osalle kuviota. Tällöin siitä mainitaan aina erikseen kuviokohteisessa suunnitelmassa.

Viheralueiden hoitoluokitus (VYL 2007)

A RAKENNETUT VIHERALUEET	A1 Edustusviheralueet A2 Käyttöviheralueet A3 Käyttö- ja suojaviheralueet
B AVOIMET VIHERALUEET	B1 Maisemapelto B2 Käytöniitty B3 Maisemaniitty ja laidunalue B4 Avoin alue ja näkymä B5 Arvoniitty
C TAAJAMAMETSÄT	C1 Lähimetsä C1.1 Puistometsä C1.2 Lähivirkistysmetsä C2 Ulkoilu- ja virkistysmetsä C2.1 Ulkoilumetsä C2.2 Retkeilymetsä C3 Suojametsä C4 Talousmetsä C5 Arvometsä
E ERITYISALUE	
S SUOJELUALUE	
R MAANKÄYTÖN MUUTOSALUE	
O HOIDON ULKOPUOLELLA OLEVA ALUE	

Liite 3.

Talouden tunnuslukuja

Kaupunkimetsät

- Metsien hoidon toteutuskustannukset suori-tehehtaaia kohden ovat kaupunkialueel-la kalliimmat kuin muissa kunnissa olevien Helsingin omistamien metsien hoidossa.
- Kaupunkialueen metsien hoidon suuremmat hehtaarikustannukset sisältävät mm. pie-net työkohteet, kuivuustuhon korjuun sekä puhtaanapidon, rakenteet ja alueurakat. Näi-tä kuluja ei sisälly muissa kunnissa olevien metsien hoitoon.
- Viimeisimmän viiden vuoden aikana luon-nonhoitosuunnitelmien mukaisia töitä ja eri-laisia pieniä työkohteita ja muita metsänhoi-totöitä on tehty vuosittain keskimäärin 336 hehtaarin alalla. Alueellisia luonnonhoito-suunnitelmien töitä on tehty keskimäärin 190 hehtaaria vuodessa. Töiden kohteissa ja laadussa on vaihtelua mm. työläjien välillä, joten vuosittainen vertailu on vaikeaa.
- Taajamametsien tukipalvelujen osuus kau-punkimetsien hoidon kokonaiskustannuk-sista vuonna 2005 oli 747 569 € (41 %) ja vuonna 2010 osuus oli 674 076 € (31 %).
- Suunnitelmiin sisällymättömät taajamametsien tukipalvelut, kuten yksittäiset ja pienet työkohteet, kuivuustuhon korjuukohteet ja muut erilliset toimenpiteet, ovat kalliita ja kustannuksiltaan tehottomia työmaakohtais-ten yksikkökustannusten (matkat, kuljetuk-set ym.) suuren osuuden takia.
- Kaupunkimetsien puunmyyntitulot vuonna 2005 olivat 341 214 €. Vuonna 2010 puun-myyntitulot olivat 187 562 € ja viiden vii-meisen vuoden aikana huomattavaan roo-liin nousseesta energiapuun myynnistä saa-tiin 130 045 €. Tässä summassa on mukana myös jonkin verran Espoon ja Vihdin ulkoi-lualueilta tullutta haketta ja kaikki taajamien puistoista kertyneet risut ja kannot, jotka on myös myyty hakkeeksi.

Muissa kunnissa olevat

Helsingin omistamat metsät

- Metsien kokonaisbudjetista on käytetty muissa kunnissa oleviin metsiin 11 prosent-tia. Niiden osuus kaikista Helsingin omista-mista metsistä on 70 prosenttia.
- Muissa kunnissa sijaitsevilla metsillä hoito-pinta-alat ovat olleet viimeisen viiden vuo-den aikana keskimäärin 155 hehtaaria suun-tauksen ollessa pienenemään päin.
- Vuosittainen muissa kunnissa olevien met-sien hoitosumma on kulunut lähes yksin-omaan Nuuksion ulkoilualueiden hoitotöi-hin. Näin muille alueille on syntynyt hoito-rästejä.
- Metsien hoidon kustannustaso vastaa nor-maalialoitokustannustasoa Etelä-Suomessa.
- Hakkuutulot muissa kunnissa olevista met-sistä vuonna 2005 olivat 125 742 € ja vuo-nna 2010 tuloja kertyi 143 837 €.

Kaupunkialueen niityt ja pellot

- Hoidon piirissä olevia niittyjä oli 250 heh-taaria vuonna 2006.
- Niittyjen hoitokustannukset olivat 1 000 €/ha vuonna 2005.
- Kaupunkialueen peltojen (423 ha) hoitokus-tannukset ovat kertyneet pääasiassa omana työnä HKR-ympäristötuotannossa tehdystä kaupunkialueen maisemapeltojen hoidosta, ja ne olivat 547 250 € vuonna 2005. Peltojen hoito maksoi rakennusvirastolle keskimäärin 1 294 €/ha.
- Haltialan tilan eläinten hoito ja yleisötapah-tumat maksoivat rakennusvirastolle 84 700 € vuonna 2005.
- Tulot vuonna 2005 maisemapeltojen hoidos-ta ja Haltialan tilan eläimistä olivat yhteensä 291 008 €. Tästä EU-tuen osuus oli 244 493 €.

Muissa kunnissa sijaitsevat Helsingin omistamat niityt ja pellot

- Muissa kunnissa olevat pellot (319 ha) on vuokrattu paikallisille maatalousyrittäjille ja niistä saatiin vuokratuloa 66 295 €/v. 2005.

Kaupunkialueen luonnonsuojelualueet

- Luonnonsuojelualueiden (425 ha) ylläpito-kustannukset ja investoinnit kaupunkialueella vuonna 2005 olivat 303 620 €, mikä oli 723 €/ha.

Liite 4.

Työryhmä, ohjausryhmä ja sidosryhmäkokouksiin kutsutut

Työryhmän vetäjä ja linjauksen laadinnasta vastannut

Tiina Saukkonen, luonnonhoidon suunnitteluvastaava, HKR/KPO/suunnittelutoimisto

Työryhmän jäsenet

Tuuli Ylikotila, luontoasiantuntija, HKR/KPO/ylläpitotoimisto

Päivi Islander, projektipäällikkö, HKR/KPO/ylläpitotoimisto

Jouko Laakso, metsävastaava, HKR/KPO/ylläpitotoimisto (–31.8.2006)

Vesa Koskikallio, metsävastaava, HKR/KPO/ylläpitotoimisto (1.9.2006–)

Timo Virtanen, metsäsuunnittelija, HKR/KPO/suunnittelutoimisto

Tauno Immonen, metsäsuunnittelija, HKR/KPO/suunnittelutoimisto

Laajennetun työryhmän jäsenet

Terhi Tikkanen-Lindström, toimistopäällikkö, HKR/KPO/suunnittelutoimisto

Antti Niemelä, toimistopäällikkö, HKR/YMP/luonnonhoitoyksikkö (–31.8.2006)

Jouko Laakso, toimistopäällikkö, HKR/YMP/luonnonhoitoyksikkö (1.9.2006–)

Mikko Vuohelainen, HKR/YMP/luonnonhoitoyksikkö

Tapio Mäkelä, HKR/YMP/luonnonhoitoyksikkö

Jussi Korpi, HKR/YMP/luonnonhoitoyksikkö

Eino Pursio, HKR/KPO/hallintotoimisto

Tomas Palmgren, HKR/KPO/suunnittelutoimisto

Ohjausryhmä

Terhi Tikkanen-Lindström, toimistopäällikkö, HKR/KPO/suunnittelutoimisto

Raimo K. Saarinen, osastopäällikkö, HKR/KPO

Avustajat ja kommentoijat

Teemu Niemi, maat. ja metsät. yo.

Anna-Maaria Narvala, maat. ja metsät. yo.

Hanna Tuovila, biologi

Tarja Lahin, HKR/KPO/suunnittelutoimisto

Outi Sirkeinen, HKR/KPO/suunnittelutoimisto

Kaisu Ilonen, HKR/KPO/suunnittelutoimisto

Pentti Peurasuo, HKR/KPO/investointitoimisto

Lotta Kontula, HKR/KPO/investointitoimisto

Silja Hyvärinen, HKR/KPO/hallintotoimisto

Eeva Kuuluvainen, Helsingin kaupunki, talous- ja suunnittelukeskus

Ohjelman laadintaan osallistuneet sidosryhmät edustajineen

Kiinteistövirasto

Kaupunkisuunnitteluvirasto

Liikuntavirasto

Ympäristökeskus

Helsingin energia

Uudenmaan ympäristökeskus

Helsingin kaupunginosayhdistysten

liitto ry (HELKA)

Tapio Laalo, Helena Vuolanto

Matti Eronen, Jyri Hirsimäki, Mervi Nicklén

Hannu Airola

Kaarina Heikkonen, Raimo Pakarinen, Maria Pohjamo

Reetta Ahola, Eeva Vaijärvi

Leena Eerola, Jani Seppälä

Maija Sipilä, Tytti Salminen

Espoon kaupunki
Vantaan kaupunki
Sipoon kunta
Vihdin kunta
Uudenmaan virkistysalueyhdistys
Suomen Latu
Helsingin luonnonsuojeluyhdistys (HELSY)
Suomen Luonnonsuojeluliitto
Metsäntutkimuslaitos
Helsingin yliopisto
Rannikon metsäkeskus
Häme–Uusimaa metsäkeskus

Kalevi Hiironniemi, Jaana Junkkari
Jaakko Vähämäki, Pirjo Kosonen, Aino Leino
Curt Nyman, Christel Kyttälä
Leena Iso-Markku, Teuvo Vessman
Rea Nyström, Henrik Wickström
Tuomo Jantunen, Matti Hirvonen

Mari Wikholm, Kati Vierikko, Cristina Lindén
Jyri Mikkola, Keijo Savola
Irja Löfström, Risto Savolainen, Nella Mikkola
Eero Nikinmaa, Kirsi Mäkinen
Esa Ärölä, Markus Holstein
Ei nimennyt edustajaa eikä osallistunut

Yhteistyössä HELKA ry:n kanssa järjestetyn asukasedustajille suunnatun ohjelmaluonnoksen esittelykokouksen osanottajat

Martti Rovio
Tauno Pennala
Liisa Nordman
Maija Sipilä
Pirjo Tulikukka
Antti Salla
Toni Amnell
Riitta Brelieh
Taru Erviö
Liisa Eerikäinen
Irja Eskola
Tytti Salminen
Heimo Kaukolinna
Ulla Agopov
Leena Vallinkoski-Sipilä
Vesa Vähätalo

Puotila Seura ry
Siltämäki–Suutarila Seura
Siltämäki–Suutarila Seura
HELKA ry
HELKA ry
Laajasalo-Degerö Seura ry
Laajasalo-Degerö Seura ry
Laajasalo-Degerö Seura ry
Kulosaarelaiset ry/Brändöborna rf.
Kanta-Helsingin omakotiyhdistys ry
Laajasalo-Degerö Seura ry
Roihuvuori.Seura ry
Malmi-Seura ry/Puutarhajaos
Kumpula-Seura ry
Herttoniemi seura ry
Suurmetsä–Jakomäki Seura

Kaupunginhallituksen päätöksen 8.2.2010 mukaisesti kaupunginjohtajan erillisellä päätöksellä perustettu Luonnonhoidon työryhmä

Varsinaiset jäsenet

Raimo K. Saarinen (puh.joht.)	Rakennusvirasto
Hannu Airola	Liikuntavirasto
Kaarina Heikkonen	Ympäristökeskus
Jouko Laakso	STARA
Sirkku Manninen	Helsingin luonnonsuojeluyhdistys (HELSY ry)
Jyri Mikkola	Suomen Luonnonsuojeluliitto
Tiina Saukkonen	Rakennusvirasto
Keijo Savola	Helsingin seudun lintutieteellinen yhdistys Tringa ry
Markus Holopainen	Helsingin yliopisto

Varajäsenet

Markus Holstein	Rakennusvirasto
Mikko Vuohelainen	STARA
Antti Salaterä	Liikuntavirasto
Päivi Leikas (Pekka Paaer)	Ympäristökeskus
Susanna Lehvävirta	Helsingin yliopisto
Heidi Rantala	Suomen Luonnonsuojeluliitto
Kati Vierikko	Helsingin luonnonsuojeluyhdistys (HELSY ry)
Aili Jukarainen	Helsingin seudun lintutieteellinen yhdistys Tringa ry

Tiivistelmä

Luonnonhoidon linjaus ohjaa rakennusviraston vastuulla olevien viheralueiden suunnittelua, rakentamista ja ylläpitoa, ja se on voimassa toistaiseksi. Luonnonhoidon tavoitteena on kehittää ja ylläpitää kaikille helsinkiläisille ja muille alueiden käyttäjille viihtyisä, kestävä, toimiva, turvallinen ja terveellinen asuin-, ulkoilu- ja virkistysympäristö. Tavoitteena on myös pyrkimys viheralueiden luonnon rikkauden säilyttämiseen ja kehittämiseen. Luonnonhoidon linjaus hyväksyttiin yleisten töiden lautakunnassa 18.10.2011. Kaupunginhallitus hyväksyi linjauksen tavoitteet 8.2.2010, jotka ovat seuraavat:

1. Asuinympäristöt ovat viihtyisiä, kestäviä ja turvallisia, ja ne lisäävät asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia.
2. Ulkoiluympäristö on toimiva ja elämyksellinen.
3. Luonnonympäristön maisemakuva on korkealaatuinen ja omaleimainen.
4. Luonnon monimuotoisuus on otettu huomioon ja luonnonsuojelualueiden arvot säilytetty.

5. Metsäiset viheralueet ovat elinvoimaisia ja kestäviä ja niiden olemassaolo turvataan myös tulevaisuudessa.
6. Niityt, pellot, pienvedet, rannat sekä saaristo ovat monimuotoisia.
7. Liikenneväylien ympäristöä hoidetaan huomioiden sekä suoja- että maisemavaikutukset.

Luonnonhoidon linjaus koskee kaikkia luonnonmukaisia viheralueita, kuten metsiä, niittyjä, kalioalueita, rantoja, kosteikkoja, pienvesiä, soita ym. luonnonalueita, luonnonsuojelualueita sekä maatalousalueita. Siinä esitetään luonnonhoidon tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Linjaus on laadittu vuorovaikutteisesti laajan työ- ja sidosryhmätyöskentelyn avulla rakennusvirastossa, kaupungin muiden hallintokuntien ja asukasjärjestöjen sekä keskeisten sidosryhmien kanssa. Luonnonhoitoa ohjaavat lisäksi kaupunginhallituksen 8.2.2010 hyväksymät Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelman 2008–2017 tavoitteet.

Resumé

Riktlinjerna inom naturvården styr planeringen, byggandet och underhållet av grönområden som är på byggnadskontorets ansvar och de gäller tills vidare. Målet för naturvården är att för alla helsingforsbor och andra som utnyttjar områdena utveckla och upprätthålla en trivsamt, hållbar, fungerande, trygg och hälsosam miljö för boende, friluftsliv och rekreation. Ett mål är också att bevara och utveckla naturens mångfald i grönområdena. Nämnden för allmänna arbeten godkände riktlinjerna inom naturvården 18.10.2011. Stadsstyrelsen godkände 8.2.2010 riktlinjernas målsättning enligt följande:

1. Boendemiljöerna är trivsamma, hållbara och trygga och de ökar invånarnas hälsa och välbefinnande.
2. Friluftsmiljön är fungerande och upplevelserik.
3. Naturmiljöns landskapsbild är högklassig och särpräglad.
4. Naturens mångfald har beaktats och naturskyddsområdenas värden bevarats.

5. De skogiga grönområdena är livskraftiga och hållbara och deras existens säkras även i fortsättningen.
6. Ängarna, åkrarna, småvatten, stränderna och skärgården är mångformiga.
7. Trafikledernas omgivning vårdas med beaktande av både skydds- och landskapsverningar.

Riktlinjerna inom naturvården omfattar alla natur-enliga grönområden, såsom skogar, ängar, bergsområden, stränder, våtmarker, småvatten, sumpmarker samt andra naturområden, naturskyddsområden och jordbruksområden.

I dem presenteras målen för naturvården och åtgärder för att de ska uppnås.

Riktlinjerna har utarbetats i samverkan med förvaltningar och boendeföreningar samt med centrala intressentgrupper.

Naturvården styrs dessutom av målen i handlingsprogrammet för att trygga naturens mångfald i Helsingfors 2008–2017 som stadsstyrelsen godkände 8.2.2010.

Abstract

The plan for nature management, valid until further notice, steers the planning, building and maintenance of greenbelt areas that are the responsibility of the Public Works Department. The objective is to develop and maintain a comfortable, sustainable, functional, safe and healthy living and recreation environment for all Helsinki residents and other users of the areas. Another objective is to preserve and develop the natural abundance of the greenbelt areas. The Public works committee approved the plan for nature management on 18.10.2011. The City Board approved the objectives of nature management on 8.2.2010, and they are as follows:

1. The living environments are comfortable, sustainable and safe, and they enhance the residents' health and welfare.
2. The recreational environment is functional and experiential.
3. The landscape image of the natural environment is classy and distinctive.

4. Biodiversity has been respected and the values of conservation areas preserved.
5. Wooded greenbelt areas are vital and sustainable and their existence will be secured also in the future.
6. Meadows, fields, small waters, shores and islands are diverse.
7. The areas surrounding traffic arteries are tended observing both protective and landscape impacts.

The plan for nature management concerns all natural greenbelt areas such as woods, meadows, rocky areas, shores, wetlands, small waters, swamps etc. other natural areas, conservation areas and agricultural areas. The plan has been designed interactively through large-scale stakeholder cooperation at the Public Works Department. The City's other administrations, residents' associations and focal stakeholders have also participated in the planning work. Furthermore, nature management is also steered by the 2008–2017 objectives of the action plan to safeguard the biodiversity of Helsinki natural environment.

Helsingin kaupunki
Rakennusvirasto
PL 1500, 00099 HELSINGIN KAUPUNKI

Kuvailulehti

Tekijä(t)	Tiina Saukkonen, Luonnonhoitoryhmä
Julkaisun yhdyshenkilö rakennusvirastossa	Tiina Saukkonen
Nimeke	Helsingin kaupungin luonnonhoidon linjaus
Mistä julkaisua saa (henkilö ja huone)	Tiina Saukkonen, huone 502
Sarjan nimeke	Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisuja
Sarjanumero	2011:14
Julkaisuaika	Marraskuu 2011
Sivuja	60
Liitteitä	4
ISBN (painettu)	978-952-272-102-0
ISBN (verkkoversio)	978-952-272-103-7
ISSN	1238-9579
Kieli koko teos	Suomi
Yhteenveto	Ruotsi, englanti

Tiivistelmä

Luonnonhoidon linjaus ohjaa rakennusviraston vastuulla olevien viheralueiden suunnittelua, rakentamista ja ylläpitoa, ja se on voimassa toistaiseksi. Luonnonhoidon tavoitteena on kehittää ja ylläpitää kaikille helsinkiläisille ja muille alueiden käyttäjille viihtyisä, kestävä, toimiva, turvallinen ja terveellinen asuin-, ulkoilu- ja virkistysympäristö. Tavoitteena on myös pyrkimys viheralueiden luonnon rikkauden säilyttämiseen ja kehittämiseen. Kaupunginhallitus hyväksyi luonnonhoidon linjausten tavoitteet 8.2.2010 ja ne ovat seuraavat:

1. Asuinympäristöt ovat viihtyisiä, kestäviä ja turvallisia, ja ne lisäävät asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia.
2. Ulkoiluympäristö on toimiva ja elämyksellinen.
3. Luonnonympäristön maisemakuva on korkealaatuinen ja omaleimainen.
4. Luonnon monimuotoisuus on otettu huomioon ja luonnonsuojelualueiden arvot säilytetty.
5. Metsäiset viheralueet ovat elinvoimaisia ja kestäviä ja niiden olemassaolo turvataan myös tulevaisuudessa.
6. Niityt, pellot, pienvedet, rannat sekä saaristo ovat monimuotoisia.
7. Liikenneväylien ympäristöä hoidetaan huomioiden sekä suoja- että maisemavaikutukset.

Luonnonhoidon linjaus koskee kaikkia luonnonmukaisia viheralueita, kuten metsiä, niittyjä, kallio-alueita, rantoja, kosteikkoja, pienvesiä, soita ym. luonnonalueita, luonnonsuojelualueita sekä maatalousalueita. Siinä esitetään luonnonhoidon tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Linjaus on laadittu vuorovaikutteisesti laajan työ- ja sidosryhmätyöskentelyn avulla rakennusvirastossa, kaupungin muiden hallintokuntien ja asukasjärjestöjen sekä keskeisten sidosryhmien kanssa. Luonnonhoitoa ohjaavat lisäksi kaupunginhallituksen 8.2.2010 hyväksymät Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelman 2008–2017 tavoitteet.

Avainsanat Luonnonhoito, kaupunkimetsät, Helsinki
UDK

Rakennusviraston julkaisut 2011

2011:1 / Katu- ja puisto-osasto
Siltamäen aluepuiston puuvartisen kasvillisuuden inventointi ja kehittäminen
ISBN 978-952-223-926-6 (painettu versio), ISBN 978-952-223-927-3 (verkko-versio)

2011:2 / Katu- ja puisto-osasto
Torikorttelit – katu- ja torialueiden päällysteet – rakennushistorian selvitys
ISBN 978-952-223-933-4 (painettu versio), ISBN 978-952-223-934-1 (verkko-versio)

2011:3 / Katu- ja puisto-osasto
Suunnitelma kanivahinkojen torjumiseksi Helsingissä
ISBN 978-952-223-977-8 (painettu versio), ISBN 978-952-978-5 (verkko-versio)

2011:4 / Katu- ja puisto-osasto
Vuosaaren eteläosan aluesuunnitelma
ISBN 978-952-223-993-8 (painettu versio), ISBN 978-952-223-994-5 (verkko-versio)

2011:5 / Katu- ja puisto-osasto
Reijolan aluesuunnitelma 2011–2020
ISBN 978-952-223-073-3 (painettu versio), ISBN 978-952-223-074-0 (verkko-versio)

2011:6 / Katu- ja puisto-osasto
Tuomarinkylän kartanon kasvillisuusinventointi
ISBN 978-952-272-002-3 (painettu versio), ISBN 978-952-272-003-0 (verkko-versio)

2011:7 / Katu- ja puisto-osasto
Tuomarinkylän kartanoalue. Ympäristöhistoriallinen selvitys
ISBN 978-952-272-004-7 (painettu versio), ISBN 978-952-272-005-4 (verkko-versio)

2011:8 / Katu- ja puisto-osasto
Johanneksenpuisto. Puistohistoriallinen selvitys
ISBN 978-952-272-006-1 (painettu versio), ISBN 978-952-272-007-8 (verkko-versio)

2011:9 / Katu- ja puisto-osasto
Valmistuneet katu- ja puistokohteet 2010
ISBN 978-952-272-018-4, verkko-versio ISBN 978-952-272-019-1

2011:10 / Katu- ja puisto-osasto
Laajasalon länsiosan aluesuunnitelma 2011–2020
ISBN 978-952-272-026-9, verkko-versio ISBN 978-952-272-027-6

2011:11 / Katu- ja puisto-osasto
Vuotie – katu ympäristön hoito- ja kehittämissuunnitelma
ISBN 978-952-272-079-5, verkko-versio ISBN 978-952-272-080-1

2011:12 / Katu- ja puisto-osasto
Helsingin keskusta-alueen opasteiden nykytilan kartoitus
ISBN 978-952-272-083-2, verkko-versio ISBN 978-952-272-084-9

2011:13 / Katu- ja puisto-osasto
Helsinki kaikille -projekti – 10 vuotta esteetöntä kaupunkia
ISBN 978-952-272-090-0, verkko-versio ISBN 978-952-272-091-7

2011:14 / Katu- ja puisto-osasto
Helsingin luonnonhoidon linjaus
ISBN 978-952-272-102-0, verkko-versio ISBN 978-952-272-103-7